Heinrich Böll

ADEMOĞLU NERDEYDİN

2. BASIM

Almanca aslından
çeviren
ZEYYAT SELİMOĞLU

Heinrich Böll

ADEMOĞLU NERDEYDİN

ÇAĞDAŞ DÜNYA YAZARLARI

ISBN 975-510-729-0

Bu kitap, İstanbul'da Can Yayınları'nda dizildi,
Eko Basımevinde basıldı. (1996)
Dizgi: Serap Kılıç

Heinrich Böll

ADEMOĞLU NERDEYDİN

ROMAN

Almanca aslından
çeviren
ZEYYAT SELİMOĞLU

CAN YAYINLARI LTD. ŞTİ.
Hayriye Caddesi No. 2, 80060 Galatasaray, İstanbul
Telefon: (0-212) 252 56 75 - 252 59 88 - 252 59 89 Fax: 252 72 33

Özgün adı
Wo warst du Adam?

1917'de Köln'de doğan *Heinrich Böll*, liseyi bitirdikten sonra kitapçılık eğitimi aldı. 1939'da İkinci Dünya Savaşına katıldı, esir düştü, 1945'e kadar özgürlüğüne kavuşamadı. Savaştan sonra hem üniversite öğrenimini sürdürdü, hem de ağabeyinin marangozhanesinde çırak olarak çalıştı. 1950'den sonra yaşamını yazar olarak Köln'de sürdürdü. Eserleri için aldığı ödüller arasında 1967'deki Georg-Büchner Ödülü, 1972'deki Nobel Edebiyat Ödülü vardır. Alman ve uluslararası PEN Derneğinin başkanlığını yaptı. 16 Temmuz 1985'te öldü. *Heinrich Böll*, edebiyat yaşamına öykü yazarak başlamış ve öykücülüğü hep ön planda tutmuştur. İlk çalışmalarından en nitelikli yapıtlarına kadar, *Böll*'ün öykülerinde keskin gözlemcilik yeteneği, çağdaş ve eleştirel düşünce yapısı, alaycılığı, insancıl yaklaşımı kendini açıkça belli eder. *Böll*'ün eserleri yalnız Almanya içinde ve Alman dilini kullanan bütün ülkelerde değil, bütün dünyada yüzyılımızın önde gelen klasikleri arasına girmiştir.

I

Önce, tragedyalardan çıkmışa benzeyen ablak, sarı bir surat geçti yanlarından, generaldi bu... General yorgun görünüyordu. Bin kadar adamın yanından geçerken, başını, morarmış göz keseleri, sarı sıtmalı gözleri ve gevşek, ince dudaklı ağzıyla talihsizliğe uğramış bir adamınki gibi çabuk çabuk sallıyordu. Tozlu dikdörtgenin köşesinden başlamıştı yürümeye... Her birinin yüzüne yas dolu gözlerle bakıyor, gevşek, hareketsiz ve cansız adımlarla köşeleri dönüyordu. Göğsünde yeteri kadar nişanı vardı, gümüş ve altın parıltılıydı, ama boynu boştu, nişan yoktu boynunda... Hepsi de gördü bunu... Bir generalin boynundaki haçın öyle pek önemli bir şey olmadığını biliyorlardı. Ama, buna bile sahip olmadığını görünce sarsıldılar. Bu nişansız, sarı, zayıf general boynu, yitirilmiş savaşları getiriyordu akla. Başarısızlığa uğrayıp geri çekilmeleri, sonra zılgıtları, yüksek rütbeli subayların kendi aralarında birbirlerine alayla, azap çektirerek verip veriştirmelerini, iğneli telefon konuşmalarını, yerlerinden alınan kurmay başkanlarını, bir de akşamları ceketini çıkarıp içki içmek için ince bacakları, sıtmalı bedeniyle yatağının kenarına ilişen ve umutsuz görünen yorgun, yaşlı bir adamı akla getiriyordu. Üç kez yüzlerine baktığı üç yüz otuz üç adamın hepsi de tuhaf bir şey duydular içlerinde: Yas, acıma, korku ve gizli bir öfke... Artık çok uzun sürmüş, bir general boynunun nişansız kalamayacağı kadar uzun sürmüş olan bu savaşa karşı öfke vardı içlerinde... General elini öne eğilmiş kasketinin yanında tutuyordu. Elini dümdüz tutuyordu, hiç

olmazsa... Dikdörtgenin sol köşesine gelince biraz daha keskin bir dönüş yaptı, açık kanada doğru yürüdü, orada kaldı. Subay grubu gevşek, ama planlı bir ölçü içinde çevresine toplandı generalin... Bütün ötekiler, rütbece küçük olanlar, demir haç nişanlarını güneşin altında parıldatabilirken generali böyle boynu nişansız görmek azap veren bir şeydi.

Önce bir şey söyleyecekmiş gibi baktı general. Ama sonra birden elini yine kasketinin kenarına götürüp beklenmedik bir dönüş yapınca, subay grubu ona yol açmak için çekingen bir tavırla ikiye bölündü. Ve tüm oradakiler, bu ufak tefek, zayıf adamcağızın arabasına bindiğini, subayların ellerini yeniden kasketlerinin kenarına götürdüğünü gördüler. Sonra bir hortum gibi döne döne yükselen beyaz bir toz bulutundan generalin batıya doğru gittiğini anladılar. General ötelere, güneşin oldukça aşağıda, beyaz dümdüz damların neredeyse tam üzerinde durduğu, artık cephe bulunmayan yerlere doğru uzaklaşmıştı.

Sonra yüz on bir kez üçerli sıralar halinde, güneye, kentin bir başka kesimine doğru yürüyüşe geçtiler. Kirli kibar kahvehanelerin, sinemalarla kiliselerin yanından, köpeklerle tavukların tembel tembel kapı önlerinde yattığı yoksullar semtinden geçtiler. Güzel, kirli kadınlar beyaz göğüsleriyle pencerelerden sarkıyor, pis meyhanelerde kafa çeken adamların söylediği tuhaf, tahrik edici, tekdüze şarkılar yükseliyordu çevrelerinden... Önlerinden bir serüven çabukluğuyla, gıcırtılı sesler çıkararak tramvaylar geçiyordu. Sonra sessiz bir semte vardılar. Yeşil bahçelerde villalar görünüyor, taştan büyük kapıların önünde askeri arabalar duruyordu. Bu büyük taş kapıların birinden girip çok bakımlı bir parka geldiler. Yine bir dikdörtgen, daha küçük bir dikdörtgen, yüz on bir kez üç adamlık bir dikdörtgen halinde toplandılar.

Ağırlıkları arka tarafa boşaltılıp yerleştirildi, tüfekler çatıldı. Yorgun ve aç, susamış, öfkeli, bu kahrolası savaştan bıkkın, yeniden hazırol durumuna geçtikleri sırada za-

yıf, soyu sağlam bir surat geçti yanlarından. Donuk, sert bakışlı gözleri, kenetlenmiş dudakları ve uzun burnuyla albaydı bu... Bu suratın altındaki yakanın demir haç nişanıyla bezenmiş olması çok olağan bir şey gibi geliyordu hepsine... Ama bu surattan da hoşlanamadılar. Albay köşeleri dümdüz alıyor, yavaş, sağlam adımlarla yürüyor, gözünden hiçbir şey kaçırmıyordu. Sonunda küçük bir subay grubuyla açık kanada doğru yönelince, hepsi anladı albayın konuşup bir şey söyleyeceğini. Bir şey içebilsek ne iyi olurdu diye düşündü hepsi de... "Arkadaşlar," diye seslendi albay açık ve pürüzsüz bir sesle, "merhaba arkadaşlar. Söylenecek fazla bir şey yok. Yalnızca şunu söylemek isterim: Bu kulağı düşük şapşalların peşini bırakmayacağız, steplerine kadar süreceğiz onları... Anladınız mı?"

Ses, bir ara verdi; bu kısa aradaki sessizlik müthişti, neredeyse öldürücüydü. Güneşin çoktan kızarmış, koyu kırmızı bir renge bürünmüş olduğunu gördü hepsi de... Bu kırmızı ölüm parıltısı albayın boynundaki haça oturmuş kalmıştı sanki, şu dört pırıltılı çubuğa sinmiş gibiydi. Albayın boynundaki haçın, sebze diye adlandırdıkları bir meşe yaprağıyla bezenmiş olduğunu ilk şimdi görüyorlardı. Sebze vardı albayın boynunda...

"Anlamadınız mı?" diye bağırdı ses.

"Anladık..." diye bağırdı bazıları. Ama kısık ve yorgun seslerinde umursamazlık vardı.

"Anladınız mı?" diye bağırdı ses yeniden. Ses, albayın gırtlağından öyle güçlü çıktı ki, delirmiş bir tarla kuşu gibi, çabuk, olağanüstü bir hızla, yıldızlardan birini yem diye koparacakmış gibi göğe yükseldi sanki...

Yine birkaçı, "Anladık..." diye bağırdı, ama pek çoğu değil. Bağıranlar da yorgun, kısık sesli, umursamazdı aslında... Bu adamın sesindeki hiçbir şey duydukları susuzluğu, açlığı giderecek ya da sigara içme özlemlerini dindirecek gibi değildi.

Albay, elindeki kırbacı öfkeyle salladı boşlukta... Kulaklarına "pis herifler..." gibi bir söz çalındı. Ve albay, ar-

kasında yaveriyle çabuk adımlar atarak gerilere doğru gitti. O uzun boylu ve genç bir üsteğmene acımamak ellerinden gelmiyordu. Güneş daha gökteydi, düz, beyaz damların tam üzerindeydi sanki... Damların üzerinde yuvarlanıp duran, kor halinde demirden bir yumurtaya benziyordu... Gri yanıksı gök neredeyse beyazdı. Yürüyüşe devam ettikleri sırada, ağaçlardan kurumuş yapraklar sarkıyordu.

Doğuya yönelmişlerdi artık; kentin kıyısındaki kulübelerin yanından, büyük kaldırım taşları üzerinden geçiyorlardı. Paçavra alım satımı ile uğraşanların barakaları ile modern, türeme apartmanların hasara uğramış blokları arasından, çöp kuyularının önünden, çürük kavunların yerlerde yattığı bahçelerin içinden, kendilerine yabancı gelen büyük çalıların, tozlara batmış dolgun domateslerin asılı olduğu büyük çalıların arasından ilerliyorlardı. Yorgun adımları yaklaştıkça tembel tembel uçuşan kara kuş sürülerinin üşüşüp gagaladığı kalın başaklı mısır tarlalarına da yabancıydılar. Onlar yaklaşınca havada çekingen süzülen kuş kümeleri, sonra yeniden aşağı inip başakları gagalamayı sürdürüyordu.

Şimdi yalnızca otuz beş kez üç adamdılar. Çıbanlı ayakları, terlemiş yüzleriyle toza batmış yorgun bir kervan... En önde de yüzünde bıkkınlık okunan bir üsteğmen. Daha komutanlığı üzerine alır almaz üsteğmenin nasıl bir adam olduğunu anlamışlardı. Yalnızca bir bakmıştı yüzlerine şöyle... Yorgun oldukları, susamış oldukları halde gözlerinde okumuşlardı bunu: "Bombok... bir şey bu," diyordu üsteğmenin bakışları, "bombok... ama, ne gelir elimizden?" Sonra, aşırı bir umursamazlık içinde, tüm belli başlı komutları aşağılayarak: "Haydi..." diye seslenmişti.

Şimdi yarı kurumuş ağaçların arkasındaki kirli bir okulun yanındaydılar. Vızıldayan sineklerin toplandığı kara, kokulu su birikintileri, kaba kaldırım taşları ile üzeri tebeşirle çizilmiş, içinden iğrenç, keskin, güçlü bir koku gelen aptesane arasında aylardır duruyormuş gibiydi.

"Durun..." dedi üsteğmen, sonra tepeden tırnağa bıkkınlık içinde bir adamın kibar, aynı zamanda gevşek yürüyüşüyle evden içeri girdi.

Artık dikdörtgen düzeninde durmalarının gereği yoktu. Yanlarından geçen yüzbaşı elini kasketine bile götürmedi, belinde palaskası da yoktu üstelik. Dişlerinin arasındaki saman çöpü ve kara kaşlı kaba suratıyla kendini bırakmış bir hali vardı. Başını sallayıp "Hmm," diye bir ses çıkardı yalnızca, sonra önlerinde durup konuştu: "Fazla vaktimiz yok çocuklar... Başçavuşu gönderip hemen birliklere dağıtacağım sizi..." Ama önlerinden geçen bu sağlam suratı görür görmez, savaş arabalarının açık, kirli pencerelerinin kenarında yeşil, düzenli paketler halindeki taarruz çantalarıyla yanlarında gerekli her şeyin; ekmek torbası, fişeklikler, kürek ve gaz maskeleri ile palaska takımının da hazır olduğunu görmüşlerdi.

Şimdi, yürüyüşe devam ederken, sekiz kez üç adamdılar. Mısır tarlalarından geçip gerideki çirkin, modern türeme apartmanlara kadar yürüdüler. Sonra yeniden doğuya doğru saparak zavallı bir ormanın içinde bir sanatçılar sitesi gibi duran birkaç eve vardılar: Tek katlı, düz damlı, büyük pencereleriyle mini mini evler... Bahçelerde yazlık sandalyeler görünüyordu. Durup yüz geri ettikleri zaman, güneşin evlerin arkasında durduğunu, ışınlarının tüm gökkubbeyi kötü bir resimdeki kan gibi boyamış, oldukça açık kırmızı bir renkle doldurmuş olduğunu gördüler. Arkalarında, doğuda, gök koyu karaltıydı ve hava sıcaktı. Küçük evlerin önündeki gölgede piyade erleri oturmaktaydı. Aşağı yukarı on kadar çatılmış tüfekten oluşan bir küme görünüyordu. Piyade erleri palaskalarını çoktan kuşanmışlardı: Yaylı emniyet kancalarındaki çelik miğferler kırmızıya çalarak parlıyordu.

Küçük evlerin birinden çıkan üsteğmen artık yanlarından geçmedi. Tam önlerinde ortada durdu; yalnızca bir tek nişanı olduğunu gördüler, aslında nişan sayılamayacak küçük, kara bir nişan, anavatan için kan akıttığını göste-

ren, kara tenekeden yapılmış hiçbir şey söylemeyen bir madalya... Üsteğmenin yüzü yorgun, kederliydi. Onları gözden geçirirken önce nişanlarına baktı, sonra da yüzlerine ve konuştu: "Pekâlâ," –kısa bir ara verip saatine baktı– "yorgunsunuz biliyorum, ama elimden bir şey gelmez, bir çeyrek sonra hareket etmeliyiz."

Sonra yanında duran assubaya, "Yoklama yapmanın gereği yok," dedi. "Maaş defterlerini toplayıp nakliyeye teslim edin. Çabuk olun, adamlara su içecek vakit kalsın." "Mataralarınızı doldurmayı unutmayın..." diye bağırdı sekiz kez üç adama.

Üsteğmenin yanındaki assubay sinirli, kendini beğenmiş görünüyordu. Üsteğmenden dört kez daha fazla nişanı vardı. Başını eğip yüksek sesle bağırdı: "Haydi, çıkarın maaş defterlerini bakalım..."

Paketi eski bir bahçe masasının üzerine koyup defterleri saymaya, işaretlemeye başladı. Defterler sayılırken hepsi de aynı şeyi düşünüyordu: Yorucu olmuştu sefer; sıkıntılı, Allahın belası bir yolculuk, ama yine de ciddi değildi. General, albay, yüzbaşı, hatta üsteğmen bile uzaktaydılar şu anda, bir şey isteyemezlerdi onlardan. Ama ya buradakiler... Onlara ait olduklarını pekâlâ biliyorlardı; elini kasketine götürüp ökçelerini birbirine vuran şu assubaya, arkadan gelip sigarasını atarak palaskasını sıkıştıran şu boğaları andıran başçavuşa aittiler. Tutsak oluncaya, herhangi bir yerde yaralı ya da ölü toprağa düşünceye kadar, bunlara aittiler işte...

Bin adamdan yalnız bir kişi kalmıştı geriye. Şu anda yanında, arkasında ya da önünde kimse olmadığı için, assubayın önünde çaresiz durmuş, çevresine bakınıyordu. Assubayı bir daha gözden geçirince susamış olduğu geldi aklına ve on beş dakikanın da en az sekiz dakikasının geçmiş olduğunu düşündü.

Assubay maaş defterini masadan almış, açmış, gözden geçirmişti. Başını kaldırıp yüzüne bakarak sordu:

"Adınız Feinhals mi?"

"Evet."

"Demek mimarsınız, yani resim yapabilirsiniz."

"Evet."

"Bölükte işimize yarar üsteğmenim."

"Güzel," dedi üsteğmen kente doğru bakıp. Feinhals de üsteğmenin baktığı yere bakınca, onu kendine çekip bağlayan şeyin ne olduğunu gördü: Güneş arkadaki evlerin arasında ve tam sokak hizasında yerde duruyordu şu anda... Ne tuhaf... İki kirli Rumen evinin, iki banliyö evinin arasında ezik, parıltılı, biçimini değiştirmiş bir elma gibi yerde duruyordu güneş...

"Güzel," dedi üsteğmen yeniden. Feinhals, üsteğmenin bununla güneşi mi kastettiğini, yoksa cümleyi alışkanlıkla mı öyle söylediğini anlayamadı. Birden, dört yıldır yollarda olduğunu düşündü Feinhals, tam dört yıldır... O sıralarda adresine gelen posta kartında birkaç hafta sürecek bir eğitime çağrıldığı yazılıydı. Ama birden savaş başlamıştı işte...

Üsteğmen, Feinhals'e, "Gidin su için," dedi. Feinhals, ötekilerin koşuştuğu yere doğru koştu, su başını da hemen buldu. Kurumaya yüz tutmuş çam gövdeleri arasındaki paslı bir demir boruydu suyu veren. Bahçedeki musluklu borudan akan su, parmak kalınlığında var yoktu. Ama daha kötüsü, itişip kakışan, küfredip birbirlerinin mataralarını iten on kadar adam suyun başına dikilmişti.

Suyun sürekli aktığını gören Feinhals'in aklı başından gidiyordu az kalsın. Matarayı ekmek torbasının yanından koparır gibi çekip çıkardı, ötekileri ite kaka aralarına girdi ve birden, sonsuz bir güce sahip olduğunu duydu. Matarasını ötekilerin arasına, hanidir itişip kakışmakta olan sürüyle teneke ağzın arasına soktu. Artık hangisinin kendine ait olduğunu bilmiyordu bile... Gözleriyle kolunu izleyince koyu renkli emaye mataranın kendi matarası olduğunu gördü. Matarasını sıkıca tutup kaldırınca, içini titreten bir şey duydu: ağırlaşıyordu matara... Suyu içmek mi, yoksa mataranın nasıl ağırlaştığını duymak mı daha güzeldi bile-

miyordu artık. Ellerinin gücü kesilmeye, tüm damarları zayıflıktan titremeye başlayınca, arkasından da sesler yükselince, matarayı geri çekti: "Sıraya girin, çabuk olun..." Kollarında kaldıracak güç bulamadığı için yere oturup dizlerinin arasına aldı matarayı, çanağa eğilen bir köpek gibi üzerine eğildi, titreyen parmaklarıyla hafifçe üstüne bastırınca mataranın dibi yassıldı ve suyun yüzü dudaklarını buldu. Üst dudağı iyice ıslanıp da suyu içine çekmeye başlayınca gözlerinin önünde tüm renklerden bir sürü harfin sağa sola dans edip oynaştığını gördü: "Su, sssu, ussu..." Oynak bir biçimde belirdiğini, hayalinde yazılı olduğunu görüyordu işte: Su... Elleri yeniden güçlendi, çanağı kaldırıp içebilirdi artık...

Biri gelip hırsla onu dürttü, iterek önüne kattı. Feinhals, biraz ötede bölüğün yürüyüşe hazır durduğunu, bölüğün önünde de bağırmakta olan üsteğmeni gördü: "Çabuk, çabuk..." Tüfeğini omuzladı, assubayın emrederek gösterdiği ön sıraya girdi.

Sonra ileriye, karanlığın içine doğru yürüyüşe geçtiler. Feinhals isteksiz yürüyordu. Aslında yere bırakmak istiyordu kendini, ama hiç istemese de yine öndeydi işte... Kendi ağırlığından dizleri bükülüyordu, dizlerini bükünce de yaralı ayakları öne atılıyordu. Sert sancı topaklarını, ayağından da büyük sancı topaklarını beraberinde taşımak zorundaydı. Ayakları çok küçük kalıyordu bu sancı karşısında. Ayaklarını ileri atınca yine arkasından, omuzlarından, kolları ile başından gelen ağırlık harekete geçip dizlerine baskı yapıyor, dizlerini bükünce yaralı ayaklar yine öne atılıyordu.

Üç saat sonra bitik bir halde cılız step otlarının üzerinde yattığı sırada gri karanlık içinde emekleyen bir karaltı gördü. Bu karaltı ona iki yağlı kâğıt, bir parça ekmek, bir küçük paket drops şekeriyle altı da sigara getirmişti.

Karaltı, "Parolayı biliyor musun?" diye sordu.

"Hayır."

"Zafer... Parola: Zafer..."

Yavaşça tekrarladı: "Zafer... Parola: Zafer..." Isınmış su tadındaydı sözcük dilinin üzerinde.

Sonra drops şekerinin kâğıdını açıp ağzına bir şeker attı. Şekerin hafif ekşi ve sentetik tadını ağzının içinde duyar duymaz guddelerinden tükürük boşaldı ağzına –bu şekerli acımsı tadın ilk dalgasıyla yutkundu– ve birden, bir saattir, ileriden, uzak hatlardan gelen gümbürtülerden sonra, bir şarapnelin döne döne vınlayıp hışırdayarak üzerlerinden geçtiğini duydu. Arkalarında bir çatırtı koptu. İkinci atış önlerinde sonuçlandı, pek de uzakta değildi üstelik. Doğu göğünün henüz berrak karaltısı üzerinde, parçalanan bir mantar gibi kum fıskiyeleri belirdi. Şimdi arkaları karanlık da önleri biraz daha aydınlıkmış gibi geldi Feinhals'e. Üçüncü atışı duyamadı: Aralarındaki tahta bölme levhalarını çatırdatıp parçalayarak balyozlarla kırıp döküyorlardı sanki. Moloz ve barut dumanı yağıyordu toprağa. Feinhals kendisini yere atıp toprağa yapıştığı, başını önündeki eğilim çukuruna uzattığı sırada verilen emri duydu: "Sıçramaya hazırol..." Sağından gelen bir fısıltı duydu; sola doğru yana yana gitmekte olan bir dinamit fitilinin sinsi, tehlikeli ıslığı gibi bir ses... Taarruz çantasını yana itip sağlama almak istediği sırada bir çatırtı koptu yanında. Sanki biri eline güçlü bir darbe indirmiş ve omzundan kuvvetle sarsmıştı. Sol kolu baştan başa ıslak bir sıcaklığa batmıştı. Yüzünü toz topraktan çıkarıp haykırdı: "Yaralandım!.."

Feinhals kendini hiç böylesine mutlu hissetmiş miydi bilmiyordu. Sancısı yoktu; kapkalın sarılıp yanına uzatılmış olan, kaskatı ve kanlı, ıslak ve kendine yabancı olan sol kolunda hafif bir rahatsızlık duyuyordu; o kadar... Yoksa her yanı sağlamdı, her iki bacağını da kaldırabiliyor, yattığı yerde sigara içebiliyor, ayaklarını çizmenin içinde döndürebiliyor, başını yukarı kaldırabiliyordu. Doğudaki gri toz bulutunun dört parmak kadar yukarısında güneş görünüyordu. Her nasılsa tüm gürültü uzaklaşıp

dinmişti. Kafası pamuklu bezlerle sarılmıştı sanki. Hemen hemen yirmi dört saattir ekşi-sentetik bir şekerden başka bir şey yemediği, birkaç yudum paslı, kum tadında sıcak sudan başka bir şey içmediği geldi aklına.

Kaldırıp taşındığını duyunca gözlerini kapadı. Ama her şeyi görüyordu aslında, çok iyi bildiği bir şeydi bu, daha eskiden de geçmişti başından böyle bir şey: Homurdanan bir arabaya alt egzoz borusunun yanından geçirilip sıcak, benzin kokan iç tarafa taşınmaktaydı. Rayların üzerindeki sedye gıcırdadı, sonra motor çalışmaya başladı, dışarıdaki gürültü gittikçe daha uzaklaşır oldu. Yalnızca birkaç şarapneldi banliyöye düşüp patlayan, onlar da düzenli ve sakindi. Uyumaya başlayacağını anlayınca, "İyi böyle iyi, çabuk olup bitti bu sefer, çabuk..." diye düşündü Feinhals: Yalnızca biraz susuzluk çekmişti, bir de ayaklarında sancı ve biraz korku...

Araba sarsılarak durunca ayıldı. Kapılar açıldı, sedye yeniden rayların üzerinde gıcırdadı. Onu çok sessiz, serin, beyaz bir koridora taşıdılar: Sedyeler bir güvertedeki yatar koltuklar gibi arka arkaya sıralanmıştı. Feinhals tam önünde sık, kara saçlı bir baş gördü, onun önündeki sedyede de bir o yana, bir bu yana sallanan bir saçsız baş... En öndeki sedyede sıkı sıkı bağlanmış, iyice sarılmış çirkin, çok dar bir baş, beyaz bir baş gördü. Bu tülbent topağının içinde tiz, açık, tavana doğru sert sert yükselen bir ses geliyordu. Hem çaresiz, hem de küstahtı bu ses. "Şampanya!" diye bağırıyordu. Beyaz baş bir albayın başıydı.

"Şampanya şişelerini gemilerinde parçala da," dedi öndeki kel kafalı, "gemilerini sarhoş et şampanyayla..."

Arkadan gülüşmeler geldi; yavaştan, çekingen gülüşmeler...

"Şampanya!" diye bağırdı ses öfkeyle, "Soğuk şampanya!" "Kapa çeneni..." dedi kel kafalı sakin sakin, "kapa çeneni artık."

"Şampanya!" diye bağırdı ses ağlamaklı, "Şampanya istiyorum." Ve beyaz baş arkaya düştü. Şimdi öyle dümdüz yatıyordu, sık tülbent sargıların arasından sivri bir burun çıkmıştı dışarı. Ses daha da yükselip bağırdı: "Bir kadın, küçük bir kadın olsa!"

"Kendinle yat..." diye yanıt verdi kel kafalı.

Sonra beyaz baş kapıdan çıkarıldı, ortalık sessizleşti.

Sessizlik içinde kentin uzak bölgelerine düşüp gümbürdeyen tek tek şarapnelleri, boğuk, uzak patlamaları duyar oldular. Şimdi yana dönüp kalmış olan albayın beyaz başı içeri getirilip de kel kafalı bitişik odaya taşındığı sırada, dışarıdan yaklaşmakta Hafif hafif homurdanan bir motor sesi yaklaştı. Çabuk çabuk, tehditler savurarak beyaz, serin eve bindirmek istiyormuşçasına yaklaşmıştı artık. Sonra birden motor sesi kesildi. Dışarıda birinin bağırdığı duyuldu. Barış ve huzur içindeki uyuşuk yorgunluklarından ürkerek ayılıp da yana doğru dönünce, sedyelerin yanından yavaş yavaş geçerek, hiçbir şey söylemeksizin adamların kucaklarına sigara paketleri atan generali gördüler. Ufak tefek adamın ayak sesleri arkadan yaklaştıkça sessizlik daha da arttı. Sonra Feinhals, generalin suratını çok yakınında gördü: Kırçıl kaşlarıyla iri, sarı, kederli bir surat... İnce dudaklı ağzının çevresinde karamsı bir toz lekesi görünüyordu. Ve bu savaşın da yitirildiği okunuyordu bu suratta...

II

Bir sesin "Bressen," dediğini duydu. "Bressen, bana bakın." Bu sesin, onun ne zaman geri geleceğini öğrenmek için gönderilen tümen doktoru Kleewitz'in sesi olduğunu biliyordu. Ama geri dönmeyecekti, bu alaya ait hiçbir şeyi işitmek ya da görmek istemiyordu artık. Kleewitz'e hiç bakmadı bile. Tam sağında, oldukça karanlık köşede asılı duran tabloya bakıyordu: Tam ortasında mavi gocuklu bir

çobanın kavalını üflediği gri ve yeşil boyalı bir koyun sürüsü...

Pek de hoşa gidecek şeyler olmamakla birlikte severek anımsadığı, hiç kimsenin sezemeyeceği şeyleri düşünüyordu. Kleewitz'in sesini duyup duymadığını bilmiyordu; duyuyordu duymasına elbette, ama bunu itiraf etmek istemiyordu. Başını çevirip "Kleewitz, ne iyi ettiniz de geldiniz," diyeceği yerde kavalını üfleyen çobana baktı.

Sonra kâğıtların çevrildiğini duydu, herhalde hastalık raporunu inceliyorlar, diye düşündü. Çobanın ensesine bakıp eskiden bir süre bir otelde, çok kibar bir lokantada ağırlayıcı olarak çalıştığını düşündü. Öğleleri, baylar yemeğe gelince, salondan dimdik yürüyerek geçer, eğilerek selam verirdi. Bu eğilerek selam verişlerde ne ince ayrıntılar olduğunu o kadar çabuk ve kesinlikle öğrenmiş olması şaşılacak bir şeydi: Acaba şöyle, kısaca mı, yoksa yerlere kadar mı eğiliyor ya da yalnızca başını mı eğiyor, başını eğiyorsa nasıl eğiyordu? Bazen de, gerçekte gözlerin şöyle bir açılıp kapanmasından başka bir şey olmamakla birlikte başın sallanması etkisini uyandıran kısa bir baş hareketi yapardı. Derece farklarını anlamak öylesine kolay geliyordu ki ona. Tıpkı ordudaki rütbeler gibiydi bu, hani şu örgülü ya da düz, yıldızlı ya da yıldızsız omuz işaretlerinin hiyerarşisi gibi... Bu lokantada eğilme derecesindeki sıra görece basitti: Para cüzdanına, hesabın yüksekliğine göre ayarlanıyordu. Fazla içtenlikli bile değildi aslında, hemen hemen hiç gülmüyordu çevresine, olabildiğince anlamsız bir görünüşle de bakmaya çalışsa, yüzü sert ve uyanık anlamını yitirmiyordu. Gözünün iliştiği her kişi, kendine saygı gösterilmesinden çok bir suçluluk duygusu içinde gibiydi. Hepsi de kendilerini gözaltında ve inceleniyor gibi duyuyorlardı besbelli. Bakışları üzerlerine takılır takılmaz şaşkına dönen, akıllarını yitirecek kadar şaşırıp ellerindeki bıçaklarla önlerindeki patatese saldıran bir sürü insan türü olduğunu hemen fark etmişti. Yanlarından geçip gidince hemen korkuyla para cüzdanlarını yoklayan insanlardı

bunlar. Kendisini hayrete düşüren şey, bu gibilerin de hep tekrar tekrar dönüp gelmeleriydi. Hep tekrar tekrar geliyor ve böyle kibar lokantalara özgü şu tedirgin olan denetleme duygusunun üzerlerinden geçmesine, önlerinde eğilip selam verilmesine yol açıyorlardı. Bressen'in yüzü soylu bir ifadeye bürünmüştü, üzerindeki giysileri özenle taşımayı öğrenmişti, oldukça iyi para alıyor, ayrıca bedava da yiyip içiyordu. Ama belirli bir azamet havasını çevresine yaymaya çalışmakla birlikte çoğu zaman kuşkuluydu. Terin bedeninde biriktiği, birden fışkırıp onu sıkıntıya boğduğu günler oluyordu. Lokanta sahibi işçilikten gelme iyi yürekli, başarısından gurur duyan, tuhaf davranışları olan bir adamdı. Akşamları, geç vakit lokanta boşalıp da eve gitmeyi düşüneceği sırada bazen kalın parmaklarıyla puro kutusuna sarılıp karşı koymasına kulak asmaksızın ceketinin üst cebine üç, dört puro koyardı. "Hay Allah!" diye mırıldanırdı lokanta sahibi güvensiz gülüşüyle, "Alsanıza canım, iyi puro bunlar." Alırdı puroları. Akşamları puroları küçük, mobilyalı bir apartmanı paylaştıkları Velten ile birlikte tüttürürlerdi. Her seferinde puroların kalitesine şaşar kalırdı Velten. "Bressen," derdi, "Bressen, olacak iş değil, enfes bir şey bu içtiğiniz."

Bressen susar, Velten içilecek iyi bir şey getirdiği zaman nazlanmazdı. Bir içki firmasının gezici satıcısıydı Velten, işi iyi gitti mi, bir şişe şampanya getirirdi beraberinde...

"Şampanya," dedi yüksek sesle kendi kendine, "soğuk şampanya..."

"Zaman zaman söylediği tek şey bu..." dedi yanındaki servis doktoru.

"Albayı mı kastediyorsunuz?" diye sordu Kleewizt, soğuk bir tavırla.

"Evet, Albay Bressen'i. Albayın zaman zaman söylediği tek şey: Şampanya... soğuk şampanya. Sonra albay bazen de kadınlardan söz açıyor... küçük hanımlardan..."

Lokantada yemek zorunda kalması pek hoş bir şey değildi. Turta sevgisine ölçü tanımayan huysuz aşçı kadının hizmet ettiği oldukça kirli bir arka odada, yozlaşmış bir masa örtüsünün üzerinde yiyordu yemeğini... Burnunda, boynunda ve ağzında tiksinti veren, yağlı, çirkin, soğuk yemek kokuları, lokanta sahibinin durmadan içeri dışarı girip çıkması, purosu ağzında ikide bir yanına çökmesi, bir içki şişesinden bardağını doldurup konuşmaksızın kafa çekmesi hiç de hoşa gidecek şey değildi.

Sonraları görgü üzerine ders de vermeye başlamıştı. Oturduğu kent bu tür dersler için biçilmiş kaftan gibiydi. Daha balığın etten başka biçimde yendiğini bilmeyen sürüyle zengin vardı orada... Tüm hayatları süresince parmaklarıyla yemek yemişlerse de şimdi arabaları, villaları, karıları vardı ve artık kabuklarına çekilip yaşamaya dayanamamışlardı. Onlara, sosyal zorunlukların girdi çıktısına bir dereceye kadar nas'ıl uyulacağını gösteriyor, evlerine gidip kendileriyle yemek sırası üzerine konuşmalar yapıyor, hizmetçilere nasıl davranılacağını öğretiyor, sonra akşamları onlarla birlikte yemek yiyordu. Onlara her el hareketini öğretmesi gerekiyor, kendilerini iyiden iyiye gözaltında bulundurup hareketlerini düzeltiyor, insanın kendi eliyle şampanya şişesini nasıl açacağını anlatmaya çalışıyordu.

"Şampanya," dedi kendi kendine yüksek sesle, "soğuk şampanya."

"Hay Allah, hay Allah!" diye bağırdı Kleewitz, "Bana bakın Bressen!"

Ama o, Kleewitz'e bakmayı düşünmüyordu bile; ellerinin altında ateş külü gibi dağılıp savrulmuş olan alaya ait hiçbir şey işitmek, hiçbir şey görmek istemiyordu. Biraz sonra Kleewitz'in çıkıp gittiğini duydu.

Bakışlarını koyun sürüsü ile budala çobandan ayırabildiği için artık hoşnuttu, sağ tarafında çok uzakta bir şey asılıydı, ensesinde hafif bir kasılma duydu. İkinci tablo hemen önünde asılıydı, hoşuna gitmemekle birlikte ona da

bakmak zorunda kaldı; bir Romanyalı köylüyle konuşan, Mareşal Antonescu ile kraliçenin arasında duran genç Kral Michael'i gösteriyordu tablo... Romanyalı köylünün duruşu heyecan uyandırıyordu. Ayaklarını birbirine sıkıca yapıştırmıştı, sanki öne doğru eğilecek de elinde tuttuğu armağanı genç kralın ayakları dibine atacakmış gibiydi; armağanın ne olduğu tam tamına belli değildi –tuz, ekmek ya da bir topak peynir– ama genç kral gülümsüyordu köylüye. Bressen çoktandır böyle şeyleri görmemişti; ensesindeki kasılma için kaygı duymadan gözlerini dikebileceği bir nokta bulabildi diye sevinçliydi.

Kendisini bu derslerde hayrete düşüren, şimdiye kadar bilmeyip farkına varmak için uzun zaman direndiği bu gibi şeylerin gerçekten öğrenilebilen şeyler olmasıydı; bıçakla çatalın doğru dürüst kullanılması, bu türden küçük tiyatro oyunları... Üç ay geçtikten sonra, kendisine yetenekli, ama tek taraflı bir öğretmen gibi davranıp dürüst ve terbiyeli bir biçimde gülümseyerek çeki uzattıkları zaman bu adamlarla karılarının karşısında çekingenlik duyardı. Bazıları da öğretileni anlayacak gibi değildiler –parmakları çok beceriksizdi bunların– dilimi ellerinde tutmadan peynirin kabuğunu bir türlü kesemiyor ya da şarap kadehini şöyle sapından doğru dürüst kavrayamıyorlardı. Bir de hiçbir şey öğrenmeyip bunu umursamayan üçüncü bir tür vardı. Bunları tanımamış olmakla birlikte arkalarından anlatıldığına göre kendisine danışmayı hiç gerekli bulmuyorlardı.

Bütün bu zaman boyunca kendisini avutan tek şey, zaman zaman onların karılarıyla bir serüven yaşamak olanağı olmuştu. Kendisini düş kırıklığına uğratmayan, ama görünüşe bakılırsa kadınların içinde ona karşı bir hoşnutsuzluk uyandıran tehlikesiz serüvenler... Çeşitli kadınlarla sürüyle serüveni olmuştu bu zaman içinde. Ama çoğu zaman birlikte şampanya içtikleri halde, içlerinden hiçbiri ikinci bir kez kendisini görmeye ya da birlikte kalmaya gelmemişti.

"Şampanya," dedi kendi kendine yüksek sesle, "şampanya..."

Bunu yalnız kalınca da söylüyordu –daha iyiydi böylesi–. Bir an için savaşı da getirdi aklına. Buradaki savaşı, ama yalnızca bir an için, yeniden iki kişinin odadan içeri girdiğini duyuncaya kadar... Gözlerini yine Romanyalı köylünün genç Kral Michael'e uzattığı ne olduğu anlaşılmaz nesneye dikmişti. Bir an, kendisiyle tablonun arasında, üzerine eğilip ateşini gösteren grafiği çengelden alan başhekimin pembe elini gördü.

"Şampanya," dedi Bressen yüksek sesle, "şampanya, bir de küçük kadın..."

"Bay Bressen," diye seslendi başhekim hafifçe, "Bay Bressen." Sonra bir an sessizlik oldu ve başhekim yanındakine: "Viyana'ya nakledilsin," dedi, "tümen Bay Bressen'den vazgeçmek zorunda kaldığı için son derece üzgündür ama..."

"Başüstüne," dedi servis doktoru. Kapının açılıp kapandığını duymadığı için, yanında durdukları kesindi, ama başka hiçbir şey işitmedi. Yeniden o kahrolası kâğıt hışırtısı duyuldu. Herhalde hastalık raporunu okuyorlardı yine. Hiç kimse konuşmuyordu.

Sonraları gerçekten öğretebileceği, öğrenilmesinin de bir anlam taşıdığı şeyler olduğu akıllarına geldi: Teslim alınmak üzere gönderilen yeni araç ve gereçleri düzenli bir biçimde kabul ettiği için ordu hizmet yönetmeliğini öğrenmişti. Kendi bölgesindeki çelik miğfer ve gençlik örgütünün eğitim ve öğretimini üzerine aldı. Bu şerefli görevin, içinde tatlı şeylere karşı ölçüsüz bir eğilimin doğduğunu, serüvenlere karşı ilgisinin ise yavaş yavaş azaldığını duyduğu bir zamana rastladığını anımsıyordu. Bir at edinmesinin iyi bir şey olduğu anlaşılmıştı, çünkü eğitim günleri erkenden atla araziye çıkıp kısım komutanlarıyla konuşmalar yapabiliyor, hizmet planını gözden geçirebiliyordu, her şeyden önce de hizmet sırasında pek yakından tanıyamadı-

ğı kimseleri tanımış oluyordu: Cephede savaşmış eski erler ile sırası gelince şöyle bir yanıt vermeyi ancak göze alabilen şaşılacak kadar utangaç, aynı zamanda da saf gençler... Kendisini kederlendiren şey daha sonra birliğin başında atla kente geri dönmesine olanak bırakmayan esrar perdesiyle örtülü bir halin varlığıydı. Ama hizmet sırasında tıpkı eskisi gibiydi: Tabur çerçevesi içinde savaş hizmetini çok iyi yerine getiriyordu, savaş deneyimlerinin iyice sömürdüğü yeni yönetmelikleri suçlayacak bir neden bulamıyordu. Her zaman özellikle üzerinde durarak yönettiği ve aşırı önem verdiği şey piyade eğitimi, hazırolda duruş ve çark hareketlerinin olabildiğince doğrulukla yapılmasıydı. Kendini güçlü ve herhangi bir şeyi göze alabilecek kadar güvenli duyduğu günler bayram günleri gibi oluyordu; barış zamanında bile iyi eğitim görmüş bir birlik için enikonu tehlikeyi göze almayı gerektiren bir şeydi bu: Taburun eğitilip yönetilmesi.

Ama üzerindeki o tuhaf gizemli hal yok oldu, hemen her gün eğitim vardı ve günün birinde tam bir binbaşı, esaslı bir taburun komutanı olduğunda pek de büyük bir değişiklik ortaya çıkmadı.

Gerçekten olduğu yerde dönüyor muydu, yoksa bu olduğu yerde dönüş artık denetleyemediği şeylerden miydi anlayamadı önce. Ama gerçekten döndüğü de kesindi, farkındaydı bunun... Olduğu yerde döndürülüyordu. Kendisini kaldırmışlar, yatağından dikkatle çark ettirip ön tarafta duran bir sedyeye koymuşlardı. Önce arkaya gitti başı, bir süre tavana dikti gözlerini, sonra altına bir minder sürüldü ve bakışları odasında asılı üçüncü tablonun üzerine düştü. Bu tabloyu daha önce hiç görmemişti. Kapının hemen yanında asılıydı. Önce sevinç duydu bu tabloyu görebildiği için, yoksa tablonun iki yanında duran doktorları seyretmek zorunda kalacaktı. Başhekim dışarı çıkmış olmalıydı. Ufak tefek, şişman servis doktorunun alçak sesle ötekine hastalık raporundan birşeyler okuduğunu ve açık-

ladığını gördü. Bressen, ne dediklerini anlayamıyordu; çünkü ne söylediklerini duyamıyordu. Hayır, oldukça uzaktaydılar, fısıldaşıyorlardı. Koridordan gelen tüm sesleri duyuyordu: Bağırmalar, yaralıların haykırmalarıyla dışarıdaki motorların homurtuları... Önünde duran sedyecinin sırtını gördü. Arkasında duran da "Haydi," dedi, "haydi bakalım..."

"Eşyası..." dedi öndeki. "Sayın başhekim," diye bağırdı biri servis doktoruna, "eşyasını dışarı taşısalar..."

"Gidip bir-iki kişi çağırın."

İki sedyeci koridora yürüdüler.

Bressen, başını hiç döndürmeksizin dikkatle iki doktorun arasındaki üçüncü tabloya baktı: İnanılacak şey değildi bu tablo, buraya nasıl olmuş da gelmiş anlaşılır şey değildi. Bir okulda mı, yoksa bir manastırda mıydı tablodakiler bilemiyordu. Ne var ki, Romanya'da Katoliklerin bulunduğunu duymamıştı hiç... Almanya'da vardı Katolikler, onu duymuştu duymasına, ama Romanya'da... Kutsal Meryem'in bir resmi asılıydı duvarda... Bu tabloyu seyretmek zorunda kaldığı için öfkeleniyordu kendi kendine. Ne var ki değiştiremezdi bunu, yüzünde kendine çok yabancı gelen bir ciddilik okuduğu bu gök mavisi mantolu kadını seyretmek zorundaydı. Ellerine bir tespih dolamış, bir yerküre üzerinde havada durarak kar gibi beyaz bulutlardan örülü bir göğe bakıyordu. Hafif hafif başını sallayıp düşündü Bressen: "Tiksinti veren bir şey..." ve birdenbire iki doktorun dikkat kesildiğini gördü. Önce Bressen'e baktılar, sonra tabloya. Bakışlarının yolunu izleyip yavaş yavaş üzerine geldiler. Bu iki kafa ile kendi gözlerine bakmakta olan dört gözün arasından kendisine tiksinti veren tabloyu seyretmek çok zor geldi Bressen'e. Kendisini yoldan çıkarmış olan hiçbir şey gelmiyordu aklına. Düşüncelerini, şu aklına getirebileceği yıllara geri götürmek istedi; vaktiyle kendi dünyası olmuş şeylerin yavaş yavaş yine bir dünya haline girdiğini içinde duyduğu o yıllara. Kurmay heyetindeki subaylarla ilgisi, garnizonda görüşüp konuş-

malar, yaverler, emir erleri... Aklına getiremedi tüm bunları. İki kafa arasında duran şu yirmi santimlik boşluğa takılıp kalmıştı, bu yirmi santim içinde asılıydı tablo. Ne var ki, bu aralığın gittikçe büyüdüğünü görmek insanı ferahlatan bir şeydi, çünkü doktorlar daha da yakınına gelmiş, birbirlerinden ayrılmış, yanıbaşında kalakalmışlardı.

Artık onları hiç göremiyordu. Yalnız görüş alanının kenarında beyaz gömleklerini görebiliyor, olduğu gibi duyuyordu ne söylediklerini...

"Demek bu yarayla ilgili olduğu kanısında değilsiniz..."

"Olamaz," dedi servis doktoru. Yeniden hastalık raporunu açtı, kâğıt hışırtısı duyuldu. "Olamaz... Kafa derisinin hafifçe ve gülünç bir yaralanmasından başka bir şey değil ki bu... Beş gün içinde iyileşip geçecek bir şey. Bir sarsıntının belirli arazıyla hiçbir ilgisi yok, hiç... Bence olsa olsa şok olabilir. Ya da..." Birden susuverdi.

"Nedir öyleyse sizce?"

"Söylemeye dilim varmıyor."

"Söyleyin, söyleyin..."

İki doktorun susması müthiş bir şeydi. Birbirlerine bazı işaretler veriyor olmalıydılar. Derken yabancı doktor gülüverdi birden. Bressen hiçbir şey duymadı. Sonra doktorların ikisi de gülmeye başladılar. İki erin, kolu askıda bir üçüncü erle içeri girdiğini gören Bressen sevindi.

"Feinhals," dedi servis doktoru üçüncü ere, "dosya çantasını arabaya götürün." "Büyük paketi sonra getirirler," diye bağırdı sedyecilere...

"Ciddi mi söylüyorsunuz?" diye sordu yabancı doktur.

"Tam anlamıyla ciddiyim."

Bressen, kaldırılıp taşındığını duydu. Meryem tablosu solundan yana doğru kaydı, duvar daha yakına geldi, sonra dış koridordaki pencere bölmesi göründü; yeniden sallandı olduğu yerde. Gözlerini uzun koridora çevirdi; yeniden sallanıp gözlerini kapadı: Dışarıda ışımakta olan güneş

gözlerini kamaştırmıştı. Sıhhiye arabasına ait kapının arkasından kapandığını duyunca sevindi.

III

Yıldızlarıyla, budala bir yeraltı ülkesi göğünün süslenebileceği sürüyle başçavuş vardı Alman ordusunda. Sürüyle de Schneider adlı başçavuş. Bunların bir sürüsü de Alois küçük adını almışlardı. Ne var ki, bu sürüyle Alois Schneider adındaki başçavuşlardan yalnız biri şu sırada Szokarhely adındaki bir Macar köyündeydi. Küçük, kendi içine kapanmış bir yerdi Szokarhely, yarı köy, yarı kaplıca. Mevsim yazdı.

Schneider'in çalışma odası dar, sarı duvar kâğıtlarıyla kaplı bir odaydı. Kapının dışında çini mürekkebiyle yazılı pembe bir karton asılıydı: 'Tahliye edilecekler. Başçavuş Schneider.' Yazı masası Schneider'in sırtı pencereye gelecek biçimde duruyordu; yapılacak bir işi olmayınca ayağa kalkıp dönüyor, sola doğru köy içini, sağa doğru da mısır tarlaları ile kayısı ağaçlarına giden dar, tozlu köy yolunu görebiliyordu. Schneider'in hemen hemen hiç işi yoktu. Yalnız ağır yaralılardı hastanedekiler; taşınabileceklerinden kuşku duyulmayan tüm ötekiler, yüklenmiş ve gönderilmişti. Yürüyebilenler ise tahliye edilmiş, toplanıp cepheye hareket edecekleri yere götürülmüşlerdi. Schneider saatlerce pencereden dışarı bakabilirdi: Dışarıda bunaltıcı bir sıcak vardı, sıcak tütüyordu buram buram; bu iklime karşı en iyi ilaç, maden suyu sodası ile sarı kayısı rakısıydı. Tatlı bir keskinliği vardı bu içkinin, ucuz, temiz ve iyiydi; pencere önünde oturup göğe ya da köy yoluna bakarak sarhoş olmak da güzeldi. Çok ağırdan alarak geliyordu sarhoşluk, çok zorlu bir savaşıma giriyordu Schneider bunu sağlamak için: Budalalığı dayanılır bir hale getirebilmek ve bu duruma girebilmek için sabahları bile oldukça büyük miktarda kayısı rakısı gerekiyordu. Schneider'in kendine

göre bir yöntemi vardı: İlk bardakta yalnız bir yudum rakı alıyordu, ikincide daha güçlü; üçüncüsü 50/50 oluyor, dördüncüyü sek içiyordu, beşinci bardak yine 50/50, altıncı bardak ikincinin sertliğinde ve yedinci de birincinin hafifliğinde oluyordu. Yalnız yedi kadehti içtiği. Saat on buçukta bu törenin sonu gelmiş oluyor, 'öfkeli ayıklık' diye adlandırdığı bir duruma giriyordu. Sonra içini soğuk bir ateş kaplıyor, günün tüm budalalığını üzerine sindirmek üzere silahlanmış oluyordu. Saat on bire doğru ilk tahliye edilecek olan geliyordu, çoğu zaman on biri çeyrek geçe... Yolun üzerinde zaman zaman tozları kaldırarak köyün içine koşan sıska atların çektiği herhangi bir arabayı seyretmek için aşağı yukarı bir saatlik vakti oluyordu. Ya da sinekleri avlıyor, düşündeki üstleriyle ustalıkla hazırladığı konuşmalara girişiyor, yazı masasının üzerindeki mühürleri sıraya koyup kâğıtları düzeltiyordu.

Bu sırada, saat on buçuğa doğru, Doktor Schmitz sabah ameliyat ettiği iki hastanın yattığı odadaydı. Solda yatan yirmi bir yaşındaki Teğmen Moll'dü; yaşlı bir kadını andırıyor, sivri yüzü narkoz içinde sırıtıyormuş gibi duruyordu. Ellerindeki sargı bezlerinin üzerine sinek sürüleri üşüşüyor, kafasındaki kanlı musline konuyordu uykulu bir uçuşla... Schmitz kovdu sinekleri, ama yararı yoktu, başını sallayıp beyaz örtüyü uyuyan hastanın başına çekti. Vizitelerde giydiği beyaz, temiz önlüğü sırtına geçirip yavaş yavaş ilikledi ve öbür hastaya, Yüzbaşı Hauptmann Bauer'e baktı. Gözleri kapalı, boğuk boğuk mırıldanmakta olan Bauer, narkozun etkisinden kurtuluyor gibiydi. Boşuna kımıldanmaya uğraşıyordu, başı arkada, karyolanın çubuklarına kayışla sıkıca bağlıydı. Yalnız dudakları kımıldıyordu. Durmadan mırıldanıyor, kirpiklerini açmak istiyormuş gibi görünüyordu. Schmitz ellerini önlüğünün cebine sokup bekledi. Odanın içi loştu, havası ağırdı, hafif pislik kokuyor, kapı ve pencereler kapalı olduğu halde si-

nekler uçuşuyordu. Eskiden aşağıdaki bodrumda sığır ahırları vardı.

Yüzbaşının ağzından yükselen ve anlaşılamayan mırıldanma güçleniyor gibiydi. Şimdi ağzını belirli aralıklarla açıp Schmitz'in anlayamadığı tek bir sözcüğü söylüyordu sanki... E ile O ve öbür sesli hecelerin tuhaf heyecan veren karışımı... Sonra birdenbire gözlerini açtı. "Bauer!" diye bağırdı Schmitz, ama boşuna seslendiğini de biliyordu. Yatağa yaklaşıp ellerini yüzbaşının gözleri önünde güçlükle bir bu yana, bir o yana salladı, hiçbir tepki yoktu. Schmitz elini yüzbaşının gözlerinin tam önüne getirdi, o kadar yakına ki, yüzbaşının kaşlarını elinin üzerinde hissediyordu: Yine boşuna, yüzbaşı durmadan anlaşılmaz sözcüğünü yineliyordu. Birden sözcüğü çok anlaşılır bir biçimde söyledi, sanki ezberlenmiş gibi iyiden iyi heceleyerek; sonra bir daha yineledi. Schmitz, kulağını yüzbaşının ağzının ta yanına getirmişti: "Bjeljogorsche," dedi yüzbaşı. Schmitz heyecanla kulak kabarttı, sözcüğü tanımıyor, ne demek olduğunu bilmiyordu, ama bu sözcüğü duymak hoşuna gidiyordu, gizemli ve güzel bir sözcük gibi geliyordu kendisine... Dışarısı sessizdi, yüzbaşının soluğunu tutarak hep aynı sözcüğü bekliyordu: "Bjeljogorsche." Schmitz saatine bakıp saniye göstergesine dikti gözlerini, bu küçük parmak kadranın üzerinde çok yavaş yürüyormuş gibi geldi ona –elli saniye: "Bjeljogorsche."– Yeniden elli saniyenin geçmesi sonsuz bir zaman gibi geldi Schmitz'e. Dışarıda araçlar avluya giriyordu. Koridorda biri bağırdı. Schmitz başhekimin kendi yerine viziteye çıkmasını dilediğini anımsadı, yeniden bir araç girdi avluya. "Bjeljogorsche," dedi yüzbaşı. Kapı açıldı, bir başçavuş göründü, Schmitz sabırsızlıkla susmasını işaret edip küçük göstergeye bakarak içini çekti. "Bjeljogorsche," dedi yüzbaşı.

"Ne var?" diye sordu Schmitz başçavuşa.

"Vizite, vakti geldi," dedi başçavuş.

"Geliyorum," dedi Schmitz. Gösterge yirmi rakamının üzerine gelip de yüzbaşının dudakları henüz kapandığı

sırada Schmitz, saatini önlüğünün kolu ile örttü. Adamın ağzına bakıp bekledi, dudakları kıpırdamaya başladığı sırada önlüğünün kolunu çekti. "Bjeljogorsche." Gösterge tam on sayısının üzerinde duruyordu.

Schmitz yavaşça dışarı çıktı.

O gün tahliye edilecek kimse gelmedi. Schneider on biri çeyrek geçinceye kadar bekledi, sonra sigara almak için dışarı çıktı. Koridorda pencerenin önünde kaldı. Dışarıda başhekimin arabası temizleniyordu. 'Perşembe,' diye düşündü Schneider. Perşembeleri başhekimin arabası temizlenirdi.

Binalar, arkada demiryoluna kadar açık olan bir dörtgen oluşturuyordu. Kuzey kanadında cerrahi bölümü, ortada röntgen odalarıyla yönetim, güneyde mutfak, personel odaları, en dışta da, altı odalık bir dairede yönetmen oturuyordu. Eskiden bu karışıklık içinde bir tarım okulu vardı. Açık kanadın dikdoğrusuna düşen arkadaşı büyük bahçede duş odaları, birkaç ahır ile numune deposu. Her türden bitkileriyle tam bir düzen içindeki tarhlar bulunuyordu. Bahçe meyve ağaçlarıyla demiryoluna kadar uzanıyor, bazı bazı yönetmenin karısının orada, bir midillinin üzerinde hoplamakta olan altı yaşındaki oğluyla ata binip gezdiği görülüyordu. Kadın genç ve güzeldi; her sefer, oğluyla arka bahçede eğlendikten sonra yönetime gelip bir çukurda yatmakta olan ve kendisine tehlikeli görünen bir kör mermiden yakınıyordu. Her seferinde de bir çaresine bakılacağına söz veriliyor, ama bir şey yapılmıyordu.

Schneider pencerenin dibinden işini özenle yapmakta olan başhekimin şoförünü seyre daldı. Başhekimin arabası kırmızı deri kaplı ve çok alçaktı. 'Perşembe,' diye düşündü. Schneider, 'işte yine perşembe.' Alışkanlıklar takvimine göre perşembe, başhekimin arabasının temizlendiği gündü. Aceleyle yanından geçip kantinin kapısına doğru birkaç adım atan sarışın hemşireyi selamladı Schneider. Kapı kapalıydı. Dışarıdaki avluda iki kamyon gidiyordu:

Başhekimin arabasının yakınında aralıklarla park ettiler. Schneider olduğu yerde kalıp dışarı baktı: Bu arada elinde meyve olan bir kız avluya çıkmıştı. Küçük at arabasını kendisi kullanıyordu, yana yatırılmış bir sandığın üzerine oturmuştu. Arabaların yanından dikkatle geçip mutfağa yöneldi. Szarka'ydı kızın adı, her çarşamba yakındaki köylerden meyve ile sebze getiriyordu. Her gün meyve, sebze getirenler oluyordu. Levazım subayının sürüyle satıcıları vardı, ama çarşambaları yalnız Szarka geliyordu. Schneider pekâlâ farkındaydı: çarşambaları sık sık saat on bir buçuğa doğru işini yarıda bırakıp pencerenin kenarına yaslanmış, istasyona giden yolun kenarında küçük arabadan çıkan toz bulutunun görünmesini beklemişti. Toz bulutunun içinden küçük at ile tekerlekler, sonra da güzel, ince yüzü ve ağzındaki gülümsemesiyle kız ortaya çıkıp yaklaşıncaya kadar beklemişti hep. Schneider son sigarasını da yakıp pencerenin kenarına ilişti. 'Bugün konuşacağım şu kızla,' diye düşündü. Aynı zamanda da onunla her çarşamba konuşacağım diye düşündüğü halde hiçbir seferinde bunu yapamadığını hatırına getirdi. Ama bugün kesinlikle yapacaktı bunu... Szarka'da, Schneider'in buranın kadınlarında, bu Puşta kızlarında her zaman sezmiş olduğu, filmlerdeki budalaca davranışla, öyle ateşli hareketlerle, zıplayıp hoplamalarla hiç ilgisi olmayan bir hava vardı: Soğukçaydı Szarka, soğukça ve pek de kolay sezilmeyen bir sevecenliğe sahipti. Atına, sepetlerindeki meyvelere, kayısı ve domateslere, eriklere, armut, hıyar ve biberlere karşı sevecendi. Renkli küçük arabası kirli yağ bidonlarıyla sandıkların arasından geçti, mutfağın önünde durdu. Szarka elindeki kırbacıyla pencereye vurdu. Aslında bu saatlerde sessizdi bina... Vizite başlayınca çevreye korkulu bir görkem yayılıyor, her şey ortadan kaldırılıyor, koridorlarda anlatılmaz bir gerginlik duyuluyordu.

Ne var ki, bugün sinirli bir gürültü ve bağırmalar duyuluyor, her tarafta kapılar çarpılıyordu. Schneider bunu her nasılsa bilincinin kenarında duyuyordu sanki; son siga-

rasını tüttürüp Szarka'nın mutfak başçavuşuyla nasıl konuşup görüştüğüne bakıyordu. Aslında kız her zaman, arkasını çimdiklemek isteyen levazım amiriyle konuşur görüşürdü. Ama Pratzki, mutfak başçavuşu, zayıf, biraz sinirli, çok iyi yemek pişirip kadınlarla hiç ilgisi olmadığı söylenen kendi halinde bir adamdı. Szarka ona dönüp bağırarak konuşuyor, elleriyle hareketler, özellikle para sayma işaretleri yapıyordu. Aşçı ise yalnızca omuz silkip Schneider'in oturduğu asıl binayı gösteriyordu. Kız dönüp tam da yüzüne baktı Schneider'in... Koridorda adının çağırıldığını duyan Schneider, birden pencerenin kenarından ayağa fırladı. "Schneider, Schneider..." Sonra bir süre sessizleşti ortalık, yeniden biri bağırdı: "Başçavuş Schneider..." Schneider bir bakış daha attı dışarı: Szarka küçük atını yularından tutmuş, asıl binaya doğru getiriyordu. Schneider yavaş yavaş yazı odasına doğru yürüdü, oraya varmadan bazı şeyler düşündü: Ne pahasına olursa olsun kızla bugün konuşması gerektiğini, başhekimin arabasının çarşambaları temizlenemeyeceğini ve Szarka'nın perşembeleri olanağı yok gelemeyeceğini...

Vizite grubuyla karşılaştı Schneider. Şu anda boş olan büyük salondan geliyorlardı. Beyaz önlükler, birkaç hemşire, servis başçavuşu, sıhhiyeciler. Başhekimin değil de Sıhhiye Assubayı Dr. Schmitz'in önderlik ettiği sessiz bir kafile... Schmitz, konuştuğu pek duyulmayan bir adamdı; ufak tefek, şişman, gösterişsizdi. Ne var ki, gözleri soğuk ve griydi, bazı bazı şöyle bir an için kirpiklerini indirdi mi bir şey söyleyecekmiş gibi duruyor, ama yine de söylemiyordu. Schneider yazı odasından geldiği anda ona doğru yürüdüğünü görünce kapıyı açıp birlikte içeri girdi.

Alıcı *Vatan Haini*nin kulağındaydı. Ablak yüzünde gerginlik okunuyordu. "Hayır sayın başhekim," dedi, sonra alıcıdan başhekimin sesi duyuldu. *Vatan Haini*, Schneider'le doktora bakıp bir el hareketiyle doktora sandalyeyi gösterdi. Gözü Schneider'e ilişince gülümsedi. Sonra "Başüstüne sayın başhekim..." deyip alıcıyı yerine koydu.

"Ne var, ne oluyor?" diye sordu Schmitz. "Hareket ediyoruz demek..." Önündeki gazeteyi açıp yine katladı. Yanında oturmakta olan ressam Feinhals'in sırtı üzerinden öne doğru baktı. Schmitz soğuk bir bakışla süzdü *Vatan Haini*ni... Feinhals'in bulundukları yerin bir planını açtığını görmüştü. "Dayanak noktası Szokarhely," diye yazılıydı planın üzerinde.

"Evet," dedi *Vatan Haini*, "emir aldık. Yer değiştirmeye hazır olacağız." Sakin kalmak istiyordu, ama Schneider'e bakınca gözlerinde pek de hoşa gitmeyen bir heyecan olduğu görülüyordu. Elleri de titriyordu üstelik. Duvarların dibinde duran ve kapaklarının şöyle bir açılmasıyla dolap ya da yazı masası olarak kullanılabilecek gri sandıklara baktı. Schneider'e hâlâ sandalye göstermemişti.

"Feinhals, bana bir sigara versenize..." dedi Schneider. Feinhals ayağa kalkıp mavi paketi açtı, Schneider'e sigara ikram etti. Schmitz de aldı bir tane. Schneider, sırtı duvara dayalı, sigarasını içiyordu.

"Biliyorum," diye konuştu, sessizliğin içine, "en son gidenlerle gideceğim ben... eskiden ilk emir alanlarla birlikteydim."

*Vatan Haini*nin yüzü kıpkırmızı kesildi. Yandaki odadan yazı makinesi sesleri geliyordu. Telefon çaldı, *Vatan Haini* alıcıyı kaldırdı, kim olduğunu söyleyip:

"Başüstüne sayın başhekim," dedi, "imza için oraya gönderirim."

Alıcıyı yerine koydu. "Feinhals," dedi, "içeri geçip günlük emir tamamlanmış mı bir bakın."

Schmitz ile Schneider birbirlerine baktılar. Schmitz masaya bakıp gazeteyi açtı. "Vatan hainlerinin duruşması başladı," diye okudu. Gazeteyi yeniden katladı.

Feinhals yan odadaki yazıcı ile geldi. Yazıcı soluk yüzlü, sarışın bir assubaydı. Parmakları sararmıştı sigaradan.

"Otten," diye bağırdı Schneider yazıcıya, "kantini yeniden açacak mısın?"

"Bir dakika lütfen," dedi *Vatan Haini* öfkelenerek, "yapılacak daha önemli işler var şimdi..." Yazıcı kâğıt paketlerini istif ederken *Vatan Haini* masanın üzerinde parmaklarıyla trampet çalmaya başladı. Yazı makinesinden çıkmış kâğıtları yüzleri aşağı gelecek biçimde masanın üzerine koyuyor, aralarındaki kopya kâğıtlarını çekip çıkarıyordu. Yazılı kâğıtların üzerinde isimler görünüyordu yalnız. Schneider kızı düşündü. Belki de şu anda para almak üzere levazım amirinin yanındaydı. Çıkışı iyi görebilmek için pencereye yaklaştı.

"Bir düşün hele," dedi Otten'e, "örneğin sigara bırakmışsın bize burada."

"Susun!.." diye bağırdı *Vatan Haini*.

Kâğıt tomarını Feinhals'e uzatıp: "Başhekime imzaya götürün..." dedi. Feinhals kâğıtları toparlayıp dışarı çıktı.

Vatan Haini, Schmitz ile Schneider'den yana döndü. Ne var ki, Schneider pencereden dışarı bakıyordu şu anda... Öğle üzeriydi, bomboştu sokak. Tam karşıda çarşambaları pazar kurulan bir alan vardı. Satış barakaları güneşin altında terk edilmişti. Schneider, günlük emrin bir kopyasını elinde tutan *Vatan Haini*ne döndü. Feinhals geri dönmüştü bile, kapıda duruyordu.

"...burada kalacaklar," dedi *Vatan Haini*. "Durum planı Feinhals'de... Bu kez her şey savaş düzenine göre düzenlenecek. Bir formalite bu... Siz bilirsiniz Schneider. Daha iyisi, birkaç kişi toplayıp silahları aldırtın. Öbür istasyonlara haber verildi."

"Silahları mı?" diye sordu Feinhals, "O da mı formalite?"

Vatan Haini yeniden kızardı. Sonra dolabı açıp listeyi Schmitz'e verdi. Schmitz listeyi dikkatle okuyup tüm adları kendi kendine mırıldandı; sessizdi ortalık, herkes susmuş, listeyi okuyan adama bakıyordu. Koridor gürültülüydü. Schmitz birden yüksek sesle konuşunca hepsi irkildiler: "Teğmen Moli ile Yüzbaşı Bauer, hay Allah kahretsin!" Listeyi masanın üzerine çarpıp *Vatan Haini*nin yüzü-

ne baktı: "Ağır bir beyin ameliyatı geçiren hastanın başka yere taşınamayacağını bir tıp öğrencisi bile bilir." Listeyi yine masadan alıp parmaklarıyla kâğıda vurdu: "Onları taşımaktansa kafalarına birer kurşun sıksam daha yerinde bir iş olur." Schneider'e baktı, sonra Feinhals'e ve Otten'e... "Bugün hareket edeceğimizi dünden biliyorlardı tabii, neden ertelemediler ameliyatı, ha, neden?"

"Emir ancak bugün geldi, bir saat önce," dedi *Vatan Haini*.

"Emir, emir..." dedi Schmitz. Listeyi masanın üstüne atıp Schneider'e, "Gelin," dedi, "gidiyoruz..." Dışarı çıkınca: "Demin duymadınız siz," dedi, "en son hareket edecek olanların komutanı benim, daha konuşuruz bunu sizinle." Hızlı hızlı başhekimin odasına doğru yürüdü, Schneider kendi odasına döndü.

Szarka'nın arabasının çıkışta durup durmadığından emin olmak için her önünden geçtiği pencereden dışarı baktı. Avlu, kamyonlar ve sıhhiye araçlarıyla doluydu şimdi, ortada da başhekimin arabası duruyordu. Çoktan başlamışlardı araçları yüklemeye... Schneider, mutfağın önünde meyve sepetlerinin de yüklendiğini gördü. Başhekimin şoförü büyük, gri, teneke kaplı bir sandığı avludan geçiriyordu. Koridorlar karışıklık içindeydi. Odasına giren Schneider çabucak dolaba gitti, içkinin geri kalanını bir bardağa doldurdu, biraz köpürmesini bekledi, tam içerken dışarıda ilk motorun çalışmaya başladığını duydu. Elinde bardakla koridora çıkıp pencereye yaslandı; çalışmaya başlayan ilk motorun, başhekimin arabasının motoru olduğunu anlamıştı; iyi bir motordu bu... Schneider pek de bir şey bilmiyordu bu konuda, ama iyi bir motor olduğunu sesinden anlıyordu. Sonra avludan geçerek başhekim de geldi, eşyası yoktu yanında, sahra kasketi başında biraz kaykılmış duruyordu. Her zamanki gibiydi görünüşü. Yalnız aslında soylu bir havası olan yüzünde hafif kırmızı parıltılar vardı. Güzel bir adamdı başhekim, uzun boylu, zarifti, iyi bir biniciydi üstelik... Her sabah saat altıda

kamçısı elinde atına atlar, dörtnala Puşta'ya doğru sürerdi. Ufuktan başka bir şey değilmiş gibi görünen düzlüğe doğru uzaklaşır giderdi... Ama şu anda yüzü pancar gibi kızarmıştı. Schneider, şimdiye dek yalnız bir kez başhekimin yüzünü böyle pancar gibi kırmızı görmüştü; epey önceleri, başhekimin göze alamadığı bir ameliyatı Schmitz başardığı sıralarda... Schmitz başhekimin yanında yürüyordu şu anda. Başhekim ellerini sinirli sinirli yanında kürek gibi sallarken, Schmitz çok sakin yürüyordu... Ama Schneider birden koridordan üzerine doğru gelen kızı gördü. Karışıklıktan şaşkına dönmüş de bu yol patırtısıyla ilgisi olmayan birini arıyormuş gibiydi. Kız, Schneider'in anlayamadığı bir şey söyledi Macarca... Sonra Schneider odasını gösterip içeri girmesi için işaret etti. Dışarıda ilk araba olarak başhekimin arabası yola koyulmuş, kafile de yavaş yavaş onu izlemeye başlamıştı.

Kız, Schneider'in levazım amirinin temsilcisi olduğunu sanmıştı herhalde. Schneider'in gösterdiği sandalyeye oturmamıştı. Schneider masanın kenarına ilişince, kız hemen yanıbaşında durup elleriyle hareketler yaparak yüksek sesle birşeyler söylemeye başladı. Kızı dinlemek zorunda olmaksızın onu seyredebilmesi hoşuna gitti Schneider'in, çünkü dilini anlamaya çalışması boşunaydı. Ne var ki, onu daha da seyredebilmek için konuşmasına set çekmiyordu... Biraz zayıf görünüyordu kız –belki de çok gençti, çok genç, sandığından çok daha gençti de ondan– göğüsleri küçüktü, ama yüzünün tamamlanmış bir güzelliği vardı. Schneider soluğunu kesmiş, kızın uzun kirpiklerinin kahverengi yanaklarının üzerine inmesini bekliyordu. Küçük ağzının, kırmızı, yuvarlak, biraz darca dudaklarıyla kapalı kaldığı çok kısa anlardı bu anlar... Dudaklarına yakından bakınca biraz düş kırıklığına uğradığını itiraf etti içinden, ama yine de çekiciydi kız, Schneider birden kendini savunurcasına ellerini yukarı kaldırıp başını salladı. Kız hemen susup kuşkuyla baktı Schneider'e... "Seni öpmek istiyorum, anladın mı?" Bunu gerçekten istiyor muy-

du pek de bilmiyordu ya; kızın nasıl kızardığını, bu esmer cildin yavaş yavaş nasıl ateşlenmeye başladığını görmek müthiş bir şeydi Schneider için: Kız tek bir sözcük anlamamakla birlikte, onun ne demek istediğini kavramıştı. Biraz yaklaşınca geriledi kız; ürkek gözlerini, zayıf boynundaki damarların attığını görünce kızın çok genç olduğunu fark etti. Olduğu yerde kalıp başını sallayarak hafif bir sesle, "Özür dilerim –unut bunu– ne dediğimi anlıyor musun?" dedi. Ne var ki, kızın bakışları daha da ürkekleşti, bağıracağını düşünüp korktu Schneider. Bu kez daha da az anlamıştı kız; Schneider içini çekerek kıza yaklaştı, küçük ellerini tutup ağzına götürünce ellerinin kirli olduğunu gördü; toprak, deri, pırasa ve soğan kokuyordu kızın elleri... Kaçamak bir davranışla öpüp gülümsemeye çalıştı. Omzuna hafifçe vurup konuşmaya başlayıncaya kadar kız daha da şaşırmış gibi baktı yüzüne: "Gel, gidip bakalım paranı alabilir misin?" Ancak para sayma hareketini gözlerinin önünde iyice belirttikten sonradır ki, kız hafifçe gülümseyerek ardından koridora çıktı.

Koridorda Schmitz ve Otten ile karşılaştılar.

"Nereye gitmek istiyorsunuz?" diye sordu Schmitz.

"Levazım amirine," dedi Schneider, "kız parasını alacak."

"Levazım amiri gitti," dedi Schmitz, "dün akşam Szolnok'a hareket etti; oradan da daha ileri geçecek..." Schneider bir an kirpiklerini indirdi, sonra adamlara baktı. Hiçbiri bir şey söylemedi adamların. Kız bir ona bakıyordu, bir öbürüne. "Otten," dedi Schmitz, "adamları toplayın, birkaç kişi gerekli bana boşaltma için, bize yiyecek bir şey bırakmayı unutmuşlar." Avluya doğru baktı: Tek bir araba kalmıştı avluda...

"Peki kız ne olacak?" diye sordu Schneider.

Schmitz omuz silkti: "Ona para veremem..."

"Sabah erken yine gelsin mi?"

Schmitz kıza baktı. Kız gülümseyerek karşılık verdi.

"Hayır," dedi Schmitz, "bugün öğleden sonra gelsin daha iyi."

Otten koridordan koşarak geçerken bağırdı: "Hizaya gel..."

Schmitz avluya çıkıp arabanın yanında durdu, Schneider kızı at arabasına götürdü. Öğleden sonra yine gelmesini anlatmaya çalıştı, ama kız sertçe başını sallıyordu. Sonunda Schneider, parayı almadan gitmek istemediğini anladı. Kızın yanında kaldı, arabaya nasıl tırmandığını, sandığı araştırıp kahverengi bir paketi nasıl çıkardığını seyretti. Sonra kız atına yem torbasını takıp bir parça ekmek, bir sap pırasa, bir de büyük, yassı peynir çıkardı. Kalın yeşil bir şişe içinde de şarabı vardı. Schneider'e bakıp gülümseyerek yemeğini çiğnerken birdenbire, "Nagyvarad," dedi, bu arada da düşünceli bir ifade takındı. Birkaç kez de yumruklarını uzatıp gösterdiği için Schneider, herhangi bir kimsenin yitirdiği boks maçını canlandırmak istiyor sandı. Ya da belki de kendini aldatmış gibi hissettiğini anlatmak istiyordur diye düşündü. Nagyvarad'ın ne demek olduğunu bilmiyordu. Çok zor bir dildi Macarca, daha tütün sözcüğü bile yoktu bu dilde...

Kız başını salladı. Arka arkaya birkaç kez daha "Nagyvarad, Nagyvarad," dedikten sonra yine yumruğunu göğsünün önünde tuttu. Başını sallayıp güldü, bu arada hırsla lokmasını çiğneyip şarabını içiyordu. "Oh," dedi, "Nagyvarad Russ." Sonra yine tekrarladı. "Rus-Russ." Güneydoğuyu gösterip yürüyen tankların gürültüsüne öykündü: "Bru-bru-bru..."

Schneider başını eğdi, kız yüksek sesle gülmeye başladı, ama arada gülmeyi kesip çok ciddi bir yüz takındı. Schneider, Nagyvarad'ın bir kent adı olduğunu anladı. Kamyonun yanında durup öteberiyi boşaltan birlik erlerine baktı. Şoförün yanında duran Schmitz bir şey yazıyordu. Schneider bağırdı Schmitz'e: "Dr. Schmitz, vaktiniz varsa gelin lütfen." Schmitz başını salladı.

Kız ekmeğini yemişti. Ekmeğin kalanını dikkatle kaldırıp pırasanın geri kalan parçasını aldı, şişeyi yine tıpaladı.

"At için su ister misiniz?" diye sordu Schneider. Biraz öne doğru eğilip bir atın nasıl su içtiğini göstermeye çalıştı.

"Oh," diye bağırdı ki, "oh, yo." Bakışları tuhaftı, tuhaf bir merak vardı bakışlarında, meraklı bir sevecenlik vardı.

Ötede araba hareket edince Schmitz yaklaştı.

Arabanın ardından baktılar: Dışarıda çıkış yolunun serbest kalmasını bekleyen bir birlik daha vardı.

"Ne var?" dedi Schmitz.

"Nagy ile başlayan bir kentteki yarma hareketinden söz açmak istiyor."

Schmitz başını salladı: "Biliyorum," dedi.

"Bu akşam radyoda dinledim."

"Buradan uzakta mı?"

Schmitz uzun bir kafile halinde avludan geçen arabalara baktı düşünceli, "Uzak," dedi içini çekerek, "uzak bu savaşta anlamı olan bir şey değil, herhalde yüz kilometre kadar ötede olacak. Belki de kıza parasını sigara olarak ödeyebiliriz, hem de hemen şimdi."

Schneider, Schmitz'e baktı, kızardığını hissetti. "Bir dakika," dedi, "kızın biraz daha burada kalmasını istiyorum."

"Bence hava hoş," dedi Schmitz. Yavaş yavaş güney kanadına doğru yürüdü.

Schmitz iki hastanın odasına girince, yüzbaşı hafif ve boğuk bir sesle kendi kendine söylendi: "Bjeljogorsche." Schmitz saate bakmanın anlamı olmadığını biliyordu; bu tempo bir saatin olabileceğinden çok daha doğruydu; hastalık raporu elinde, bu durmadan yinelenen sözcükle neredeyse ninni söyleniyormuş gibi yatağın kenarında otururken böyle bir temponun nasıl oluşabileceğini düşünmeye

koyuldu. Nasıl bir mekanik, nasıl bir saat çarkı, biçilip dikilmiş bu kafatasının içindeki monoton duayı çözüp ortaya çıkarıyordu? Adamın hiçbir şey söylemeyip de yalnızca soluk aldığı elli saniye içinde ne oluyordu? Schmitz hemen hemen hiçbir şey bilmiyordu hastası üzerine: 1895'te Wuppertal'de doğmuştu, rütbesi yüzbaşı, bağlı olduğu askeri sınıf kara ordusu, sivil mesleği tüccar, mezhebi Protestandı. Oturduğu yer, birliği, aldığı yaralar, geçirdiği hastalıklar, yarasının hangi türden olduğu... Bu adamın hayatında göze batacak herhangi bir özellik yoktu... İyi bir öğrenci olamamıştı, orta halli, biraz da güvenilmez bir adamdı, yalnızca bir kez sınıfta kalmıştı, lise karnesinde coğrafya, İngilizce ve beden eğitimi iyiydi. Savaşı sevmemiş, 1915'te istemeyerek teğmen olmuştu. Severek, ama ölçülü içiyordu. Sonraları, evlendiği zaman, sıradan bir serüveni kolayca yaşayabileceği ve bu mutlaka çekici de olacağı halde hiçbir zaman aldatmamıştı karısını. Yapamamıştı bunu.

Adamın neden "Bjeljogorsche," dediğini ve bunun onun için ne demek olduğunu öğrenmedikçe hastalık raporunda yazılı şeylerin bir değeri bulunmadığını Schmitz biliyordu. Orada sonsuza kadar oturup bu sözcüğü işitmek için bekleyecek de olsa yine hiçbir şey bilemeyeceğinin de farkındaydı.

Dışarısı çok sessizdi. Sinirleri gergin ve heyecanlı, bu sözcüğün bazı bazı su içine düşen bir taş gibi ses çıkardığı sessizliğe kulak kabartıyordu. Ne var ki sessizlik daha güçlüydü, insana baskı yapacak kadar güçlü; yavaşça ayağa kalktı Schmitz ve neredeyse kendisini zorlayarak dışarı çıktı.

Schmitz çıkıp gidince kız Schneider'e baktı ve şaşırmış gibi göründü. Çabuk çabuk su içme hareketi yaptı. "Ah!" dedi Schneider, "Su, evet." Su almak için evden içeri girdi. Tam girişte kenara sıçramak zorunda kalmıştı: Yanından çok şık kırmızı bir araba, yavaş, ama izin verildiğinden daha hızlı geçti, park etmiş olan sıhhiye arabasının

yanından gerilere, yönetmenin evinin bulunduğu tarafa doğru gitti.

Su kovasıyla dönen Schneider yine kenara sıçramak zorunda kaldı. Avlu sarsılıyordu sanki, kafile harekete geçmişti. En öndeki arabada *Vatan Haini* oturuyor, ötekiler de yavaş yavaş onu izliyorlardı. *Vatan Haini* Schneider'e hiç bakmıyordu. Schneider uzun araba kafilesini yanından geçmeye bırakıp avluya girdi: Adamın soluğunu kesecek kadar boş ve sessizdi ortalık... Kovayı atın önüne koyup kıza baktı; güney kanadından bu yana doğru gelmekte olan Schmitz'i gösterdi kız... Schmitz yanlarından geçince onlar da kendisini izlediler. Üçü de çıkış kapısında kalıp tren istasyonu önünde uzaklaşmakta olan kafilenin ardından baktılar. "Bulaşıcı hastalık bölümünden gelen iki adam gerçekten silah getirdiler," dedi Schmitz alçak sesle...

"Ah," dedi Schneider, "unutmuştum bile..."

Schmitz başını salladı. "İşimize yaramayacak nasıl olsa, hadi gelin, gidelim..."

Kızın yanında kaldı:

"Bana kalırsa sigaraları verebiliriz ona artık, değil mi? Kim karar verecek buna?"

Schneider başını salladı. "Bize hiç araba bırakmadılar mı? Nasıl gideriz buradan?"

"Bir araba geri dönecek," dedi Schmitz, "Şef söz verdi bana."

İki adam birbirine baktı.

"Arkadan mülteciler geliyor," dedi Schmitz ve yorgun bir kafilenin gelmekte olduğu köyü gösterdi. İnsanlar yavaş yavaş yanlarından geçiyordu; yorgun ve kederliydiler, erlerle kıza hiç bakmıyorlardı.

"Çok uzaktan geliyorlar," dedi Schmitz, "atlar ne kadar yorgun görüyor musunuz? Kaçmak kadar saçma şey yok. Bu tempoyla yürüyerek savaştan kurtulamazlar."

Arkalarından güçlü bir boru sesi yükseliyordu, çok tiz ve sinirli, küstah bir boru sesi. Yavaş yavaş birbirlerinden ayrıldılar; Schneider kıza doğru yürüdü. Yönetmenin

arabası yana kaydı; bir mülteci arabacıyla çarpışmak tehlikesiyle karşılaştığı için durmak zorunda kaldı. Arabanın içindekileri çok iyi görebiliyorlardı. Direksiyonda oturan yönetmendi; keskin, biraz zayıf profili kımıldamıyordu. Yanında, oturacak yerde bavullarla örtüler yığılıydı; yolculuk ânında üzerine yıkılmasınlar diye iplerle sıkı sıkı bağlanmıştı. Yönetmenin arkasında karısı oturuyordu; onun güzel profili de kendisininki gibi hareketsizdi. İkisi de sağa sola bakmamaya kararlı gibiydiler. Kadının kucağında bebeği, yanında da altı yaşındaki oğlu vardı. Dışarı bakan yalnız oydu, canlı, hareketli yüzü cama yaslanmıştı, erlere bakıp gülümsüyordu. Araba yeniden harekete geçinceye kadar iki dakika sürdü. Mültecilerin atları yorgundu, ön taraflarda bir yerde kafile durdu. Direksiyondaki adamın sinirlendiğini gördüler; terliyor, gözleri parlıyor, kadın arkasından birşeyler fısıldıyordu. Hemen hemen sessizdi ortalık, yalnız mültecilerin yorgun haykırmaları duyuluyordu, bir de bir çocuğun ağlaması. Ama birdenbire arka avludan bir haykırma işittiler, kısık sesli bir kükreme... Arkalarına dönüp baktıkları sırada bir taş gelip arabaya çarptı, ne var ki yalnızca dürülmüş olan çadıra rastlamıştı. İkinci taş hafta sonu şölenlerindeki gibi yukarıya asılmış olan tencerenin kenarına çarptı. Kükreyip koşarak yaklaşan adam, duş yerinin yanındaki iki odada oturan ev sahibiydi. Artık çok yaklaşmıştı, avlunun giriş kapısında duruyordu, ama taş yoktu elinde, küfrederek eğilip yerden taş almak istediği sırada mültecilerin arabası kornasını öttüre öttüre ilerlemeyi sürdürüyordu. Havada bir saksı uçtu, ama ancak bir saniye önce arabanın durakladığı yere düştü, küçük mavi taşlardan yapılmış temiz kaldırım üzerine... Toprak saksı kırıldı, küçük parçaları birbirinden ayrılıp saçıldı, toprağın üzerinde tuhaf, simetrik bir çelenk oluştu.

Ev sahibi erlerin arasında duruyordu. Artık küfretmiyor, ağlıyordu. Kirli yüzünde gözyaşları adamakıllı belirliydi, hali hem dokunaklı, hem de ürkütücüydü... Öne

doğru eğilmiş, elleri kasılmıştı, kirli ceketi çökmüş göğsünün üzerinde titreyip sallanıyordu. Avlunun arka tarafından bir kadın sesi yükselince irkildi, geri döndü, ağlayarak yavaş yavaş yürüdü. Szarka izledi kendisini; Schneider'in ona doğru uzattığı ellerinden kurtuldu. Atını alıp dışarı çıkardı, arabaya oturup yuları eline aldı.

"Sigaraları gidip getireyim," diye bağırdı Schmitz, "durdurun onu, bir dakika." Schneider atı yularından yakaladı, kız kamçısıyla eline vurunca acıdı eli, yine de tuttuğu yuları gevşetmedi. Geriye bakınca da Schmitz'in koştuğunu görünce şaşırdı. Schmitz'in koşacağını aklından bile geçirmemişti. Kız yine kaldırdı kamçıyı, ama vurmadı bu kez, kamçıyı yanına bırakıp da birden gülümseyince Schneider şaşırdı. Kızın yüzünde sık sık gördüğü sevecen ve sakin gülümsemeydi bu. Yavaş yavaş yanına gidip onu oturduğu yerden aldı, dikkatle indirdi. Kız atına bir şey söyledi; kızı kucaklayan Schneider onun hâlâ biraz ürkek olduğunu gördü, ama kız karşı koymuyor, yalnızca huzursuz bir tavırla çevresine bakınıyordu. Avlunun girişi oldukça karanlıktı, Schneider hafifçe kızın yanaklarını, burnunu öptü, ensesini de öpmek için kara saçlarını geriye attı. Schmitz'in gelip sigaraları arabaya attığını duyunca korktu Schneider. Kız olduğu yerden yukarı doğru fırlayıp kırmızı kutulara baktı. Schmitz hiç bakmadı Schneider'e, çabucak dönüp avluya doğru uzaklaştı. Kızın yüzü kızarmıştı, Schneider'e baktı, ama tam gözlerinin içine de bakamadı pek. Birdenbire ata sert bir söz söyleyip yuları çekti. Schneider yol verdi. Kız elli adım uzaklaşıncaya kadar bekledi, sonra bağırarak kızın adını söyledi sessizlik içinde. Kız olduğu yerde bir durakladı, ama dönüp geri bakmadı, yalnızca kamçısını selam anlamında başının üstüne doğru kaldırıp atını sürmeye devam etti. Schneider yavaş yavaş avluya döndü.

Arkada kalanlardan yedi adam avluda, eskiden mutfağın bulunduğu yerde oturmuş, yemek yiyordu. Önlerinde masanın üzerinde çorba, kalın ekmek dilimleri ve et vardı.

Schneider biraz daha yaklaşınca evin içinde güm güm eden sesler duydu. Soran gözlerle baktı ötekilere...

"Ev sahibi, yönetmenin dairesine giden kapıyı mıhlıyor," dedi Feinhals. Bir süre sonra da: "Hiç olmazsa kapıyı açık bıraksaydı," dedi, "kapıya zarar verilmesi saçma..."

Alıp götürülecek ne var ne yok diye aramak için Schmitz dört erle birlikte evden içeri girdi. Schneider, Feinhals ve Otten ile kaldı.

"Güzel bir görev verildi bana..." dedi Otten.

Feinhals bir mataradan rakı içiyordu; Schneider'e birkaç paket sigara uzattı. "Teşekkür ederim," dedi Schneider. "Görevim makineli tüfek, makineli tüfek ve öbür öteberiyi kör merminin bulunduğu gübre çukuruna atmak... Siz de bana yardım edersiniz Feinhals..."

"Olur," dedi Feinhals. Elindeki çorba kaşığıyla, masanın ortasından kenarına doğru akmakta olan geniş ve koyu renkli çorba birikintisinden resimler çiziyordu masanın üzerine... "Haydi gidelim," dedi Otten.

Schneider yemek tabağının üzerine eğilip uyuyakalmıştı. Sigarası hâlâ yanıyordu... Sigara masanın kenarında duruyor, ince küllü kısım yavaş yavaş büyüyerek uzuyordu, ateşi yanmaya devam eden sigaranın sonuna doğru masanın üzerinde dar, kara bir iz oluşturuyordu. Dört dakika sonra yalnızca ince, gri bir kül çubuğu kalmıştı masanın üzerinde... Bu küçük, gri çubuk uzun süre, hemen hemen bir saat orada kaldı; Schneider uyanıp da onu gözüne ilişmeksizin koluyla süpürüp atıncaya kadar... Kamyon avluya girince uyandı Schneider. Hemen hemen içeri giren kamyonun gürültüsüyle aynı zamanda, ilk tankların seslerini de duydular. Schneider ayağa fırladı. Sigaralarını tüttürerek ötede beride duran öbürleri gülmek istedilerse de sonunu getiremediler. Çok belirgindi bu uzaktan gelen homurtulu ses...

"İşte..." dedi Schmitz, "araba gerçekten geldi. Feinhals, dama çıkın da bir bakın bakalım, bir şey görebilir misiniz?"

Feinhals güney kanadına doğru yürüdü. Ev sahibi, yöneticinin dairesindeki pencerenin önünde durmuş onlara bakıyordu. Karısının içeride elleriyle bir iş yaptığını duyuyorlardı. Cam sesleri geliyordu, bardakları sayıyor olmalıydı.

"Öteberiyi yükleyelim," dedi Schmitz. Şoför eliyle bir işaret yaptı. Çok yorgun görünüyordu. "Allah kahretsin!" dedi, "Binin hadi, o boktan şeyleri de bırakın oldukları yerde..." Masadan bir kutu alıp yırtarak açtı, ağzına bir sigara iliştirdi.

"Yükleyelim," dedi Schmitz, "ama Feinhals gelinceye kadar beklememiz gerek."

Şoför omuz silkip masanın başına oturdu, karavanadan Schneider'in çanağına çorba boşaltmaya başladı kaşıkla...

Ötekiler evde ne buldularsa yüklemeye başladılar; birkaç yatak, üzerinde sahibinin kara boyayla yazılmış adı okunan bir subay sahra sandığı; Üsteğmen Dr. Greck, bir soba, birkaç tüfek, bir depo dolusu piyade eşyası, sırt çantaları, sonra bir dolu çamaşır, gömlekler, donlar, çoraplar, kürklü yelekler...

Feinhals damdan aşağı bağırdı: "Hiçbir şey göremiyorum. Köydeki bir sıra kavak ağacı görüş açısını kapıyor. Duyuyor musunuz sesleri? Ben çok iyi işitiyorum."

"Evet," diye bağırdı Schmitz, "duyuyoruz. İnin aşağı artık."

"Olur," dedi Feinhals. Kafası çatı penceresinden kayboldu.

"Biri demiryoluna çıksaydı," dedi Schmitz, "oradan görünürler mutlaka..."

"Boşuna," dedi şoför, "görünmezler henüz."

"Neden?"

"Duyuyorum da ondan... Henüz görünmeyeceklerini duyuyorum. Üstelik de iki yönden geliyorlar." Güneybatıyı gösterdi, el hareketinden motor homurtularını oradan

da alıyormuş gibi görünüyordu: Gerçekten de duyuyorlardı onları artık.

"Hay Allah kahretsin!" dedi Schmitz, "Ne yapacağız şimdi?"

"Çekip gidelim," dedi şoför, kenara çekilip başını sallayarak ötekilerin artık son eşya olarak masayı ve üzerinde oturmuş olduğu sırayı da nasıl yüklediklerini seyretti.

Feinhals evden çıkıp geldi. "Hastalardan biri bağırıyor," dedi.

"Ben gidip göreyim onu," dedi Schmitz, "siz de yola koyulun."

Çekimser bir tavırla oldukları yerde kaldılar. Sonra şoför dışında, hepsi ağır ağır arkasından yürüdüler. Schmitz arkasına dönüp sakince: "Siz gidin," dedi, "benim burada kalmam gerekli, hastaların yanında..." Tereddütle oldukları yerde kalıp yarım saniye sonra yine arkasından yürüdüler.

"Hay Allah kahretsin!" diye bağırdı Schmitz arkasına dönüp, "Siz gidin yahu. Bu kahrolası ovada ileri geçmeniz gerekli."

Bu kez onu izlemeyip oldukları yerde kaldılar. Evin içine girip kaybolduğu sırada yalnız Schneider gidiyordu arkasından yavaş yavaş. Ötekiler arabaya gittiler. Feinhals bir an olduğu yerde kaldı. Kısa bir bocalama ânı geçirdikten sonra evden içeri girdi ve Schneider'le karşılaştı.

"İstediğiniz başka bir şey var mı?" diye sordu. "Her şeyi yükledik de..."

"Biraz ekmek boşaltın, yağ da... sonra sigara." Hasta koğuşunun kapısı açıldı. Feinhals içeri bakınca bağırmaktan kendini alamadı: "Allahım, yüzbaşı..."

"Tanıyor musunuz kendisini?" diye sordu Schmitz.

"Evet," dedi Feinhals, "taburunda yarım gün kadar kaldım."

"Nerede?"

"Yerin adını bilmiyorum ki."

"Hadi bakalım, gidin artık," diye bağırdı Schmitz, "saçmalamayı bırakın."

Feinhals, "Hoşça kalın," deyip dışarı çıktı.

"Siz niye kaldınız burada?" diye sordu Schmitz, ama yanıt beklemiyor gibiydi. Schneider de yanıt vermedi zaten. İkisi de hareket eden arabanın gürültüsüne kulak kabarttılar, giriş kapısından ters yüzüne çıkarken motorun gürültüsü biraz daha boğuklaştı, sonra istasyona giden caddeye çıktı araba. İstasyonun arkasına geçtikten sonra da bir süre duydular sesini, sonra yavaş yavaş hafifledi.

Tankların gürültüsü kesilmişti artık. Atışlar duyuluyordu.

"Ağır uçaksavar," dedi Schmitz, "demiryoluna kadar gitmemiz gerekli."

"Ben giderim," dedi Schneider. İçerideki odada yüzbaşı: "Bjeljogorshe," diyordu. Pek de üzerinde durmadan, ama yine de sevinç duyar gibi söylüyordu bu sözcüğü. Esmerdi yüzbaşı, sık, kara bir bıyığı vardı, başı sıkı sıkı sarılıp sarmalanmıştı. Schneider, Schmitz'e baktı. "Umutsuz," dedi Schmitz, "iyileşip de kendine gelirse o zaman..." Omuz silkti:

"Bjeljogorsche," dedi yüzbaşı. Sonra ağlamaya başladı. Yüzü hiç değişmeksizin, hiç ses çıkarmadan ağlıyordu. Ne var ki gözyaşlarının arasında da: "Bjeljogorsche," diyordu.

"Savaş divanına verildi," dedi Schmitz. "Motosikletten düşmüş, başında da çelik miğfer yokmuş. Yüzbaşıydı."

"Ben gidip bir bakayım," dedi Schneider, "demiryolunun orada belki bir şey vardır gözle görünen. Geri çekilmiş birlikler varsa onlara katılırım... O halde..."

Schmitz başını salladı.

"Bjeljogorsche," dedi yüzbaşı.

Schneider avluya gelince ev sahibinin yöneticinin dairesine bir bayrak asmış olduğunu gördü; üzerinde beceriksizce kesilmiş bir sarı orakla bir de beyaz çekicin dikilmiş olduğu tuhaf bir kırmızı kumaş parçası... Motor uğultusunun güneydoğuda da ortaya çıktığını duydu. Atış du-

yulmuyordu. Yavaş yavaş tarhların yanından geçti, ancak gübre çukuruna gelince durdu. Gübre çukurunun içinde kör mermi yatmaktaydı. Aylardan beri burada yatıyordu mermi. Birkaç ay önce SS birlikleri, okuldaki Macar asileriyle çarpışmışlardı demiryolundan bu yana doğru... Ama çok kısa süren bir çatışma olmuştu bu: Evin cephesindeki atışlardan arta kalmış mermi izleri şöyle böyle fark ediliyordu. Yalnız kör mermi kalmıştı yattığı yerde... Bir kol boyunda, paslı, sivri uçlu yuvarlak bir demir parçasıydı ve pek göze batmıyordu. Neredeyse çürümekte olan bir odun parçası gibiydi. Yüksek otların arasında pek görünmüyordu, ama yöneticinin karısı sayısız protesto yağdırmıştı kaldırsınlar mermiyi diye... Hiçbir yanıt alınmayan başvurular yapılmıştı üst makamlara.

Kör merminin yanından geçmek zorunda kalınca Schneider daha da yavaşladı. Makineli tüfeği gübre çukuruna atmış olan Otten ile Feinhals'in ayak izlerini gördü otların içinde... Tarhların arasından yürümeyi sürdürüp ağaçların arasından ve çayırdan geçti, demiryoluna tırmandı. Şu bir buçuk metre yükseklik sanki sonsuz bir yüksekliğe çıkarmıştı kendisini... Köyün yanından demiryolunun soluna düşen geniş ovaya baktı, ama hiçbir şey göremedi. Ne var ki, daha iyi duyuyordu şimdi... Uğultu tam tren hattının ilerlediği yönden geliyordu. Schneider oturup bekledi. Köy çok sessizdi; ağaçları, küçük evleri ve dört köşeli kilise kulesi ile ölmüş gibiydi. Demiryolunun solunda hiç ev olmadığı için köy çok küçük görünüyordu. Schneider oturup sigarasını içmeye koyuldu.

İçeride Schmitz, "Bjeljogorsche," diyen adamın yanında oturuyordu. Tekrar tekrar aynı şeyi söylüyordu adam. Gözyaşları kesilmişti. Koyu renkli gözleriyle tam önüne bakıp Schmitz'e güzel gelen bir melodi gibi "Bjeljogorsche," diyordu. Bu sözcüğü sonu gelmese de dinleyebilirdi. Öbür hasta uyuyordu.

Durmadan Bjeljogorsche diyen adamın adı Bauer'di, Yüzbaşı Bauer. Eskiden tekstil temsilcisiydi, daha eskiden

de üniversite öğrencisi. Öğrenciliğinden önce teğmen olmuştu, aşağı yukarı dört yıl süreyle... Daha sonra tekstil temsilciliği pek de kolayına gitmemişti. Her şey halkın parası olup olmamasıyla ilgiliydi, neredeyse kimsenin parası da olmuyordu. Hiç değilse sattığı kazakları alabilecek kimselerin parası yoktu işte... Pahalı kazaklar her zaman satılıyordu, ucuzları da öyle, ama kendisinin satmak zorunda olduğu orta cinsten kazaklar pek az satılabiliyordu. Ucuz kazakların temsilciliğini bir türlü alamamıştı, pahalı kazaklarınkini de... İyi temsilciliklerdi bunlar; iyi temsilcilikleri nedense buna gereksinimi olmayan kimseler alabiliyordu. Tam on beş yıl bu zor satılan kazakların temsilciliğini yapmıştı. İlk on iki yıl hoşa gitmeyen, olduğu yerde durup kalan, korkunç bir savaştı bu; dükkândan dükkâna, evden eve koşturmaydı. Karısı bu yüzden yaşlanmıştı hani... İlk tanıdığında karısı yirmi üç, kendisi de yirmi altı yaşındaydılar –üniversite öğrencisiydi o sıralarda– içmeyi seviyordu, karısı ise şarabı kaldıramayan incecik bir sarışındı. Ne var ki, hiçbir zaman kavga etmemişti kendisiyle, kazak satmak için üniversiteyi bıraktığında bile sesini çıkarmamış sakin bir kadındı. Sık sık kendisi bile hayret etmişti dayanıklılığından ötürü: Tam on iki yıl o kazakları satmak... Ya karısının her şeyi kabullenişi... Sonraki üç yıl oldukça iyi geçmişti; on beş yıl sonra da birdenbire her şey değişmişti işte; pahalı ve ucuz kazakların temsilciliğini aldığı gibi orta değerdekilerin temsilciliğini de bırakmamıştı. Parlak bir işti bu, şimdi ötekiler ardından koşmaya başlamışlardı. Hep evdeydi, telefon ediyor, kâğıtlar imzalıyordu; bir ambar memuru, bir muhasebecisi, bir de steno-daktilosu vardı. Parası vardı artık, ama her zaman hastalıklı olan ve birbiri ardından beş çocuk düşürmüş olan karısı kanser hastasıydı şimdi... Böyle olduğu kesindi. Aslında bu parlak çağ da ancak dört ay sürmüştü, savaş patlak verinceye kadar.

"Bjeljogorsche," dedi yüzbaşı.

Schmitz yüzbaşıya baktı: Bu adamın ne düşündüğünü bilmeyi o kadar isterdi ki... Karşı konulamaz bir merak vardı içinde, bu adamı her şeyiyle tanımak için... Kimbilir kaç günlük sakalın altındaki bu ölü sarılığında, bu kaba, oldukça çökmüş yüzü, 'Bjeljogorsche' demek istiyormuş gibi görünen bu dimdik bakan gözleri... Çünkü ağzı pek kımıldamıyordu artık... Derken adam yine ağlamaya başladı, gözyaşları sessiz sedasız yanaklarından aşağı kayıyordu. Bir kahraman olmamıştı hiçbir zaman. Yarbay telefonda işlerin sarpa sardığını, kendi birliğinden başkasına karışmamasını bas bas bağırınca, kendisini gülünç hale soktuğundan kuşku duymadığı çelik miğfer başında ön hatlara ilerlemek zorunda kalmıştı. O zaman sonsuz bir acı duymuştu içinde... Bir kahraman değildi, hiçbir zaman böyle bir iddiası da olmamıştı, olmadığını da biliyordu zaten. Ön hatlara yaklaştığında çelik miğferi çekip çıkarmıştı başından, çünkü ileri çıkıp kükremek zorundayken gülünç olmak istememişti. Çelik miğferi elinde tutup düşünmüştü: 'Bırak ne olursa olsun, dal içlerine...' ve ilerideki budalaca karışıklığa yaklaştıkça korku duymaz olmuştu. Kahrolası, artık hiçbir şey yapamayacağını, hiç kimsenin bir şey yapamayacağını hepsi de biliyorlardı ya... Eldeki bu kadar az topçuyla ve hiç tanka sahip olmadan... Neden bu budalaca bağırmalar sanki?.. Karargâhın korunmasında çok sayıda topçu ve tank için emir verildiğini her subay biliyordu. Kahrolası diye düşünmüştü, ve böyle cesur olduğunu da hiç bilmiyordu. Sonra kafatasının tamamı zedelenerek olduğu yere yıkılmıştı, içinde var olan şey yalnızca 'Bjeljogorsche' sözcüğüydü. Hepsi buydu. Bundan sonraki tüm yaşantısı boyunca kendisini konuşturmaya yetecek gibiydi bu sözcük; hiç kimsenin bilmediği, hiç kimsenin hiçbir zaman bilemeyeceği bir dünyaydı bu onun için...

Schmitz, adama hiç kımıldamadan bakıyordu. Bu adamın beyninde neler olduğunu öğrenmek için deli olmalıydı kendisi de... Bir bakıma da kıskanıyordu bu adamı.

Schneider kapıyı birden açınca ürktü. "Ne var?" diye sordu Schmitz. "Geliyorlar," dedi Schneider. "Geldiler bile. Bizim birliklerden hiç kurtulup da gelen yok artık."

Schmitz hiçbir şey duymamıştı, şimdi duyuyordu işte, gelmişlerdi. Bulundukları yerin solundaydılar. Şoförün ne demek istediğini anlıyordu şimdi: "Henüz görünmeyeceklerini duyuyorum da ondan." Şimdi görünebilecek kadar duyuluyordu geldikleri. Artık göz önündeydiler.

"Bayrağı," dedi Schmitz, "kızıl bayrağı dışarı asmalıydık. Hiç olmazsa bir deneyelim."

"Henüz deneyebiliriz..."

"Bayrak burada," dedi Schmitz. Masanın üzerindeki bavulun altından çekip çıkardığı bayrağı Schneider aldı.

"Gelin," dedi.

Schneider başını salladı. Bayrağı başının üzerine kaldırıp kapıdan çıktı. Sağa dönüp demiryoluna doğru yürüdü. Sessizdi ortalık, tanklar da köyün çıkışında sessiz duruyordu. Okul, istasyon önündeki son yapıydı. Toplarını o yöne çevirmişti tanklar, ama Schneider bunu görmedi. Aslında tankları da görmüyordu, hiçbir şey görmüyordu. Sanki yürüyüş ânındaymış gibi bayrağı böyle karnının önünde tutarken kendisini gülünç buluyordu; korkuyu duydu kanında... Yalın bir korku. Yavaş yavaş, bayrağı karnının önünde tutup bir kurmalı bebek gibi dosdoğru yürüdü. Ayağı bir şeye takılıp tökezleyinceye kadar öyle yavaş yavaş yürüdü. Birden kendine gelip uyandı. Örneklik üzüm kütüklerini birbirine bağlayan bir tele takılmıştı ayağı... Her şeyi görüyordu şimdi. İki tank duruyordu demiryolunun orada, öndeki şu anda kulesini yavaş yavaş Schneider'den yana döndürmekteydi. Sonra, ağaçların yanından geçerken daha sürüyle tank gördü. Alanda arka arkaya, yan yana sıralanmışlardı; üzerlerindeki kızıl yıldızlar çok yabancı ve aykırı geliyordu Schneider'e... Şimdiye kadar hiç görmemişti ki... Sonra gübre çukuruna vardı. Artık bir tarhlar vardı yanından geçeceği, bir de sıra ağaçlar. Sonra çayırın üzerinden demiryoluna... Ama gübre çukurunun

yanında duruverdi birden, yeniden korkuya kapılmıştı, her zamankinden daha müthiş bir korkuydu bu... Şimdiye kadar böylesine bir şey tatmamıştı, kanı buz kesmişti sanki, bunun korku olduğunu bilmemişti şimdiye kadar... Derken ateş kesti kanı, yalnızca kırmızı gördü çevresini. İçine korku salan dev gibi kızıl yıldızlardan başka bir şey göremez oldu. O zaman kör mermiye bastı, mermi patladı.

O âna kadar hiçbir ses yoktu. Patlama müthiş büyük oldu bu sessizlik içinde... Ruslar bir kendilerinin ateş etmediğini biliyorlardı, bir de bayraklı adamın bir toz bulutunun içinde birdenbire yok olduğunu... Bunun üzerine deli gibi ateş yağdırmaya başladılar evin üzerine... Toplarını çevirip atış için sıralandılar, önce evin güney kanadına, sonra orta yapı ile ev sahibinin küçücük bayrağının sarktığı kuzey kanadına ateş ettiler. Bayrak evden dökülen sıva ile taşların içine düştü. Sonunda da özellikle uzun ve öfkeli, yeniden güney kanadına ateş ettiler. Uzun zamandır ateş etmemişlerdi; yapı öne doğru yıkılıncaya kadar taradılar evin ince duvarını... Karşı yandan tek bir atış bile yapılmadığını neden sonra anladılar.

IV

Yalnızca iki büyük renk lekesi vardı burada: Bir hıyar satıcısına ait büyük, yeşil yığınla bir de kırmızı sarı yığın: Kayısılar... Pazar yerinin tam ortasında da kayık salıncağı duruyordu. Hep burada dururdu kayık salıncağı... Üzerindeki renkler solmuştu; limanda sabırla hurdaya çıkarılmayı bekleyen eski emektar bir geminin boyası gibi kirli ve paslıydı bu mavi ile kırmızı. Salıncaklar aşağıda duruyor, hiçbiri hareket etmiyordu. Salıncakların yanında duran arabanın arkasına takılı evcikten duman tütüyordu.

Her iki renk lekesi de yavaş yavaş yok olmaya başlamıştı; hıyar satıcısına ait iç içe girmiş koyulu açıklı yeşil-

liklerden oluşan mozaik çabucak küçülmüştü. Greck uzaktan iki kişinin yığını kaldırmaya uğraştıklarını görüyordu. Kayısılarda bu iş daha yavaş yürüyordu, hem de çok yavaş... Kayısıları birer birer yoklayıp dikkatle sepete dolduran bir kadındı, tek başına bir kadın. Hıyarlar kayısılar kadar yumuşak değildi tabii... Greck daha yavaşladı. 'Yadsımalı,' diye düşündü, 'düpedüz inat edip yadsımalı.' İş anlaşılırsa yapılacak tek şey buydu. Yapılacak biricik şey... Bir yadsımaya değerdi yaşamayı sürdürmek. Ama bu pek de anlaşılmıyordu, ortaya çıkmıyordu öyle kolay kolay, farkındaydı bunun... 'Ne kadar Yahudi vardır burada,' diye düşünmekten de alamıyordu kendini...

Alçak ağaçlarla küçük evlerin arasındaki kaldırım inişli çıkışlıydı, ama Greck pek duymuyordu bunu... Çok heyecanlıydı, 'Buradan ne kadar çabuk uzaklaşırsam göze batmaktan da o kadar çabuk kurtulurum, belki o zaman yadsıma da gerekli olmaz benim için,' diye düşünüyordu. Yalnız daha çabuk. Yeniden hızlı, daha hızlı yürümeye başladı. Artık pazar yerinin çok yakınındaydı; hıyar dolu araba yanından geçip gitmişti bile, arkada da dikkatle kayısıları toplayan şu ihtiyatlı kadın duruyordu hâlâ... Kadının yığını henüz yarıya bile inmemişti.

Greck kayık salıncağını gördü. Ömrü boyunca kayık salıncağına binmemişti. Bu gibi eğlencelerden yararlanmasına fırsat verilmemişi ki... Önce hastalıklı olduğu, ikincisi de böyle herkesin içinde uluorta maymun gibi budalacasına sallanmak yersiz olduğu için; ailesinde yasaktı böyle şeyler. Hiçbir zaman yasak edilmiş bir şey yapmamıştı hayatında, ilk bugün yapacaktı, hem de en müthiş, hemen hemen en korkunç şeyi, belki de hayatına mal olacak bir şeyi. Heyecandan boğazının tıkanır gibi olduğunu duydu Greck, güneşin altında saklanıp sendeleyerek boş alandan geçti, salıncağa doğru yürüdü. Arabanın arkasına takılı evcikten daha yoğun duman çıkıyordu şimdi. 'Herhalde yeni koymuş olacaklar kömürü,' diye düşündü, ya da odunu... Macaristan'da ocaklarda ne yakıldığını bilmiyordu. Pek de

aldırdığı yoktu ya... Arabanın arkasındaki evciğin kapısına vurdu: Belinden yukarısı çıplak bir adam belirdi; sarışın, iri kemikliydi, tıraşı uzamıştı. Hollandalıların yüzüne benziyordu yüzü, yalnız burnu göze batacak kadar sivriydi, gözleri de çok koyu renkliydi. "Ne var?" diye sordu Almanca. Greck, terin ağzına doğru nasıl indiğini duydu, diliyle terini yalayıp elinin ayasıyla yüzünü sıvazladı: "Salıncağa," dedi, "salıncağa binmek istiyorum." Arabanın kapısı önünde duran adam, gözlerini kısıp başını salladı. Diliyle ağzının çevresini yaladı. Arkasında karısı belirdi bir süre sonra. Üzerinde yalnızca kombinezonu vardı, yüzü terlemiş, koyu kırmızı sutyen terden leke leke olmuştu. Bir elinde tahta bir yemek kaşığı, öbür kolunda da bir çocuğu tutuyordu. Çocuk kirliydi. Kadın çok esmerdi, Greck'e biraz kederli gibi göründü. İkisinde de tehdit eder gibi bir tavır vardı, kuşku duyulamazdı bundan. Belki de kuşkularını uyandırmıştı. Artık salıncakla sallanmaya hevesi kalmamıştı Greck'in, ama dili en sonunda sakinleşen adam: "Bana kalırsa," dedi, "bu sıcakta, böyle öğle vakti..." Merdiven basamaklarını inince Greck kenara çekildi, salıncağa kadar birkaç adımlık yolu yürüdü arkasından... "Kaça biniliyor salıncağa?" diye sordu çaresiz. 'Belki de beni deli sanacaklar,' diye düşündü. Terden çıldıracak gibi oluyordu. Kolunun yeniyle yüzünü silip salıncağın iskelesine çıkan tahta basamakları tırmandı. Adam fren kolunu kaldırdı, ortadaki salıncak hafif hafif gidip gelmeye başladı. "Bence çok yüksekten sallanmasanız," dedi, "yoksa burada kalıp dikkat etmem gerekecek. Yönetmelik böyle." Konuştuğu Almancayı Greck pek hoş bulmadı. Tuhaf bir yumuşaklık ve çokbilmişlik vardı Almancasında, sanki çok yabancı bir dili Almanca sözcüklerle konuşuyormuş gibi... "Yükselmem," dedi Greck, "gidebilirsiniz... sallanmak kaç?" Adam omuz silkti: "Bir pengö verin yeter," dedi. Greck cebindeki son pengöyü adama verip dikkatle salıncağa bindi. Sandığından genişti küçük kayık. Sık sık seyretmiş, ama hiç denememiş olduğu tekniği denemeye baş-

ladı, kendine güveniyordu. Demir çubuklara sıkı sıkı tutunup terini silmek için yeniden gevşetti parmaklarını, dizlerini öne doğru büktü, sonra yine doğrulup yeniden büktü dizlerini; kayık sallanmaya başlayınca şaşırdı. Çok kolaydı bu iş, ne var ki salıncağın gidiş geliş ritmini bu diz büküşleriyle bozmamak, aksine arttırmak gerekiyordu; salıncak öne eğilince kendini arkaya atmak, dizleri germek, salıncak arkaya gidince kendini öne bırakmak gerekliydi. Çok kolay ve güzel bir şeydi bu. Greck, adamın yanında durduğunu görünce bağırdı: "Ne var, ne oluyor? Gidebilirsiniz." Adam başını salladı, Greck de bir daha ilgilenmedi adamla. Birden, hayatında çok önemli bir şeyi kaçırmış olduğunu anlamıştı: Kayık salıncağıyla sallanmak... Olağanüstü bir şeydi bu. Alnındaki ter kurumuş, sallanmanın oluşturduğu tatlı serinlik bedenindeki teri de kurutmuştu. Her harekette taze, sihirli bir hava geçiyordu içinden, sonra başka bir şey daha; dünya değişmişti... Bir an, kalın aralıklı birkaç pis tahtadan başka şey görmüyor, aksi yönde sallanınca ise tüm gökyüzü kendisinin oluyordu. "Dikkat!" diye bağırdı aşağıdaki adam, "sıkı tutunun." Greck adamın fren yaptığını duydu, sallanmasına sertçe gem vuran tatlı bir sarsılma... "Bıraksanıza canım," diye bağırdı. Ama adam başını salladı. Greck yeniden sallandı yukarı doğru. Olağanüstü olan buydu işte; salıncak arkaya doğru gidince yere koşut durmak –dünya demek olan bu kirli tahtaları seyretmek– sonra da göğü sanki bir çayırın üzerindeymiş gibi başının üstünde görmek; ona çok yakın, sonsuzcasına yakın olmak için öne doğru hız alıp göğün içine dalmak... Arada ne varsa değersizdi. Solunda kadın yine dikkatle kayısıları topluyordu; önündeki yığın hiç küçülmeyecekti sanki... Sağında ise fren yapmak için yönetmeliğe uymak zorunda olan şu şişko, sarışın herif. Görüş alanı içinde birkaç tavuk koşuşuyordu, arkada bir cadde vardı. Birden kasketi başından uçtu.

Daha yavaş sallanmaya başlayınca 'Yadsımalı,' diye düşündü, 'yalnızca yadsımalı. Yadsırsam inanmayacaklar.

Böyle bir şeye yeltenmem. Böyle bir şey yapacağımı kimse beklememeli benden. İyi bir adım var.' Aynı zamanda hem gururlu, hem de ürkekti; bu salıncağa binecek cesarete sahip olması olağanüstü geliyordu kendisine... Anasına yazıp bildirecekti bunu... Hayır, daha iyisi yazmamalıydı. Anneciği anlayış gösteremezdi buna. Hayattaki bütün davranışlarda kurallara uymak... Düsturu buydu annesinin. Oğlunun, Üsteğmen Dr. Greck'in, öğle vakti sıcağında Macaristan'ın pis bir pazar yerinde kayık salıncağıyla sallanmasını anlayışla karşılaması olacak şey değildi. Herkesin, önünden geçecek herkesin hemen görüvereceği kadar göze batan şeydi bu. Hayır, hayır –annesinin, mizah anlayışı olmayan bu kadının başını nasıl salladığını görür gibi oluyordu– biliyordu bunu, ama ne yapabilirdi anasını değiştirmek için. Ya öteki sorun... Hay Allah!.. Şu Yahudi terzinin arka odasında nasıl soyunduğunu istemese de düşünmek zorunda kalıyordu; yeni başlanmış giysilerin, apreli bezlerin, dikilmiş yamalık kumaş parçalarının saçılmış olduğu ve içinde boğulmuş sineklerin yüzdüğü tiksinti veren bir kâse hıyar salatasıyla küflü bir hücre. Ağzından içeri eski bir suyun boşaldığını duydu, sarardığını da duydu, tiksinti veren bir suydu ağzının içindeki. Pantolonunu çıkarırken görüyordu kendisini, parayı nasıl aldığını, dişsiz yaşlı adamın nasıl sırıttığını, dükkândan telaş içinde nasıl çıktığını anımsıyordu. Birdenbire çevresinde ne varsa döndü hızla. "Durdurtun," diye haykırdı, "durdurtun!" Aşağıdaki adam güçlükle fren yaptı; o sert, ritmik sarsıntıları duydu Greck. Sonra kayık salıncağı durdu, gülünç ve acınacak bir halde olduğunu biliyordu, kayık salıncağının içinden dikkatle çıkıp iskelenin arkasına geçti ve kustu: Midesi rahatlamıştı, ama şu tiksinti veren tat ağzının içindeydi henüz. Başı dönüyordu, bir basamağa oturup gözlerini kapadı, sallanmadaki ritim hâlâ gözlerinin önündeydi, gözlerinin nasıl zonkladığını duyuyordu, yeniden kusmak zorunda kaldı. Gözlerindeki zonklama yavaş yavaş geçti. Ayağa kalkıp yerdeki kasketini aldı. Adam yanındaydı; so-

ğukkanlılıkla bakıyordu yüzüne. Sonra kadın da geldi. Şaşırmıştı Greck kadının ne kadar ufak tefek olduğunu gördü. Kadının elinde bir bardak vardı. Sarışın herif kadının elindeki bardağı alıp Greck'e uzattı: "İçin," dedi soğukkanlılıkla. Greck başını salladı. "İçin," dedi adam, "iyi gelir." Greck bardağı aldı, çok acı bir içkiydi, ama iyi gelmişti. Karı koca gülmeye başladılar, mekanik bir biçimde gülüyorlardı, böyle durumlarda gülmeye alışkındılar da ondan, yoksa onu sevdikleri ya da ona acıdıkları için değil. Greck ayağa kalktı. "Çok teşekkür ederim," dedi. Cebinde para var mı diye baktı, o korkunç kâğıt paradan başka bir şey bulamayınca omuz silkti. Yüzünün kızardığını duydu. "Zararı yok," dedi adam, "zararı yok canım." "Hayl Hitler," dedi Greck. Adam yalnızca başını salladı.

Greck artık arkasına dönüp bakmadı bile. Ter yeniden akmaya başladı; tenindeki gözeneklerden kaynayarak çıkıyordu sanki. Pazar yerinin tam karşısında bir meyhane vardı. Elini yüzünü yıkamak istiyordu.

Meyhanenin içi şaşılacak kadar serin ve aynı zamanda küflüydü. Hemen hemen boştu meyhane. Greck, tezgâhın arkasındaki adamın önce göğsündeki nişana baktığını gördü. Adamın gözleri soğuktu, içtenlikle bakmıyor değildi, ama gözleri soğuktu. Sol köşedeki masada bir çift oturuyordu, önlerinde kirli tabaklar ve bir sürahi şarapla. Bir de bira şişesi vardı önlerinde. Greck sokağı görebilecek biçimde, sağ köşeye geçip oturdu. Oldukça hafiflemiş duydu kendini. Saati biri gösteriyordu, altıya kadar izinliydi. Tezgâhın arkasındaki adam yerinden ayrılıp ağır ağır Greck'e doğru geldi. Greck ne içeceğini düşündü. Aslında hiçbir şey çekmiyordu canı. İstediği yalnızca yıkanmaktı. Alkolle ilişkisi yoktu, aramazdı da zaten. Anası kendisini boşuna uyarmamıştı alkole karşı, tıpkı kayık salıncağına karşı uyardığı gibi... Artık önüne kadar gelmiş olan herif yeniden göğsünün sol tarafına baktı.

"Günaydın," dedi adam, "ne istersiniz?"

"Kahve..." dedi Greck, "kahveniz var mı?" Adam başını salladı. "Bir de içki," dedi Greck. Ama geç kalmıştı anlaşılan.

"Hangisinden?" diye sordu adam.

"Kayısı," dedi Greck.

Adam gitti. Şişko bir herifti. Bacağındaki pantolon tam arkasında büyük bir şişkinlik oluşturuyordu, ayağında terlikler vardı. 'Tipik Avusturya vurdumduymazlığı,' diye düşündü Greck. Ötedeki sevdalı çifte baktı. Yemek artıkları, pirzola kemikleri, sebze parçaları dolu kirli tabaklarla, pörsümüş salata kâselerinin üzerine sinek sürüleri konuyordu. 'İğrenç,' diye düşündü Greck.

Bir piyade eri girip korka korka çevresine baktı, Greck'e selam verip tezgâha doğru yürüdü. Piyade erinde hiç nişan yoktu. Ne var ki, meyhanecinin yüzünde Greck'i kızdıran bir hoşnutluk belirmişti. 'Belki de subayım diye bende daha fazla nişan olması bekleniyor,' diye düşündü Greck, güzel, altın, gümüş nişanlar... Şu çocuksu Macarlar... Belki de nişan taşımamamı gerektiren bir halim var; uzun boylu, zarif, sarışınım. 'Kahrolası,' diye düşündü, 'ne de kötü bir durum.' Dışarı baktı.

Kayısılarla uğraşmakta olan kadın işini bitirmiş gibiydi. Greck birdenbire canının ne çektiğini anladı: Meyve çekiyordu canı... Oh, çok iyi gelecekteki meyve. Meyvenin ucuz olduğu zamanlar annesi bol bol verirdi ona; iyi de gelirdi. Meyve burada ucuzdu, parası da vardı, meyve yemeyi çok istiyordu. Cebindeki parayı aklına getirince durdu düşünceleri. Ter yeniden daha etkili bastırdı. Hiçbir şey olmazdı canım, olursa o zaman yadsımalı, yadsımalı; çekinmeksizin yadsımalıydı. Onun, Greck'in pantolonunu kendisine sattığını öne süren pis bir Yahudiye kim inanırdı ki? Hiç kimse inanmazdı buna yadsıyacak olursa, üstelik pantolonun onun olduğunu anlasalar da çalınmıştı diyebilirdi ya da başka bir şey ileri sürerdi. Ama kimse kalkıp da uğraşmazdı bu sorunla bu kadar. Hem neden ille de kendisininki ortaya çıkacaktı sanki. Bu durumu düşünün-

ce bir anda açıldı gözleri: kahrolası, sanki herkes birşeylerini satmıyor muydu ki... Herkes. Tankların benzini neden eksik kalıyor, kış giysileri neden yok oluyor biliyordu şimdi. Üstelik o, kendi malı olan pantolonu satmıştı, parasını kendi verip Terzi Grunk'a diktirmiş olduğu pantolonu...

Nereden gelmiş olabilirdi tüm bu pengöler? Hiç kimse odasında sırt üstü yatıp öğleden sonraları kremalı pasta yiyen, akşamları halis viski içen, kadınlara gidip herhangi bir sigarayla tatmin olmayarak ateş pahası olan belirli bir marka sigara içen şu küstah, genç teğmen gibi aylığının dışında giderleri göze alamıyordu.

'Kahrolası,' diye düşündü, 'ben zaten sersemin biriydim, hep aptaldım. Ben hep dürüst, hep düzenliydim, ama ötekiler, ötekiler hep iyi yaşadılar. Kahrolası...'

Meyhaneci kahveyle içki getirdi. "Yiyecek bir şey?" diye sordu.

"Teşekkür ederim," dedi Greck.

Kahvede yabancı bir koku vardı. Değişik bir tadı vardı. Hafif bir kahveydi, tuhaf bir hafifliği vardı. Herhangi bir sevimli *ersatz*. İçki sert, yakıcıydı, ama iyi geldi kendisine. Yavaş yavaş, neredeyse damla damla içti içkiyi. Böyle yapmalıydı işte: Alkollü bir ilaç gibi almalıydı, böylesi doğruydu.

Dışarıda, pazar yerindeki kayısı lekesi yok olmuştu. Greck ayağa fırlayıp kapıya koştu. "Bir dakika!" diye bağırdı meyhaneciye...

Yaşlı kadın küçük arabasıyla alandan bu yana geliyordu, şu anda tam kayık salıncağının hizasındaydı ve atını rahat bir tırısla koşturmaya başlamıştı. Caddeye çıktığı sırada Greck'in durdurttuğu kadın dizginleri çekti. Kadının yüzüne baktı: İrice, yaşlı bir kadındı, güzel yüz çizgileri vardı. Cildi yanık, yüzü sağlamdı. Greck arabaya yaklaştı. "Meyve," dedi, "bana kayısı verin lütfen." Kadın gülerek yüzüne baktı. Gülüşü soğuktu nedense. Sonra sepetlerine bir göz atıp: "Bir kese mi?" diye sordu. Greck başını salla-

dı. Sesi sıcak ve derindi. Kadının arabaya nasıl tırmandığını seyretti Greck; bacaklarında insanı şaşırtan bir sağlamlık vardı. Meyveleri görünce ağzının sulandığını duydu Greck, harikaydı kayısılar. Evini düşündü. 'Kayısı,' dedi içinden, anneciği de şu kayısılardan almış olabilseydi... Oysa bu pazar yerinden geçip gidecekti kayısılar yine, hıyarlar da gidecekti. Arabadan bir kayısı alıp yedi: Biraz buruk, ama aynı zamanda da tatlıydı kayısı, biraz yumuşak ve sıcaktı, ama tadı hoşuna gitti: "Çok güzel," dedi. Kadın yeniden bakıp gülümsedi. Dağınık kâğıtlardan torbaya benzer bir şey yapıp meyveleri dikkatle içine koydu. Bakışları tuhaftı. "Yeter mi?" diye sordu. Greck başını salladı. Kadın kâğıdın uçlarını bir araya getirip içeri kıvırdı, paketi uzattı. Greck kâğıt parayı çıkardı cebinden. Kadının gözleri büyüdü, "Oh oh," deyip başını salladı. Ama aldı kâğıt parayı, bir an Greck'in elini yakaladı, hiç gerekli olmamakla birlikte bilek eklemini nabız yerinden tuttu, yalnızca kısa bir an için... Aldığı parayı dudaklarının arasına kıstırıp eteğinin altında para çantasını araştırdı. "Hayır," dedi Greck yavaşça, "yok yok, saklayın parayı." Korkuyla çevresine bakındı sonra. Bu büyük, kırmızı kâğıt para herkesin gözüne batabilirdi. Cadde kalabalıktı, bir tramvay da geçiyordu üstelik. "Saklayın," diye seslendi, "saklayın parayı..." Parayı kadının ağzından hızla çekti. Kadın dudaklarını ısırdı. Öfke mi, yoksa sevinç gösterisi miydi bu, Greck pek anlayamadı.

Kızıp ikinci bir kayısı alarak dişlerini geçirdi, bekledi. Ter büyük damlalar halinde alnında duruyordu. Kayısıları gevşek külahın içinde tutmak için zorlanıyordu biraz. Yaşlı kadın sanki bile bile ağırdan alıyormuş gibi geldi Greck'e. Kaçıp sıvışmayı düşündü, ama belki delice bir haykırışla bağırmaya başlar, herkes koşup başına üşüşürdü. Macarlar düşman değil, müttefikti. İçini çekip bekledi. Karşıki meyhaneden bir piyade eri çıkmıştı. Bir süre önce meyhaneye girmiş olan er değildi bu... Bunun nişanı vardı göğsünde: Hem de üç tane, ayrıca kolunda da bir arma

vardı. Greck'i selamlayınca Greck de başıyla karşılık verdi. Bu kez karşı taraftan yine bir tramvay geçti, adamlar geçiyordu, sürüyle adamlar... Yaşlı kadın, cebinde herhalde başka kalmayıncaya dek çıkarıp istif etti kâğıt paraları. Sonra sıra nikel paralara geldi. Sabırla nikelden dağlar yapıyordu araba yayının desteği üzerinde. Kadın Greck'in elindeki kâğıt parayı dikkatle alıp ona önce kâğıt paraları, sonra da nikelleri uzattı. "Doksan sekiz," dedi. Greck gitmek istiyordu, ama kadın birdenbire koluna yapıştı, eli geniş, sıcak ve kupkuruydu. Yüzü Greck'e yaklaştı. Fısıldar gibi, gülümseyerek, "Kızlar..." dedi, "Güzel kızlar var, ne dersin?" "Yok yok," dedi Greck aceleyle, "istemem." Kadın elini çabucak eteğinin altına sokup bir kâğıt çıkararak Greck'in eline tutuşturdu. "İşte," dedi. "İşte burada." Greck kâğıdı kâğıt paraların arasına koydu, kadın atı dehleyince Greck elinde dağınık paketiyle caddeden karşıya geçti.

Sevdalı çiftin oturduğu masa henüz temizlenmemişti. Bu insanları anlayamıyordu Greck. Sinekler sürü halinde tabakların üzerinde, bardakların kenarındayken delikanlı vahşi el hareketleri yaparak kıza birşeyler fısıldıyordu. Meyhaneci Greck'e yaklaştı. Greck masanın üzerine koydu meyveyi. Meyhaneci daha da yaklaştı. "Ellerimi yıkayabilir miyim?" diye sordu Greck. Meyhaneci şaşkınlıkla baktı yüzüne. "Yıkamak." Ellerini öfkeyle birbirine sürttü. Meyhaneci birden başını sallayıp döndü, başıyla Greck'e kendisini izlemesini işaret etti. Greck meyhanecinin arkasından yürüyüp eliyle tuttuğu koyu yeşil perdenin arkasına geçti. Meyhanecinin bakışları değişik geldi Greck'e. Bir şey sormak istiyordu sanki. Kısa dar bir koridordan geçtiler, meyhaneci bir kapı açtı. "Buyurun," dedi. Greck içeri girdi. Tuvaletin temizliğine şaştı. Lavabolar tertemiz çimentolanmış, kapılar beyaza boyanmıştı. Lavabonun yanında bir havlu asılıydı. Meyhaneci bir parça yeşil beylik sabun getirdi. "Buyurun," dedi yeniden. Şaşırmıştı Greck. Meyhaneci tekrar dışarı çıktı. Greck havluyu kokladı, te-

miz olsa gerekti. Sonra çabucak ceketini çıkarıp boynunu, ensesini, yüzünü iyice yıkadı. Bir an duraladıktan sonra ceketini giyip ellerini yıkadı. İlk gördüğü nişansız piyade eri içeri girdi. Piyade erinin su dökülecek yere yaklaşabilmesi için kenara çekildi Greck. Ceketini ilikleyip sabunu aldı, dışarı çıktı. İçeride tezgâh başında duran meyhaneciye sabunu verip "Teşekkür ederim," dedi, tekrar yerine oturdu.

Meyhanecinin yüzü sert görünüyordu. Piyade eri nerede kaldı diye merak etti Greck. Köşedeki sevdalı çift gitmişti. Masa hâlâ temizlenmemişti, kirli bir karışıklık görünüyordu üzerinde. Greck soğuk kahveyi içip içkiden tattı. Sonra meyve yemeye başladı. Bu sulu, etli nesneye karşı delice bir hırs duyup arka arkaya tam altı kayısı yedi çabucak... Ama birden tiksinti duydu: Meyveler çok sıcaktı. Meyhaneci tezgâhın arkasında sigara içip pinekliyordu. Derken yine bir piyade eri girdi meyhaneye. Meyhaneci tanıyordu bu eri herhalde, kendi aralarında fısıldaşıyorlardı. Er bira içiyordu, bir tane nişanı vardı, savaş liyakat haçı... Demin tuvalette karşılaştığı piyade eri şimdi çıkmıştı, tezgâhta para ödeyip yürüdü. Kapıda selam verdi. Greck karşılık verdi selamına, sonra en son gelen piyade eri de tuvalete girdi. Dışarıda kayık salıncağı yavaş yavaş sallanmaktaydı. Yabansı, ama yavaş çıkan sesi Greck'in içini hüzünle dolduruyordu. Bu salıncakta sallanmasını unutmayacaktı hiç. Ne yazık ki fenalaşmıştı. Dışarıda trafik daha da canlanmış görünüyordu: Tam karşıda bir dondurmacı dükkânı vardı, kalabalık birikmişti önüne... Yanındaki tütüncü dükkânı boştu. Köşedeki yeşil kirli perde kenara itildi ve arkasından bir kız çıktı. Meyhaneci hemen Greck'e doğru baktı. Kız da baktı Greck'e. Kızı pek belirli göremiyordu Greck, giysisi kırmızı olsa gerekti, bu yoğun, yeşilimsi ışık altında renksiz duruyordu, belirli olarak yalnız çok beyaz, rastıklı yüzünü, koyu kırmızı boyanmış ağzını gördü. Yüzündeki anlam ayırdedilemiyordu, biraz gülümsüyor gibi geldi Greck'e, ama belki de ya-

nılıyordu. Kız elinde bir kâğıt para tutuyordu, tıpkı bir çocuğun bir çiçeği ya da sopayı tutması gibi dümdüz tutuyordu parayı. Meyhaneci bakışlarını Greck'ten ayırmaksızın kıza bir şarapla sigara verdi. Kız meyhaneciye hiç bakmıyor, hiç konuşmuyorlardı. Greck cebinden para cüzdanını çıkarıp yaşlı kadının kendisine vermiş olduğu kâğıdı aradı. Kâğıdı masanın üzerine bırakıp parayı yine cebine koydu. Meyhanecinin bakışlarını üzerinde hissedince başını kaldırıp baktı; işin su götürür tarafı yoktu artık; kız gülümsüyordu kendisine, elindeki yeşil şişeyle öyle duruyordu, parmaklarının arasında beyaz çubuklar gibi duran birkaç gevşek sigara vardı. Bu karanlık içinde Greck için artık yalnızca kızın aşırı beyaz yüzü, koyu kırmızı dudakları ve elindeki ezik büzük sigaralar vardı. Perdeyi açıp arkasında kaybolmadan şöyle bir daha hafifçe gülümsedi. Meyhaneci şimdi Greck'e tam bir yabancı gibi bakıyordu. Sert yüzünde tehdit anlamı vardı. Greck korkuyordu adamdan. 'Katiller böyle olur,' diye düşündü, çabucak gidebilse çok sevinecekti. Dışarıdan kayık salıncağının sesi geliyordu, bir tramvay gıcırtılı sesler çıkararak geçti, Greck'in içini çok yabancı, ciddi bir yas doldurdu. Tiksinti veren, yumuşak, sıcak meyveler masanın üzerinde önündeydi, fincanına sinekler yapışmıştı. Kovmadı sinekleri... Birden ayağa kalkıp bağırdı: "Hesap lütfen!" Cesaret bulmak için yüksek sesle bağırmıştı. Meyhaneci çabucak geldi. Greck cebinden para çıkardı. Kara yapışkan noktalar halindeki sineklerin şimdi yavaş yavaş şu tiksinti veren pembe meyvelerin üzerinde nasıl toplandıklarını gördü. O meyveleri yemiş olduğunu düşününce az kalsın fenalaşıyordu "Üç pengö," dedi meyhaneci. Greck parayı verdi. Meyhaneci yarıya kadar dolu içki bardağına baktı, sonra Greck'in göğsüne, masanın üzerindeki kâğıda baktı ve Greck'in kâğıda doğru atılmasına olanak vermeden aldı kâğıdı. Meyhaneci sırıttı, adresi okudu: Kendi adresiydi. Daha da çirkin sırıttı. Greck yeniden terlediğini duydu.

"Kâğıt gerekli mi size?" diye sordu meyhaneci.

"Hayır," dedi Greck, sonra "Allahaısmarladık," dedi; "Hayl Hitler," demesi gerektiği aklına geldi birden, kapıda "Hayl Hitler," dedi. Meyhaneci yanıt vermedi. Şöyle dönünce, Greck meyhanecinin arta kalan içkiyi sert bir hareketle yere döktüğünü gördü. Meyveler esmer bir beden üzerindeki pembe renkli yaralar gibi ışıldıyordu, sıcak ve pembe...

Greck caddede bulunmaktan sevinç duydu, hızlı hızlı yürüdü. İzni sona ermeden hastaneye döndüğü için utanıyordu. Küstah, ufak tefek teğmen alay edecekti kesinlikte. Ne var ki, şimdi en iyisi geri dönmek ve kendini yatağa atmak olacaktı. Kuvvetli bir şey yemek isteği içindeydi, ama yemeği düşününce aklına meyveler ve tiksinti veren o pembe geldi, midesi yeniden bulanmaya başladı. Hastaneden çıkar çıkmaz öğle vakti yanında kaldığı kadını düşündü. Kadının, boynunda dolaşan mekanik öpücüklerini birden acı duyarak anımsadı, meyveleri neden o kadar iğrenç bulduğunu anlamıştı şimdi: Kadının iç çamaşırlarıyla aynı renkteydi de ondan. Biraz terlemişti kadın. Bedeni sıcaktı. Öğle üzeri bu sıcakta kadına gitmek budalalıktı zaten. Ne var ki, ayda en aşağı bir kez kadına gitmesini salık vermiş olan babasının öğüdüne uymak istemişti. Hem bu kadın pek bayağı da değildi aslında, sağlam, ufak tefek bir kadındı, belki akşamları çok da çekiciydi. Kadın üzerindeki son parayı almış, üst üste iki pantolon giymiş olduğunu görünce de niyetinin ne olduğunu hemen anlamıştı. Gülüp pantolonu satabileceği Yahudi terzinin adını söylemişti. Daha yavaş yürümeye başladı Greck... Fenalaşıyordu, farkındaydı bunun. Doğru dürüst bir şey yemesi gerekliydi. Artık çok geçti, hiçbir şey yiyemezdi. Her şey tiksinti veriyordu: Kadın, pis Yahudi, en iyisi olmakla birlikte kayık salıncak bile tiksinti veriyordu, sonra kayısılar da tiksinti veriyordu, meyhaneciyle piyade eri de... Kız hoşuna gitmişti. Çok hoşuna gitmişti kız... Ne var ki bir gün içinde iki kadınla kalamazdı. Karanlık içindeki o yeşil köşede beyaz yüzüyle çok güzel görünmüştü, ama yakından o da terli

olsa gerekti ve kesinlikle kötü kokuyordu. Öğle üzeri bu sıcakta terli olmayacak ve iyi de kokacak kadar paralı değildi bu kızlar.

Bir lokantanın yanından geçiyordu. Cadde üzerinde, yeşil bitkili büyük çiçek kasaları arasında sandalyeler duruyordu. Bir köşeye oturup soda ısmarladı. "Buzlu olsun..." diye de bağırdı garsonun arkasından. Garson başını salladı. Greck'in yanında bir karı-koca oturuyordu, aralarında Romence konuşuyorlardı.

Greck artık otuz üç yaşındaydı ve on altı yaşından beri mide rahatsızlığı çekiyordu. Bereket babası hekimdi, iyi hekim değildi, ama kentteki tek hekimdi, paraları da vardı yeteri kadar. Ama annesi tutumluydu. Yazın kaplıcalara ya da aşağıya, Alplere giderlerdi, sık sık denize gittikleri de olurdu; kışları evde kalınca pek iyi yemezlerdi. Yalnız konuk gelirse iyi yerlerdi; ama az konuk gelirdi. Oturdukları küçük kentte tüm toplantılar lokantada yapılır, lokantada eğlenilirdi, ne var ki onlarla birlikte gidemezdi lokantaya... Konuklar gelince içilecek şarap da bulunurdu, ama şarap içebilecek yaşa geldiği zaman çoktan mide rahatsızlığı başlamıştı. Hep bol bol patates salatası yerlerdi. Kaç kez olduğu pek aklına gelmiyordu, ama en azından haftada üç, dört kez... Şimdi öyle günleri oluyordu ki, gençliğinde yalnız patates salatası yemiş gibi hissediyordu. Sonraları da bir hekim, hastalık belirtilerinin herhangi bir biçimde açlık görünüşleriyle sınırlandığını ve patates salatasının kendisi için zehir olduğu söylemişti. Doğduğu kentte hemen hasta olduğu söylentileri çıkmıştı. Kızlar pek de ilgilenmiyorlardı kendisiyle. Hastalığını güzel gösterecek kadar parası da yoktu babasının. Okulda da pek parlak bir öğrenci olmamıştı. 1931 yılında liseyi bitirdiği zaman bir şey dilemek hakkını kazanmış ve bir yolculuğa çıkmak dileğinde olduğunu bildirmişti ailesine.

Hagen'de trenden inmiş, bir otel odası tutmuş, akşamüstü ateş içinde yanar gibi kendini kentin caddelerine atmıştı. Ama Hagen'de orospu bulamamış, ertesi gün Frank-

furt'a hareket edip sekiz gün orada kalmıştı. Sekiz gün sonra artık parası kalmayınca eve dönmüştü. Trende ölecekmiş gibi hissetmişti kendini. Evde şaşkınlık ve öfkeyle karşılanmıştı; üç haftalık bir yolculuğa yetecek para ile yola çıkmıştı çünkü. Babası yüzüne bakakalmış, annesi ağlamaya başlamıştı. Muayene için soyunmasını emreden babasıyla tatsız bir sahne geçmişti aralarında. Bir cumartesi öğleden sonra olmuştu bu olay, bir daha hiç aklından çıkmamıştı. O sırada, temiz caddeler sessizlik içindeydi, her şeyin eskiden kalma ve şiirsel bir havası vardı, her şey sıcak ve derindi, çanlar uzun uzun çalıyordu; babasının karşısında çırılçıplak durup muayene edilmesine karşı koyamamıştı. Oturma odasında olagelmişti bu. Bu şişko yüzle hep biraz bira kokan bu soluktan nefret etmiş, hayatına son vermeyi kararlaştırmıştı. Babasının parmakları bedeninde dolaşıyor, sık akçıl saçlı başı uzun uzun göğsünün aşağı kısmında kımıldıyordu. Sonunda babası, "Delirmişsin sen..." demişti, başını kaldırıp hafifçe sırıtarak. "Sen delirmişsin. Ayda bir, iki kez kadına gitmek senin için yeterlidir."

Babasının haklı olduğunu anlamıştı o zaman.

Akşamüstü anneciğinin yanında oturup açık bir çay içmişti. Annesi tek söz söylememiş, ağlamaya başlamıştı birdenbire. O da elindeki gazeteyi bırakıp yukarıya, odasına çıkmıştı.

İki hafta sonra üniversiteye devam etmek için Marburg'a gitmişti. Babasından nefret etmekle birlikte öğütlerine uymuştu. Üç yıl sonra devlet sınavını kazanmış, iki yıl sonra yargıç yardımcısı olmuş, bundan bir yıl sonra da doktorasını vermişti. 1937'de ilk, 1938'de de ikinci stajını tamamlamış. 1939'dan sonra iki yıl doğduğu kent çevresinde köy yargıçlığı yapmıştı. Sonra başçavuş olarak savaşa katılmıştı. Hiç sevmiyordu savaşı aslında. Yeni isteklerle çıkıyordu savaş adamın karşısına... Yargıç yardımcısı, hukuk doktoru olmak yetmiyordu artık, bir işi olmak, yakında sulh mahkemesi başkanı olmak bile yeterli olamı-

yordu. Eve döndüğü zamanlar herkes göğsüne bakıyordu şimdi. Göğsü nişan bakımından pek zavallıydı. Anneciği dikkatli olmasını yazıyor, aynı zamanda içine iğne gibi işleyen imalarda bulunuyordu:

"Becker'lerin Hugo izinli geldi buraya. Ek 1 nişanına sahip. Daha dördüncü sınıfta kalmış, kasap yardımcılığı sınavını bile başaramamış biri. Subay olacağını söyleyenler bile var. İnanılacak şey değil. Wesendonk ağır yaralanmış, bacağını yitirecek diyorlar."

Bacağını yitirmek bile bir şey sayılıyordu işte...

Bir soda daha ısmarladı. Soda iyi geliyordu. Buz gibi soğuktu. 'Her şeyi yeni baştan geri götürebilseydi,' diye düşündü. Yahudi ile yaptığı budalaca alışveriş, kalabalık bir caddenin ortasında bir parça meyve almak için cebinden bir yüzlük çıkması olayı. Bu sahneyi anımsayınca yeniden terledi. Birden midesinin isyan etmeye başladığını duydu. Oturduğu yerden tuvaleti arandı. Lokaldeki bütün insanlar oturmuş, alçak sesle konuşuyorlardı. Kimsenin yerinden kıpırdadığı yoktu. Tezgâhın yanında yeşil bir perde görünceye dek ürkek ürkek bakındı çevresine; yavaşça ayağa kalkıp yeşil perdeye doğru dimdik yürüdü. Yarı yolda bir de selam vermesi gerekti, yolu üzerinde bir yüzbaşı bir kadınla oturuyordu. Çabucak ve azimle selam verdi, yeşil perdeye varınca sevindi.

Daha saat dörtte hastanedeydi. Küstah, ufak tefek teğmen taburcu olmak üzereydi. Tankçı üniforması vardı üzerinde, göğsünde sürüyle nişan parıldıyordu. Greck çok iyi tanıyordu bu nişanları. Beş taneydi. Teğmen şarap içip tereyağlı, etli ekmek yiyordu. Greck'e karşıdan bağırdı: "Sandığınız geldi."

"Güzel," dedi Greck. Yatağına gidip sandığını kulpundan tutarak pencere yanına sürdü. "Bir de şey," dedi teğmen, "sizin tabur komutanını Szokarhely'de bırakmak zorunda kalmışlar. Schmitz de yanında kalmış. Nakledilecek gibi değilmiş sizin yüzbaşı..."

"Üzüldüm," dedi Greck. Sandığı açmaya başladı. "Hepimiz gidiyoruz buradan," dedi teğmen, "herkes, siz de..."

"Ben de mi?"

"Evet," dedi teğmen gülerek.

Greck, midesinin yeniden kasıldığını duydu. Tereyağlı, etli ekmeği tam önünde gördüğü sırada zorlukla soluk alıyordu. Konserve etin içindeki o küçük yağ parçaları sinek yumurtaları gibi göründü gözüne. Hızla pencereye koştu hava almak için. Dışarıdan kayısı yüklü bir araba geçiyordu. Greck kustu, inanılmaz bir rahatlık duydu içinde.

"Şerefe... Afiyet olsun," diye seslendi ufak tefek teğmen.

V

Feinhals, topluiğne, karton ve çini mürekkebi almak için kente gitmişti. Ama yalnızca karton alabilmişti, pembe karton. Kentten geri döndüğü zaman yağmur yağıyordu. Sıcaktı yağmur. Feinhals, büyük karton tomarını kaputunun altına sokmayı denedi, ama tomar hem uzun, hem de kalındı; kartonun sarılı olduğu kâğıdın ıslanıp pembe kartonu boyamaya başladığını görünce daha hızlı yürümeye başladı. Bir caddenin köşesinde beklemek zorunda kaldı. Ağır ağır köşeyi dönen, toplarıyla arka tarafları yavaşça sallanan tanklar güneydoğu yönünde ilerlemeyi sürdürüyordu. Halk sessizce tankları seyrediyordu. Feinhals yürümeyi sürdürdü. Yağmur sık ve şiddetli yağıyor, ağaçlardan damlıyordu. Merkez deposunun bulunduğu caddeye geldiği zaman kara toprak üzerinde büyük su birikintileri gördü.

Kapıda soluk kırmızı kalemle yazmış olduğu, büyük beyaz levha asılıydı: Szentgyörgy hasta toplama istasyonu. Birazdan daha iyi bir levha asılacaktı oraya; kalın, pembe, çini mürekkebiyle ve kalın harflerle yazılmış bir levha.

Herkes kolaylıkla görebilecekti bu levhayı. Ortalık sessizdi henüz. Feinhals zili çalınca içeriden otomatiğe basıldı, kapıdan selam vererek girip koridora yürüdü. Koridordaki giysi çengelinde bir makineli tüfekle bir de tüfek asılıydı. Kapıların yanında, arkalarında birer termometre bulunan camdan küçük gözetleme delikleri vardı. Her şey tertemiz, ortalık sessizdi. Feinhals yavaş yavaş yürüdü. Koridorda bayan öğretmenlerin fotoğraflarıyla büyük, renkli bir Szentgyörgy tablosu asılıydı.

Feinhals sağa dönüp kapıdan geçince okul avlusuna geldi. Okul avlusu büyük ağaçlarla çevriliydi, duvarların arkasında yüksek evler sıralanıyordu. Feinhals, üçüncü kattaki bir pencereye baktı: Pencere açıktı. Çabucak evden içeri girip merdiveni tırmandı. Merdiven boyunca geçmiş yılların mezunlarını gösteren fotoğraflar asılıydı. Kız resimlerinin yapıştırılmış olduğu bir sıra büyük kahverengi ve yaldızlı çerçeve: Üzerlerinde kız resimleri olan oval, kalın mukavva parçaları... İlk öğrenim yılı 1918'di. İlk mezun veren yıl da 1918 olsa gerekti. Kızların üzerinde kolalı beyaz gömlekler vardı, kederle gülümsüyorlardı. Feinhals çoktandır seyrediyordu bu resimleri, hemen hemen bir haftadan beri her gün. Kız resimlerinin tam ortasında da elinde yaylı bir gözlük tutan, karalar giyinmiş, sert yüzlü bir bayan duruyordu; yönetici olsa gerekti. 1918'den 1932'ye kadar hep aynı kadındı, geçen on dört yıl içinde hiç değişmemiş olsa gerekti. Resmi de hep aynı resimdi. Herhalde hep aynı resmi gerektikçe fotoğrafçıya yeniletiyordu. 1928 döneminin karşısında durdu Feinhals. Burada bir kız güzel biçimiyle dikkatini çekmişti, adı Maria Kartök'dü; kızın, hemen hemen kaşlarına kadar inen uzun bir perçemi vardı; yüzü ne istediğini bilen bir insanın yüzüydü ve güzeldi. Feinhals gülümsedi, 1932 dönemine kadar yürüdü. Kendisi de 1932'de liseyi bitirmişti. O sıralarda kendisi gibi on dokuz yaşında, şimdi ise otuz iki yaşında olmaları gereken kızları sırayla gözden geçirdi. Bu dönemde de alnının ortasına kadar perçemli, yüzünde irade ve

belirli, azimli bir sevecenlik okunan bir kız vardı yine. Adı Ilona Kartök'dü ve kızkardeşine çok benziyordu, yalnız daha bir ince ve daha az mağrurmuş gibi görünüyordu. Kolalı bluzu çok yakışmıştı kendisine, gülümsemeyen tek kız da oydu bütün resimde. Feinhals birkaç saniye durup yeniden gülümsedi ve yavaş yavaş bir kat yukarı çıktı. Terliyordu, ama elleri serbest olmadığı için kasketini çıkaracak durumda değildi, yürümeyi sürdürdü. Merdivenin yanındaki bir oyuğa bir Meryem heykeli oturtulmuştu. Alçıdandı heykel, önündeki bir vazonun içinde taze çiçekler vardı. Sabah laleler vardı vazonun içinde, şimdi açılmamış koncalarıyla sarı, kırmızı güller... Feinhals olduğu yerde durup aşağı koridora baktı. Genel olarak koridor sıra sıra kız resimleriyle tekdüze görünüyordu: Bütün bu kızlar, kara başlarıyla, hazırlanıp çerçeveler içinde toplanmış sayısız kelebekler gibiydiler. Hep aynı kızlardı da sanki yalnızca ortadaki büyük kara bölüm zaman zaman değişiyordu. En yukarıda solda, üçüncü merdiven sahanlığının sonunda 1944 dönemi asılıydı. Kolalı, beyaz bluzlar içinde, gülümseyen mutsuz kızlar, ortalarında da yine gülümseyen ve yine mutsuz görünen yaşlıca bir bayan. Feinhals geçerken 1942 dönemine kaçamak bir bakış attı; yine bir Kartök daha duruyordu orada, küçük adı Szorna'ydı, ama pek de göze batmıyordu; saç tuvaleti ötekilerden değişik değildi, yüzü yuvarlak ve dokunaklıydı. Yukarı vardığında, bütün ev gibi sessiz olan bu koridorda, caddeden otomobillerin geçmekte olduğunu işitti. Elindeki öteberiyi bir kenara koyup bir pencere açtı, dışarı baktı. *Vatan Haini* aşağıda bir araba kafilesinin önünde duruyordu; motor durdurulmamıştı. Sargılı piyade erleri caddeye atlıyor, arkadaki büyük, kırmızı mobilya kamyonundan da sürüyle piyade eri ağırlıklarıyla iniyordu. Cadde hemen doluverdi. *Vatan Haini* bağırdı: "Buraya, bu tarafa, herkes koridora girsin, bekleyin orada." Düzensiz gri bir kafile yavaş yavaş kapılara doğru yöneldi. Caddenin öbür yanında pencereler açılıyor, millet dışarı bakıyor, köşede de ahali birikiyordu.

Bazı kadınlar ağlamaktaydı.

Feinhals pencereyi kapadı. Evin içi hâlâ sessizdi. İlk parıltı aşağıdaki koridordan geldi hafiften başlayarak; Feinhals yavaş yavaş koridorun sonuna kadar gitti, orada durup ayağıyla bir kapıya vurdu, içeriden bir kadın sesi yükselip, "Evet," dedi. Feinhals kızardığını duydu dirseğiyle kapı tokmağını aşağı ittiği sırada. Önce kadını görmedi Feinhals. Odada sürüyle doldurulmuş hayvan vardı, büyük rafların üzerinde dürülmüş haritalar, büyük, tertemiz galvanizli, cam kapaklı kutuların içinde taş örnekleri duruyordu. Duvarda işleme modelleriyle koyu renkli bir basma örneği, bir de yeni doğmuş bebek bakımının tüm aşamalarını gösteren numaralanmış bir resim serisi asılıydı.

"Merhaba!" diye bağırdı Feinhals.

"Evet?" diye seslendi kadın. Feinhals, dolaplarla sehpaların arasında dar bir geçitten pencerenin yanına gitti. Kadın küçük bir masanın başında oturuyordu. Yüzü aşağıdaki resimdekinden daha yuvarlaktı, yüzündeki sertlik hafiflemiş, sevecenliği fazlalaşmış gibiydi. Feinhals, "Günaydın," deyince kadın utanmış, aynı zamanda da sevinmiş gibi göründü ve başını salladı. Feinhals elindeki büyük kâğıt tomarını pencere kenarına attı, sol elindeki paketle kasketini de onun yanına koyup terini kuruladı.

"Bana yardım etmelisiniz Ilona," dedi, "bana biraz çini mürekkebi verebilseniz çok iyi edersiniz."

Kadın ayağa kalkıp önündeki kitabı kapattı.

"Çini mürekkebi mi?" dedi, "Çini mürekkebi nedir bilmiyorum."

"Burada Almanca okutulur sanıyordum."

Kadın güldü.

Feinhals, "Çini mürekkebi," dedi, "bir tür mürekkeptir. Redis ucunun ne olduğunu biliyor musunuz?"

"Tahmin edebilirim ne olduğunu," deyip gülümsedi kadın, "yazı derslerinde kullanılan uç. Onun ne olduğunu biliyorum."

"Bana onlardan ödünç verebilir misiniz?"

"Tabii verebilirim." Feinhals'in arkasında duran dolabı gösterdi, ne var ki, Feinhals kadının köşedeki masanın arkasından hiç çıkmayacağını anlamıştı.

Üç gün önce kadını bu odada bulmuş, her gün en azından bir saatliğine yanına gelmişti, ne var ki kadın daha hiç yaklaşmamıştı yanına, kendisinden korkuyor olmalıydı. Son derece dine bağlı, günahsız ve zeki bir kadındı. Çok konuşmuştu onunla, kendisine bir yakınlık duyduğunu da anlatmıştı Feinhals, ama yanına yaklaşmaya, birdenbire kucaklayıp öpebileceği kadar yanına yaklaşmaya hiç yanaşmamıştı. Feinhals çok konuşmuştu kadınla, saatlerce yanında kaldığı olmuştu, birkaç kez din üzerine konuşmuşlardı; onu seve seve öpebilirdi, ama kadın hiç yaklaşmamıştı yanına.

Feinhals alnını kırıştırıp omuz silkti. "Yalnızca bir söz," dedi kısık sesiyle, "yalnızca bir söz söyleyin yeter, bir daha odanıza gelmem."

Yüzü ciddileşti kadının. Kirpiklerini indirip dudaklarını kenetledi, yine açtı gözlerini: "Bilmiyorum," dedi yavaşça, "istiyor muyum bilmem ki, hem neye yarar, öyle değil mi?"

"Öyle," dedi Feinhals. Kadın başını öne eğdi.

Feinhals kapıya giden koridora doğru yürüyüp: "Hiç anlamıyorum," dedi, "insan dokuz yıl okuduğu bir okulda nasıl öğretmen olabilir?"

"Neden olmasın?" dedi kadın, "ben hep severek gitmişimdir okula, şimdi de öyle."

"Şimdi okul yok ki..."

"Pekâlâ var, bir başka okulla birlikteyiz."

"Burada kalıp her şeye göz kulak olacaksınız demek, anlıyorum. Bayan yöneticinin kurnazlığı bu, öğretmenlerin en güzelini burada bırakmak." Kadının kızardığını gördü Feinhals, "Üstelik en fazla güvenilecek olan, anlıyorum." Eğitim araçlarına şöyle bir baktı. "Bir Avrupa haritanız var mı burada?"

"Tabii," dedi kadın.

"Sonra topluiğne?"

Kadın yüzüne şaşkınlıkla bakıp başını salladı.

"Bana bir iyilik edin de," dedi. "Bir Avrupa haritasıyla birkaç da topluiğne verin."

Sol cebinin düğmesini açıp bir parşömen külah çıkararak içindekini dikkatle eline boşalttı; küçük, kırmızı karton bayraklardı bunlar, birini kaldırıp gösterdi, "Gelin," diye seslendi, "genelkurmay oyunu oynayalım, çok güzel bir oyun." Kadının çekindiğini görünce, "Gelin," diye seslendi yine, "söz veriyorum, dokunmayacağım size."

Kadın masanın arkasından yavaşça çıkıp haritaların durduğu sehpaya doğru yürüdü. Feinhals kadın yanından geçerken avluya baktı, sonra dönüp onun harita sehpasını yerleştirmesine yardım etti. Kadın haritayı sehpaya kıstırıp ipini çözdü, yavaş yavaş yukarı çekti. Feinhals, kırmızı bayraklar elinde, kadının yanıbaşında duruyordu. "Hay Allah!" diye mırıldandı, "Hayvan mıyız biz canım, böyle korkacak ne var?"

Kadın yavaşça: "Evet," deyip Feinhals'e baktı; Feinhals kadının hâlâ korku içinde olduğunu gördü. "Tıpkı kurtlar gibi..." dedi kadın zorla soluk alarak. "Her an sevdadan dem vuracak kurtlar gibi. Huzursuzluk veren tipteki insanlardan... Lütfen," dedi çok yavaş, "yapmayın bunu..."

"Neyi?"

"Sevdadan dem vurmayı bırakın," dedi yine çok yavaş bir sesle.

"Şimdilik söz açmayacağım bundan, size söz veriyorum." Feinhals heyecanla haritaya bakarken kadının yandan kendisine gülümsediğini görmedi.

"Lütfen," dedi hiç yana dönmeksizin, "iğneleri..." Sabırsızlıkla haritanın önünde kalıp çok canlı basılmış olan düzensiz yüzeye baktı ve ellerini üzerinden geçirdi. Doğu Prusya'nın doğu köşesine ait büyük hat dümdüz aşağı doğru, Büyük Vardar'ın altına doğru iniyordu, yalnız ortada,

Lemberg yakınında bir gedik vardı; ama hiç kimse tam bir bilgiye sahip değildi.

Sabırsızlıkla kadına baktı, ağır bir ceviz dolabın çekmecesini araştırıyordu kadın: Çamaşırlar, kundak bezleri, büyük, çıplak bir taşbebek... Sonra çarçabuk geri gelip topluiğnelerle dolu büyük teneke kutuyu Feinhals'e tuttu. Feinhals parmaklarıyla acele acele kutuyu karıştırıp topuzları kırmızı ya da mavi olan iğnelerden aldı. Feinhals iğneleri karton bayraklara sokup haritanın üzerine iğnelerden kadın heyecanla onu seyrediyordu.

Birbirlerine baktılar, dışarıda, koridorda patırtılar, açılıp kapanan kapı sesleri, çizme gürültüleri, *Vatan Haini* ile piyade erlerinin sesleri duyuluyordu.

Kadın korkuyla, "Ne oluyor?" diye sordu.

"Bir şey yok," dedi Feinhals sakin, "ilk hastalar geldi."

Küçük bayraklardan birini büyük bir noktanın üzerine iğneledi: Nagvarad. Elini dikkatle Yugoslavya'nın üzerinden geçirip bir bayrak da Belgrad'a dikti, sonra bir tane Paris'e, bir tane Roma'ya. Paris'in Alman sınırına ne kadar yakın olduğunu görünce şaşırdı. Sol eli Paris'in üzerindeyken sağ eli yavaş yavaş Stalingrad'a kadar uzanan yolun üzerinden geçti. Stalingrad ile Büyük Vardar arasındaki hattan daha uzundu. Omuz silkip işaretlenmiş olan noktalar arasındaki yerlere başka bayraklar dikti dikkatle.

"Oh!" diye seslendi kadın Feinhals kadına baktı, sinirli ve heyecanlı görünüyordu, yüzü daha bir incelmişti sanki, teni düz ve esmerdi, güzel yanaklarındaki tüyler koyu renkli gözlerinin kenarına kadar görünüyordu. Hâlâ perçemliydi saçı, yalnız aşağıdaki resimdekinden daha kısaydı. Zor soluk alıyordu.

"Güzel bir oyun değil mi?" diye sordu Feinhals yavaşça.

"Evet," dedi kadın, "müthiş bir şey gibi sanki, söylesenize, hani kabartma gibi."

"Plastik demek istiyorsunuz," dedi Feinhals.

"Evet, evet," dedi kadın heyecanla, "çok plastik."

Koridordaki gürültü azalmıştı, kapılar kapalıydı herhalde, ama Feinhals birden çok belirli olarak adını duydu. "Feinhals!" diye bağırıyordu *Vatan Haini*, "Hay Allah kahretsin , nereye girdiniz?"

Ilona soran gözlerle baktı.

"Sizi mi çağırıyorlar?"

"Evet."

"Gidiniz," dedi yavaşça, "ne olur, sizi burada bulmalarını istemem."

"Saat kaça kadar buradasınız?"

"Yediye kadar."

"Bekleyin beni, yine geleceğim."

Kadın başını salladı, kor gibi kızardı, Feinhals köşesine gitmesi için yer açıncaya kadar önünde durdu.

"Pencere önündeki pakette pasta var," dedi Feinhals, "sizin için." Kapıyı açtı, dışarı bakıp çarçabuk koridora yürüdü.

Orta koridorda *Vatan Hainin*in "Feinhals!" diye bağırdığını duyduğu halde merdivenden yavaş yavaş indi. '42 döneminin yanından geçerken Szorna'nın resmine bakıp gülümsedi. Ama ortalık kararmıştı biraz. Ilona'nın yüzünü ayırdedemiyordu. Büyük çerçeve koridorun tam ortasında asılıydı ve gölgeler çoktan yoğunlaşmıştı. Aşağıda, merdivenin bitiminde kendisine seslenen *Vatan Haini* duruyordu:

"Hay Allah, nerede kaldınız canım, bir saattir sizi arıyorum."

"Kentteydim, levha yapmak için karton aldım."

"Evet, evet, ama yarım saattir evdesiniz. Gelin."

Feinhals'i kolundan tuttu, aşağı kata indiler birlikte. Odalarda şarkılar söyleniyor, Rus hastabakıcılar ellerindeki ilaçlarla koridorda koşuşuyorlardı.

Feinhals, Szokarhely'den geri döneli *Vatan Haini* çok iyiydi kendisine karşı; bir hasta toplama istasyonu kurması için görev alalı beri herkese karşı iyi, aynı zamanda da

sinirliydi. Son haftalarda Feinhals'in kontrol edemediği ve sonuçlarını da ölçüye vuramadığı bazı şeyler olmuştu bu orduda. Ama *Vatan Haini* yaşantısını yalnızca bunlarla yürütüyordu, artık bunların işlemez hale girmesi huzurunu kaçırıyordu onun. Değişmiş şeyler vardı: Telefon konuşmaları işe yaramıyordu artık, çünkü konuşmaya alışmış olduğu kimseler ya artık hiç yoktu ortada ya da vardı, ama telefonun ulaşabileceği yerde değildi. Artık telefonla konuşulabilen kimseler ise onu tanımıyor, kendisi onlara yardım edemeyeceği için –bunu pek iyi bildiklerinden– onlar da kendisine yardım etmek için bir ilgi duymuyorlardı. Telefon hatları karmakarışık olmuş, kördüğüm haline girmişti, yapılacak tek şey herkes için kendi canını kurtarmaktı artık... Bu âna kadar savaş, telefonun oynadığı bir oyun gibiydi, ama savaş telefona egemen olmaya başlamıştı. Yetkiler, takma adlar, atanmalar değişip duruyordu her Allahın günü; bir tümene atanıp da öbür gün aynı tümenin yalnızca bir general, birkaç kurmay subayı, birkaç da yazıcıdan ibaret kalması işten değildi...

Aşağı indiklerinde *Vatan Haini*, Feinhals'in kolunu bırakıp kapıyı açtı. Otten masada oturmuş sigara içiyordu. Oturduğu masanın üzerinde kara, derin bir sigara yanığı vardı. Gazete okuyordu.

"Neyse gelebildiniz," deyip gazeteyi bıraktı.

Vatan Haini, Feinhals'e baktı. Feinhals de Otten'e...

"Yapılacak hiçbir şey yok," dedi *Vatan Haini* omuz silkerek, "kırk yaşından genç olanlarla hastane personelinden olmayanları, bir de artık hasta işlemi görmeyecekleri bildireceğim. Gerçekten, yapılacak bir şey yok. Gitmeniz gerekiyor."

"Peki, ama nereye?" diye sordu Feinhals.

"Cepheye sevk istasyonuna, hem de derhal," dedi Otten. Feinhals'e hareket emrini uzattı. Feinhals emri okudu.

"Hemen," dedi Feinhals, "hemen. Hemen yapılan hiçbir şey mantıklı olmamıştır."

Hareket emrini elinde tutup: "İkimizin de görünmesi gerekli mi hareket emrinde?" dedi. "Birlikte olmamız gerekli mi demek istiyorum."

Vatan Haini dikkatle baktı yüzüne: "Ne gibi? Saçma bir şey yapmayın sakın," dedi yavaşça.

"Saat kaç?" diye sordu Feinhals.

"Yediye geliyor," dedi Otten. Ayağa kalktı, palaskasını çoktan kuşanmıştı, sırt çantası da masanın üzerindeydi.

Vatan Haini masanın başına geçti, çekmeceyi çekip Otten'e baktı. "Bana göre hava hoş," dedi. "Siz yürüyüşe çıktıktan sonra artık beni hiçbir şey ilgilendirmez." Omuz silkti.

"Ağırlıklarımı alayım," dedi Feinhals.

Yukarıda Ilona'yı görünce koridorda durdu, kapıyı kapatıp mandalını iterken kadının başıyla selam vermesini seyretti. Başında şapkası, sırtında da mantosu vardı, bir de kahverengi hotozu vardı. Kırmızı yelekli halinden daha güzel buldu Feinhals kadını. Ufak tefek, biraz etine dolgun gibiydi, ama Feinhals yüzüne, boynundaki çizgilere bakınca, hiçbir kadına bakarken duymamış olduğu bir şey duydu içinde: Onu seviyor, ona sahip olmak istiyordu. Kadın, kapının kapalı olup olmadığını iyice anlamak için mandalı bir daha salladı. Sonra yavaş yavaş koridorun sonuna doğru yürümeye başladı. Feinhals heyecanla kadını seyrediyordu, birdenbire önüne geçip durunca gülümsediğini, aynı zamanda da ürktüğünü gördü.

"Hani bekleyecektiniz?" dedi Feinhals.

"Acele gitmem gerektiğini unutmuştum. Bir saat sonra döneceğim diye tembih edecektim aşağıya."

"Gerçekten geri dönecek miydiniz?"

"Evet," dedi kadın. Feinhals'in yüzüne bakıp gülümsedi.

"Ben de sizinle geleceğim," dedi Feinhals. "Durun biraz. Yalnızca bir dakika..."

"Birlikte gelemezsiniz, vazgeçin..." Başını yorgun yorgun salladı. "Kesinlikle döneceğim."

"Nereye gidiyorsunuz?"

Kadın susup çevresine bakındı, ama koridor boştu, yemek vaktiydi, odalardan hafif bir gürültü geliyordu. Sonra kadın yine yüzüne baktı. "Gettoya," dedi, "annemle birlikte gettoya gitmem gerekli." Heyecanla baktı yüzüne, ama Feinhals yalnızca: "Ne işiniz var orada?" diye sordu.

"Bugün temizlik günü. Hısımlarımız orada. Onlara öteberi götüreceğiz. Pastaları da..." Elinde tuttuğu pasta paketine bakıp Feinhals'e gösterdi. "Onu armağan ediyorum diye kızmazsınız ya bana..."

"Demek hısımlarınız..." dedi Feinhals ve kadını kolundan tuttu. "Gelin, gidiyoruz."

Kadının yanında merdiveni inerken kolunu sıkı sıkı tuttu.

"Hısımlarınız Yahudi demek. Anneniz de mi?"

Başını salladı kadın. "Ben de," dedi, "hepimiz." Olduğu yerde durdu. "Bir dakika bekleyin." Feinhals'in kolundan kurtulup Meryem Ana tablosunun önünde duran vazodaki buketi çıkardı, solmuş çiçekleri dikkatle ayıkladı. "Yarın vazoya taze su koyacaksınız, söz verin bana... Yarın ben burada olmam. Okula gitmem gerekli. Söz verin bana. Belki çiçek de koyarsınız."

"Söz veremem. Bu akşam hareket etmeliyim. Yoksa..."

"Yoksa yapar mıydınız istediğimi?"

Feinhals başını salladı: "Sizi sevindirecek her şeyi yapardım."

"Yalnızca beni sevindirmek için mi?" diye sordu kadın.

Feinhals gülümsedi. "Bilmiyorum, yalnızca yapmış olmak için de yapardım herhalde, ama aklıma gelmezdi yapmak. Durun biraz..." dedi yüksek sesle.

İkinci koridora gelmişlerdi. Feinhals koşarak koridora dalıp odasına gitti, öteye beriye saçılmış olan ufak tefek bazı şeyleri çantasına doldurdu. Sonra palaskasını kuşanıp dışarı çıktı. Kadın yavaş yavaş yürümüştü, Feinhals tam

1932 döneminin resmi önünde ona yetişti. Düşünceli görünüyordu kadın.

"Neniz var?" diye sordu Feinhals.

"Hiç," dedi kadın yavaş sesle. "İnce duygulu olmayı o kadar isterdim ki. Elimde değil. Bu resim hiç duygulandırmıyor beni, çok yabancı geliyor bana. Yürüyelim."

Kadın kapının önünde bekleyeceğine söz verdi; Feinhals, hareket emrini almak için çarçabuk yazı odasına koştu. Otten çoktan gitmişti. *Vatan Haini*, Feinhals'i kolundan sıkı sıkı tuttu. "Budalalık etmeyin," dedi, "yolunuz açık olsun."

"Teşekkür ederim," dedi Feinhals ve hızla dışarı çıktı.

Kadın caddenin köşesinde bekliyordu. Kadını kolundan tutup yavaş yavaş kente doğru yürüdü onunla. Yağmur dinmişti, ama hava henüz nemliydi, tatlı bir kokusu vardı, çok sessiz yan sokaklardan geçtiler, anacaddeye paraleldi bu sokaklar, ama çok sessizdi, kenarlarında alçak ağaçlarla küçük evler vardı.

"Nasıl oluyor da siz gettoda bulunmuyorsunuz?" diye sordu.

"Babamla ilgili olarak. Savaşta subaydı, yüksek nişanlar alıp iki bacağını yitirdi. Ama dün almış olduğu nişanları kent komutanına geri gönderdi, takma bacaklarını da. Büyük kahverengi bir paket." Sonra, "Beni yalnız bırakın artık," dedi güçlü bir sesle.

"Neden?"

"Yalnız başıma gitmek istiyorum eve."

"Ben de birlikte geleceğim."

"Gereksiz. Görürler sizi sonra, ailemden herhangi biri görür." Feinhals'in yüzüne baktı, "Sonra beni bırakmazlar bir daha..."

"Yine gelecek misiniz?"

"Evet," dedi sakin bir sesle, "kesinlikle gelirim. Söz veriyorum."

"Bir öpücük verin bana," dedi Feinhals.

Kadın kızarıp olduğu yerde kaldı. Cadde boş ve sessizdi. Üzerinden solmuş kırmızı çiçekli akdiken dallarının sarktığı bir duvarın dibinde duruyorlardı.

"Neye yarayacak öpüşmek?" dedi kadın yavaşça; kederli kederli baktı Feinhals'in yüzüne; Feinhals, kadın ağlamaya başlayacak diye korktu. "Sevda ürkütüyor beni..."

"Neden?" diye sordu Feinhals yavaşça.

"Sevda diye bir şey yok da ondan. Yalnızca bazı anlar için var."

"Bazı anlardan daha fazlasına da sahip olmayacağız ki zaten," dedi Feinhals yavaşça. Çantasını yere bıraktı, elindeki paketi alarak kadını kucakladı. Boynunu, kulaklarının arkasını öptü, sonra kadının dudaklarını duydu yanaklarında...

"Gitme, " dedi kadının kulağına yavaşça, "gitme. Savaş varken çekip gitmek iyi bir şey değil. Burada kal." Kadın başını salladı. "Yapamam," dedi, "tam saatinde gitmezsem korkudan ölür annem."

Feinhals'i bir kez daha öptü yanağından. "Gel," dedi. Feinhals'in başını elleriyle aşağı eğdi, ağzından öptü. Onun yanında bulunmaktan gerçekten sevinç duyduğunu anlamıştı şimdi.

Feinhals'i yeniden ağzından öpüp bir an baktı yüzüne. Eskiden 'Bir koca ile çocuklara sahip olmak kimbilir ne güzel şeydir,' diye düşünürdü hep; bu ikisini bir arada düşünmüştü her zaman, oysa şimdi çocuk gelmiyordu aklına, hayır, onu öperken, hem yakında onu yeniden göreceğini de bildiği halde çocuk gelmemişti aklına. Bu biraz keder verdi ona, ama yine de güzeldi böyle. "Haydi gel," dedi yavaşça, "gerçekten gitmeliyim artık."

Feinhals, kadının omuzları üzerinden caddeye baktı, cadde boş ve sessizdi, yan sokağın gürültüsü de çok uzaklarda gibiydi. Küçük ağaçlar dikkatle budanmıştı. Ilona'nın eli ensesine dokununca Feinhals, bu elin çok küçük, sağlam ve ince olduğunu hissetti. "Burada kal," dedi Feinhals, "ya da bırak ben de geleyim. Ne olursa olsun. İyi

gelmeyecek bu işlerin sonu, savaşın ne olduğunu bilmiyorsun sen, savaşı yapanların ne biçim insan olduklarını da bilmiyorsun. Birbirinden bir dakika bile ayrılmak iyi değil gerekmiyorsa."

"Gerekiyor," dedi kadın, "anlamaya çalış."

"Öyleyse bırak ben de geleyim."

"Hayır, hayır," dedi kadın güçlü bir sesle, "yapamam bunu babama. Anlıyor musun?"

"Anlıyorum," dedi Feinhals; kadını boynundan öptü, "Hepsini anlıyorum, gerektiğinden daha fazlasını bile... Ama seviyorum seni, burada kalmanı istiyorum. Burada kal."

Kadın Feinhals'den kurtulup yüzüne bakarak konuştu: "Bunu isteme benden. Ne olur."

"Peki," dedi Feinhals, "hadi git. Seni nerede bekleyeyim?"

"Biraz daha yürü benimle birlikte, beni bekleyebileceğin bir dükkân gösteririm sana."

Feinhals ağır ağır yürümeyi denedi, ama Ilona kendisini sürükledi. Birden çok hareketli bir caddeden geçtiklerini görünce şaşırdı Feinhals. Ilona küçük, dar bir evi gösterip: "Şurada bekle beni." dedi.

"Geri dönecek misin?"

Birden Feinhals'in boynuna sarılıp ağzından öptü. Sonra çabucak yanından ayrılıp uzaklaştı. Feinhals arkasından bakmak istemedi; küçük lokantaya doğru yürüdü. İçeri girdiği sırada çok çaresiz ve boş, bomboş duydu kendini. Sanki bir şeyi kaçırmıştı, öyle bir duygu vardı içinde. Beklemenin boşuna olduğunu, aynı zamanda da beklemek zorunda olduğunu biliyordu. Tanrıya bu şansı tanıması gerekiyordu, hayırlı ve güzel olan neyse onu yapması şansını. Ama aslında emindi alın yazısının başka türlü yazılmış olduğundan: geri gelmeyecekti Ilona. Geri gelmesini önleyecek herhangi bir şey olacaktı kesinlikle –bu savaş içinde bir Yahudi kadını sevmek, üstelik de geri geleceğini ummak belki de fazla şey istemekti aslında. Daha adresini bile

bilmiyordu, hiç umudu olmadığı halde, şimdi burada onu beklerken içinde bir umut yeşertmesi gerekiyordu. Belki de yanında kalması için arkasından koşup onu zorlayabilirdi. Ama insanları bir şeye zorlamak olmazdı; insanlar öldürülürdü ancak, biricik zorlama buydu onlara uygulanacak. Yaşamaya hiç kimse zorlanamazdı, sevdaya da; saçmaydı bu. İnsanlar üzerinde gücü olan tek şey ölümdü. Bunun saçma bir şey olduğunu bildiği halde beklemek zorundaydı şimdi. Bir saatten fazla, bu geceden daha da fazla bekleyeceğini biliyordu, çünkü onları birbirine bağlayan biricik şeydi bu: Parmağını uzatıp gösterdiği bu küçük meyhane, kesin olan tek şey yalan söylemediğiydi. Karar verme gücü kendisindeyse gelecekti tabii, hemen, çabucak, mümkün olduğu kadar çabuk gelecekti...

Tezgâhın üstündeki saat sekize yirmi dakika kaldığını gösteriyordu. Bir şey yemek ya da içmek isteği yoktu Feinhals'in içinde; garson kadın gelince bir soda ısmarladı, ama kadının şaşırdığını görünce bir sürahi şarap istedi. Meyhanenin ön tarafında bir Macar eri oturuyordu kızıyla; ortada da ağzında kapkara bir puro görünen sarı suratlı şişman bir adam. Bir sürahi şarabı garson kadın yatışsın diye çabucak içip bitirdi, sonra bir sürahi daha ısmarladı. Garson kadın dostça gülümsüyordu kendisine; yaşlıca, ince ve sarışındı.

Arada sırada, geleceğine de inanmıyor değildi. 'Gelirse nereye gidebiliriz?' diye düşündü. Herhangi bir yerde oda tutarlar, oda kapısının önünde karısı olduğunu söylerdi. Oda karanlık olurdu herhalde, içindeki yatak eski, koyu renkli, geniş olur, duvarda dinsel bir resim, komodinin üzerinde de içinde ılık su bulunan mavi porselen bir çanak dururdu, meyve bahçesine açılan bir de pencere bulunurdu. Böyle bir oda vardı kesinlikle, emindi bundan, onu arayıp bulmak için yalnızca kente bir inmek gerekecekti ve bulacaktı bu odayı, nerede olursa olsun, bu odayı bulacaktı.

Bir konaklama yerinde, bir otel ya da pansiyondaydı bu oda; bu gece ikisini barındırması için bir anlık bir karar çıkmıştı sanki. Ama hiçbir zaman bu odadan içeri giremeyeceklerdi; acı bir berraklıkla yatağın önündeki kirli terlikleri, meyve bahçesine bakan küçük pencereyi görüyordu. Pencere bölmesindeki kahverengi boya dökülmüştü; büyük, koyu, renkli ve geniş yatağıyla neredeyse birbirlerine sarılmış olarak yatacakları çekici bir odaydı. Ama boş kalacaktı şimdi bu oda.

Ne var ki, henüz kesin kararın verilmediğine inandığı anlar da oluyordu. Yahudi olmasaydı... Bu savaş içinde bir Yahudiyi sevmek kadar zor şey olamazdı, ama seviyordu işte, hem de çok seviyordu, onunla yatıp onunla konuşacaktı; uzun süre, sık sık, hep yine bunu yapacak kadar seviyordu onu. Birlikte yatılıp aynı zamanda kendisiyle konuşulabilecek çok sayıda kadın olmadığını da biliyordu. Onunla yapılabilirdi bu ikisi de, onunla çok şey yapılabilirdi.

Bir sürahi şarap daha ısmarladı. Soda şişesini açmamıştı henüz. Kara purolu adam çıkıp gittiği için Feinhals şimdi meyhanede yaşlıca, sarışın, ince boyunlu garson kadınla, Macar eri ve kızıyla yalnız kalmıştı. Şarap içip başka bir şey düşünmeyi denedi. Evini getirdi aklına, ama hemen hemen hiç kalmamıştı evinde... Evinde olduğu zamanlar korku girerdi içine –küçük yuvası demiryolu ile bir ırmağın arasındaydı– evin bulunduğu yere gelen ya da yanından geçen yollar ağaçsız, asfalttı; yazları yalnız meyve ağaçlarının bunaltıcı, küf kokulu gölgelerinden başka bir şey olmazdı. Akşamları bile serinlemezdi hava. Güz geldi mi çokluk eve gider, hasata yardım ederdi, çünkü zevk duyardı bundan. Meyveyle dolu o büyük bahçelerde yüklenmiş büyük kamyonlar, armut, elma, erik yüklü sürüyle kamyon Ren Irmağının yanından geçip büyük kentlere giderdi. Güzün evde olmak güzeldi; anası, babasıyla çok iyi anlaşır, kızkardeşi herhangi bir bahçıvanla da evlenecek olsa umursamazdı. Güzleri güzeldi evde olmak. Kışın yuva-

ları ırmakla demiryolu arasında soğuğun içine bırakılmış gibi dümdüz olur kalırdı; marmelat fabrikasından çıkan ağır, tatlımsı koku yere inmiş bulutlar halinde ovanın üzerinden geçip soluğunu keserdi insanın. Hayır, sevinç duymuştu çekip gittiği için. Bir firma adına evler, okullar, fabrikalar, blok meskenler, kışlalar yapmıştı.

Ne var ki, şimdi böyle şeyleri düşünmeye kalkmak saçmaydı. Her şeyden önce Ilona'nın adresini istemeyi unutmuş olduğunu düşünmeliydi şimdi. Ama bunu okuldaki kapıcıdan ya da okul yöneticisinden öğrenebilirdi. Onun ardına düşmek, onu aramak, onunla konuşmak, belki de onu ziyaret etmek olanağı vardı yine de. Ama tüm bunlar Tanrıya bir şans tanımak için yapılması gereken saçma şeylerdendi, yine de yapılmalıydı bunlar, ama anlam kazanmaları mümkün olabilirdi. Bunların bir anlam kazanacakları, başarılı olacakları kabul edilirse, bunu kabullenmek zorunda kalırsa insan, o zaman kendine yitip gitmiş diye bakmalıydı. Ve hep yeni baştan yapmalıydı bunları. Macar ve Alman hükümetleri arasında bu yüzden anlaşmazlık çıktığını duymuştu, ama Almanların ne yapmış olduğu hiç öğrenilmeyecekti. Kendisi de Ilona'nın adresini almayı unutmuştu işte. Oysa savaş içinde yapılacak en önemli şey, adreslerin karşılıklı alınıp verilmesiydi. Unutmuşlardı bunu. Ilona için kendi adresi daha da önemliydi. Ama tüm bunlar saçmaydı: Geri gelmeyecekti Ilona.

Daha iyisi birlikte kalmış olacakları odayı düşünmekti.

Saatin neredeyse dokuz olduğunu gördü: Saatin yelkovanı, bakılırsa çok yavaş yürüyordu, ama insan bir an için de olsa gözden ayırdı mı, ileri sıçramış oluyordu sanki. Saat dokuzdu, aşağı yukarı bir buçuk saattir bekliyordu burada, daha da beklemeli ya da çarçabuk okula koşup adresini almalı, oraya gitmeliydi. Bir sürahi şarap daha ısmarlayınca garson kadının hoşnut kaldığını gördü.

Dokuzu beş geçe bir arama tarama grubu meyhaneden içeri girdi. Bir subayla piyade eri, bir de kıdemli onbaşı. Önce meyhaneye kaçamak bir göz atarak çıkıp gitmeye yeltendiler. Kapıya bakmaya başladığı için Feinhals çok iyi görmüştü gelenleri. Gözlerini kapıya dikip bakmanın olağanüstü bir yanı vardı: Kapı umuttu, ama Feinhals'in gördüğü biricik şey, yalnızca şöyle içeri bir bakıp gitmek isteyen bu çelik miğferli subayla arkasındaki piyade eri oldu. Subay birden Feinhals'i görüp üzerine doğru geldi. Her şeyin bitmiş olduğunu o saat anladı Feinhals. Geçer akçe olan biricik şey bu adamların elindeydi; onlara kayıtsız şartsız boyun eğen ölümü yönetmekteydiler. Ve ölmek artık yeryüzünde hiçbir şey yapamamak demekti, ama onun yapacağı bir şey vardı henüz: Ilona'yı beklemek, onu arayıp bulmak, onu sevmek istiyordu, bunun saçma bir şey olduğunu bilse de yine de denemek istiyordu; çünkü bunun başarılabilmesi için küçük bir şans vardı henüz. Bu çelik miğferli adamlar ölümü tutuyorlardı ellerinde, ölüm tabancalarında, ciddi yüzlerinde oturup kalmıştı; kendileri onu zorlamak istemeseler de onların arkasındaki binlerce adam, ölüme darağaçları ve makineli tüfeklerle bir şans tanımaya hazırdı, ölümü yönetiyordu onlar... Subay yüzüne baktı Feinhals'in, hiçbir şey söylemedi, yalnız elini uzattı. Yorgundu subay, hemen hemen umursamazlık içindeydi, her yaptığını mekanik olarak yapıyordu, belki pek zevk almıyordu da yaptığı şeyden, ama yine de yapıyordu, hem de kararından şaşmaksızın ve ciddiyetle yapıyordu. Feinhals subaya maaş defteriyle hareket emrini uzattı. Kıdemli onbaşı ayağa kalkmasını işaret etti Feinhals'e. Feinhals omuz silkip kalktı; garson kadının titrediğini, Macar erin korktuğunu gördü.

"Gelin benimle birlikte," dedi subay yavaşça.

"Hesabı ödeyeceğim," dedi Feinhals.

"Ötede ödersiniz."

Feinhals palaskasını kuşanıp çantasını aldı, ikisinin arasında ileri doğru yürüdü. Garson kadın karşılayıp para-

yı aldı, kıdemli onbaşı yürüyüp kapıyı açtı. Feinhals dışarı çıktı. Kendisine hiçbir şey yapamayacaklarını biliyordu; korkabilirdi yine de, ama korku yoktu içinde. Karanlıktı dışarısı, dükkânlarla lokantaların ışıkları yanmıştı, her şey çok güzel ve yaz havası içinde göründü gözlerine. Meyhanenin önünde büyük, kırmızı bir mobilya arabası duruyordu, arka kapısı açıktı arabanın arkadan aşağı bırakılmış olan kısmı kaba asfaltın üzerinde bir rampa gibi duruyordu. Caddedeki halk durmuş korkuyla bakıyordu. Açık kapının önünde, elinde makineli tüfeğiyle bir nöbetçi vardı.

"Binin," dedi subay.

Feinhals rampaya tırmanıp arabaya girdi, karanlık içinde sürüyle kafa ve silahlar gördü, ama kimsenin sesi çıkmıyordu. İyice içeri girince arabanın tıka basa dolu olduğunu gördü.

VI

Kırmızı mobilya arabası kentin içinden yavaş yavaş geçiyordu; sımsıkı kapanmış yaylı kapıların sürgüleri sürülmüştü, iki yanında kara bir yazı okunuyordu: "Güros kardeşler, Budapeşte, her çeşit nakliyat". Araba hiç durmadı. Tepesindeki delikten bir adamın başı çıkmıştı, sanki dikkatle çevreyi gözden geçiriyor, bazen aşağı eğilerek birşeyler söylüyordu. Adam ışıklı kahvehaneler, dondurmacı dükkânları, yazlık giyinmiş insanlar görüyordu. Ama birdenbire dikkati geniş bulvar üzerinde kendilerini geçmeye çalışan, ama bir türlü yanlarından geçip gidemeyen yeşil bir mobilya arabasına yöneldi. Yeşil mobilya arabasının şoförü 'asker' giysili bir adamdı; yanındaki, kucağında bir makineli tüfek olan adam da 'asker' giysiliydi, ama yeşil mobilya arabasının tepesindeki delik bir dikenli telle iyice örülüp çivilenmişti. Yeşil mobilya arabasının şoförü, kentin içinden ağır aksak ilerleyen kırmızı mobilya arabasının arkasından korna öttürüp duruyordu. Büyük bir kavşağa

varıp da cadde genişleyip açılınca yeşil mobilya arabası kendilerine yetişti, yanlarından sıyrılarak geçti. Tepedeki delikten bakan adam yeşil mobilya arabasının kuzey yönünde uzandığı kesin olan geniş bir caddeye saptığını gördü, oysa kendileri, kırmızı mobilya arabası, güneye doğru ilerliyordu, tam güneye doğru. Delikten bakan adamın yüzü gittikçe ciddileşti. Ufak tefek, zayıf bir adamdı, yüzü de biraz yaşlı görünüyordu. Kırmızı mobilya arabası yine biraz yol alınca adam başını eğip arabanın içine bağırdı: "Artık kentten çıktığımız belli, evler pek sık değil artık." Aşağıdan boğuk bir homurtu yanıt verdi adama; kırmızı mobilya arabası şimdi beklendiğinden daha hızlı, çok daha hızlı ilerlemeye başlamıştı. Cadde boş ve karanlıktı, ağaçların sık dalları arasında hava nemli, ağır ve baygındı; üstteki delikten bakan adam eğilip bağırdı yine: "Görünürlerde ev yok artık, köy yolundayız, güney yönünde ilerliyoruz." Aşağıdaki homurdanma arttı, ama mobilya arabası daha hızlı ilerliyordu artık. Delikten bakan adam yorgundu, uzun bir yol bırakmıştı arkasında; aynı boyda olmayan iki adamın omuzları üzerinde durduğu için daha da yoruluyordu. Artık canına tak demişti, ama arabadakilerin en ufağı, en zayıfı olduğu için dışarıda ne olup bittiğini görüp söylesin diye kendisini seçmişlerdi. Uzun bir süre hiçbir şey görmedi. Çok da uzun sürdü bu sanki, adama öyle geldi, aşağıdakiler bacağından çekip de dışarıda ne var diye sordukları zaman, hiçbir şey yok diye yanıt verdi, yalnızca köy yolundaki ağaçlarla koyu renkli tarlalar vardı göze görünen. Sonra köy yolunun kenarında iki piyade eri gördü, ellerindeki cep lambasıyla aydınlattıkları bir haritaya bakıyorlardı. Büyük mobilya arabası yanlarından geçerken başlarını kaldırdılar. Sonra delikten bakan adam uzun bir süre hiçbir şey görmedi; olduğu yerde durup kalmış bir tank kafilesinin yanından geçinceye dek. Tanklardan biri bozulmuş olsa gerekti, bir adam tankın altında karın üstü yatıyor, başka biri de elindeki karpit lambasıyla ışık tutuyordu. Köy evleri hızla kayıp geçiyordu yanlarından, ko-

yu renkli köy evleri. Sol taraflarından çok hızlı giden bir kamyon kafilesi geçti; kamyonların üzerinde piyade erleri oturmaktaydı. Kamyonların arkasından da ön tarafında bir komutan bayrağı sallanan küçük gri bir araba hızla ilerledi. Komutan arabası kamyonlardan daha hızlı gidiyordu. Bir samanlığın dibine çökmüş, çok yorgun piyade erleri gördüler. Bazıları toprağın üzerine uzanmış sigara içiyordu. Sonra bir köyün içinden geçmeye başladılar. Delikten bakan adam hemen köyün arkasında ateş edildiğini duydu ilk kez: Yolun sağında mevzilenmiş bir ağır top bataryasıydı bu; büyük namlular karanlık, mavi göğe doğru dimdik, kapkara uzanmıştı. Namlu alevi namlu ağzından püskürerek bir samanlığın duvarına yansıyordu, yumuşak ve kırmızı... Adam ürktü birden, daha hiç atış duymamıştı; korku girdi içine. Midesinden rahatsızdı, ağır bir rahatsızlığı vardı midesinin, adı Assubay Finck'di ve Tuna yakınındaki Linz Hastanesinde kantinciydi. Komutanın kendisini gerçek Tokay şarabı, Tokay likörü ve mümkün olduğu kadar da şampanya almak üzere Macaristan'a yollamış olması öyle pek de güvenlikli gelmemişti önce. Şampanya yüzünden Macaristan'a gitmek üstelik. Ama o, Finck, gerçek Tokay şarabıyla sahtesini birbirinden ayırabilecek tek adam olarak kabul ediliyordu hastanede. Tokay bölgesinde de, eninde sonunda elbet gerçek Tokay bulunurdu. Komutanı Başhekim Ginzler, Tokay şarabı içmeye bayılıyordu; ama her şeyden önce şu Bressen adındaki albay, iskambil ve içki arkadaşı olan albay için gerekliydi içki. Dar, ciddi yüzü, boynundaki ender nişanıyla çok soylu göründüğü için von Bressen deniyordu kendisine. Finck, evinin altında bir meyhane işletirdi ve insanları da oldukça iyi tanırdı. Elli şişe gerçek Tokay şarabı almaya gönderilmesinin nedeni aslında başhekimin isteği değildi; emindi bundan. Herhangi bir bahis ya da ona benzer bir nedenle şu albay, şefi harekete geçirmişti herhalde.

Finck, Tokay'a gitmiş ve elli şişe Tokay şarabı almıştı, hem de şaşılacak şey, gerçek şarap. Meyhaneciydi

Finck, üstelik şarabı ünlü bir kentte meyhaneci; üzüm bağları vardı, anlardı şaraptan... Tokay'da gerçek Tokay şarabı diye aldığı şaraba aslında pek de güvenmiyordu ya, yine de bir bavulla bir sepet dolusu almıştı bu şaraptan. Bavulu almıştı yanına, mobilya arabasındaydı bavul, ama sepeti alamamıştı. Szentgyörgy'de vakit bulamamıştı sepeti almaya. Trenden iner inmez mobilya arabasına sürülmüşler, ne itiraz, ne de hastalık bahanesi işe yaramıştı. Bütün peron kapatılmıştı, hiçbir şey fayda vermemiş, peronun önünde beklemekte olan mobilya arabasına girmişlerdi. Bazıları başkaldırıp bağırmayı denemişti, ama nöbetçiler körkütük sağır dilsizdi sanki.

Finck, Tokay şişelerinin üzerine titriyordu. Şarapla ilgili her şeye karşı çok duyarlıklı bir adamdı şefi; onuru diye kabul ettiği şeylere karşıysa daha da duyarlıklıydı. Şu albaya kendisiyle pazar günü Tokay şarabı içeceğine söz vermiş olsa gerekti. Belki saat kaçta içeceklerini bile söylemişti. Ama şimdi günlerden perşembeydi; belki cuma sabahı için söz vermişti –şu anda en azından geceyarısına doğruydu vakit– güneye doğru iniyorlardı artık, hem de oldukça hızlı. Pazar akşamı şarapla bulunması gereken yerde bulunabileceği pek de kesin değildi. Korkuyordu Finck, şefinden de, albaydan da korkuyordu. Hoşuna gitmemişti bu albay. Şimdiye kadar hiç kimseye açmadığı, hiç kimseye de açmayacağı bir şey biliyordu bu albay üzerine. Bunu söylese de kimse inanmayacaktı nasıl olsa, öylesine tiksinti veren bir şeydi bu; Finck'in hiçbir zaman mümkün olduğuna inanamayacağı bir şey. Finck kendi gözleriyle görmüştü bunu, olduğu gibi görmüştü, bunu olduğu gibi gördüğünü albayın bilmemesi ne demekti kendisi için, onun da farkındaydı Finck. Yemeğini götürmek ya da içecek bir şey ya da kitap götürmek için günde birkaç kez girerdi albayın odasına... Albaya karşı çok dikkatli davranılıyordu. Bir akşam odasının kapısını vurmadan girmişti albayın yanına, işte o sırada yarı karanlık içinde görmüştü; soluk yüzlü o ihtiyarın yüzündeki o uğursuz ifade.

O akşam yediği yemeğin tadını bile alamamıştı Finck. Genç bir çocuk, evinde bu durumda yakalanacak olsa soğuk sular dökerlerdi başından aşağı, bir yararı da olurdu bunun...

Yine bacağına asıldılar aşağıdan, onlara bağırıp toplar gördüğünü, ateş eden toplar gördüğünü söyledi. Aşağıdaki homurdanma daha da güçlendi. Yanından geçtikleri topların namlusundan çıkan alev gittikçe gözden kayboluyordu, önceleri çok yakından duydukları çirkin top seslerini artık mermilerin yere vururken çıkardığı sesler gibi uzaktan duyuyorlardı. Yeniden tankların olduğu yerde durup kalmış kafilelerin yanından geçtiler. Sonra yine toplar göründü. Çıkrıklı bir kuyunun yanında duran bu toplar daha küçük görünüyordu, namlularından çıkan ateş keskin bir biçimde aydınlatıyordu bu kara darağacını. Sonra bir süre, yine bir kafilenin yanından geçinceye kadar hiçbir şey görünmedi. Neden sonra Finck makineli tüfeklerin ateş ettiğini duydu. Tam makineli tüfeklerin ateş ettiği yere doğru gidiyorlardı.

Birdenbire bir köyde durdular. Finck aşağı inip ötekilerle birlikte dışarı çıktı. Köyde karışıklık vardı, her tarafta arabalar duruyor, bağırılıp çağırılıyor, yolun üzerinde piyade erleri koşuşuyor, makineli tüfeklerin atışları gittikçe artıyordu. Feinhals; tepedeki delikten bakmış olan ufak tefek assubayın arkasından gidiyordu. Ağır bavulunu taşıyan bu assubay öylesine ufaktı, öylesine eğilerek yürüyordu ki, tüfeğinin dipçiği yere sürünüyordu. Feinhals palaskasına bağlı çantasının düğmesini ilikleyip assubaya yetişmek için uzun bir adım attı:

"Ver şunu bana," dedi, "ne var bunun içinde?"

"Şarap," dedi ufak tefek tıkanır gibi, "bizim şey için şarap..."

"Saçma," dedi Feinhals, "bırak şunu canım, bavul dolusu şarabı taşıyamazsın sen."

Ufak tefek inatla başını salladı. Yorgunluktan yürüyemiyordu neredeyse, sallanıyor, başını kederli kederli sallıyordu; Feinhals bavulun sapına yapışınca teşekkür anlamında başını eğdi. Bavul Feinhals'e inanılmayacak kadar ağır geldi.

Sağdaki makineli tüfek ateş etmiyordu artık, tanklar şimdi köye ateş etmekteydi. Arkalarında parçalanan kalaslar çatırdıyor, hafif bir alev pis, altüst olmuş yolu tatlı tatlı aydınlatıyordu.

"Defet şunu başından be!" dedi Feinhals, "Delirmişsin sen!"

Assubay yanıt vermedi Feinhals'e; bavulun sapına şimdi daha da sıkı sarılmıştı sanki. Arkalarında ikinci bir ev yanmaya başlamıştı.

Önlerinden giden teğmen birden durup bağırdı: "Eve yakın durun." Eve yaklaşıp önünde durdular. Ufak tefek assubay evin duvarına yaslanıp bavulun üzerine çöktü. Artık soldaki makineli tüfek de ateş etmiyordu. Teğmen evden içeri girip biraz sonra yanında bir üsteğmenle çıktı. Feinhals tanımıştı üsteğmeni. Hizaya girmek zorundaydılar, üsteğmenin bu kırmızımsı karanlık içinde nişanlarını görmeye çalışacağını biliyordu Feinhals. Kara, beyaz, kırmızı kurdelesi göğsünü süsleyen bir tane fazla nişanı vardı. 'Şükür Allaha,' diye düşündü Feinhals, hiç değilse bu nişanı var fazladan. Üsteğmen gelip yüzlerine baktı, sonra: "Güzel," dedi. Yine gülerek, "Güzel, değil mi?" diye sordu bu sefer de arkasında duran teğmene. Ama teğmen hiç ses etmedi. Şimdi iyiden iyiye görüyorlardı teğmeni. Ufak tefek ve soluk yüzlüydü, pek genç görünmüyordu, yüzü kirli, ciddiydi. Tek bir nişan bile yoktu göğsünde.

"Bay Brecht," dedi üsteğmen, "takviye için iki adam alın. Ötekileri Undolf'a göndeririz, sanırım dört kişi olacak, geri kalanı da ben burada tutarım."

"İki kişi," dedi teğmen, "olur, iki kişi."

"Tamam," dedi üsteğmen, "ne yapacağınızı biliyorsunuz."

"Evet."

"Yarım saat sonra yerinizi bildirin lütfen."

"Başüstüne," dedi teğmen.

Orada, en önde duran Feinhals ile Finck'in göğüslerine dokundu: "Gelin," dedi, geri dönüp hemen yürüdü. Ona yetişmek için çabuk olmaları gerekiyordu. Ufak tefek assubay bavulunu yakaladı. Feinhals yardım etti kendisine, teğmenin arkasından yürüyebildikleri kadar hızlı yürüdüler. Sağdaki evin arkasından, çitlerle çayırlar arasından açıktaki tarlalara doğru uzandığı anlaşılan dar bir yola saptılar. İlerledikleri yerler sessizdi, ama arkalarındaki tank hâlâ ateş ediyordu köye; önünden en son geçtikleri küçük batarya da hep sağa ateş ediyordu, aşağı yukarı şimdi ilerledikleri yerlere doğru.

Feinhals kendini birden yere atıp öbür ikisine seslendi: "Dikkat!" Bavulu ellerinden bırakınca şişeler şangırdadı, teğmen de kendini yere atmıştı. İlerledikleri yerden bu tarafa, köye doğru obüsler atılıyordu; arka arkaya, çabuk çabuk ateş ediyorlardı, çok atış yapılıyordu herhalde. Taneler havayı vınlatarak yağıyor, ev duvarlarına çarpıyordu, büyük parçalar önlerinden vınlayarak geçiyordu.

"Kalkın!" diye bağırdı teğmen ön taraftan. "Sıçrayın!"

"Bir dakika," diye seslendi Feinhals. Yine şu zarif, neredeyse neşeli çatırdayan cam sesini duymuş, korkmuştu. Şarapnel Finck'in bavuluna çarpınca korkunç bir gürültü işitildi. Bavulun kapağı kopup yabancı bir ses çıkararak yirmi metre kadar ötedeki bir ağaca çarptı, cam kırıkları bir sürü delirmiş kuş gibi havayı yararak uçuştu. Feinhals şarabın ensesinden aşağı aktığını duydu, ürkerek irkildi birden: Bir süre önce dikkatini veremediği için atışları duymamıştı, önlerindeki eğilimli yüzeyin üzerinde, çayırda kıyamet kopuyordu. Kırmızımsı arka planın önünde kara bir leke gibi duran bir samanlık ikiye bölünüp sallanmaya başladı, tam ortası, külün altındaki kav gibi parlıyordu, alevler dişlerini göstererek yükseldi.

Teğmen bir hendeğin içinden sürünerek gelip: "Hay Allah kahretsin," dedi, "ne oluyor burada yahu?"

"Bavulunda şarap vardı," diye fısıldadı Feinhals. "Heey!" diye yavaşça seslendi Finck'e. Bavulunun dibine kara bir külçe gibi sinmişti Finck. Hiç ses çıkmadı. "Hay Allah kahretsin!" dedi teğmen yavaşça. "Yoksa bir şey mi..."

Feinhals, sürünerek Finck'e doğru iki adım yaklaştı, kafasıyla Finck'in ayağını dürtüp dirseklerinin üzerine abanarak yanına uzandı. Yanmakta olan samanlığın ışığı bir hendeği andıran bu çukura pek ulaşamıyordu, çayırın kenarı çoktan kırmızı bir ışık altındaydı, ama bu çukurun dibindeki düzlük karanlıktı. "Heey!" dedi Feinhals yavaşça. Bir şarap birikintisinden gelen güçlü, baygın kokuyu duydu, cam kırıklarına dalan ellerini geri çekti, dikkatle yokladı çevresini, Finck'in kunduralarından başlayarak yukarı doğru yürüttü ellerini, bu assubayın bu kadar ufak tefek olmasına şaşırıp kaldı. Bacakları kısacık, bedeni sıskaydı. "Heyy!" diye seslendi yavaşça, "Heey, yamuk..." Ama yanıt vermedi Finck. Teğmen sürünerek gelmişti: "Nen var?" diye sordu. Feinhals yeniden elleriyle, elleri kana bulaşıncaya kadar yokladı. Şarap değildi bu; elini çekip yavaşça: "Ölmüş sanırım," dedi, "kan içinde büyük bir yara var sırtında. Lambanız var mı?"

"Ne dersiniz acaba onu?.."

"Ya da şu çayıra kaldırıp yatırsak."

"Şarap," dedi teğmen, "bir bavul şarap... Ne zoru vardı bu şarapla acaba?"

"Bir kantin içindi sanırım."

Finck ağır değildi. İkisi eğilerek yürüyüp Finck'i yolun üzerinden karşıya taşıdılar, otlarla kaplı bir tepenin üzerine uzattılar. Tepenin üzerinde dümdüz yatıp kaldı Finck ışıklı bir karanlık içinde... Sırtı kandan kapkara kesilmişti. Feinhals onu dikkatle sırtüstü çevirdi, yüzünü ilk kez görüyordu şimdi, duygulu, çok duygulu, dar bir yüzdü, terden nemliydi biraz, sık kara saçları alnına yapışmıştı.

"Olacak şey değil," dedi Feinhals.

"Ne olmuş?"

"Tam göğsünün ortasına yemiş. Yumruk kadar bir şarapnel."

"Öyle... Bavulun önünde diz çökmüştü herhalde."

"Yönetmeliğe aykırı," dedi teğmen, ama kendi nüktesinin bile zevkine varamadığı belliydi, "Maaş defteriyle kimlik plakasını alın."

Feinhals dikkatle gömleğinin düğmesini çözdü, Finck'in boynunu yoklayıp kanlı bir teneke parçası aldı eline. Maaş defterini de buldu hemen. Sol göğüs cebindeydi ve tertemiz duruyordu.

"Hay Allah kahretsin!" dedi arkasındaki teğmen, "Ne ağırmış bu bavul yahu. Hâlâ da ağır." Bavulu yolun üzerinden sürüye sürüye götürmüş, Finck'in tüfeğini de kundak kayısından tutarak arkasından sürüklemişti. "Dediğim şeyleri buldunuz mu?" "Evet," dedi Feinhals.

"Devam edelim yürümeye." Çukur yerler bitip de bir düzlüğe gelinceye dek teğmen bavulu sürükledi arkasından, sonra Feinhals'e fısıldadı: "Soldaki duvarın arkasına." Sonra ileri doğru süründü. "Arkadan itin bavulu." Feinhals bavulu itip küçük setin üzerine doğru süründü. İlerledikleri yolu enlemesine kesen duvarın arkasına geçince doğrulup oturdular ve birbirlerine baktılar. Samanlıktan çıkan alevlerin ışığı birbirlerini görmelerine yetecek kadar güçlüydü, bir an birbirinin yüzüne baktılar. "Adınız ne?" diye sordu teğmen.

"Feinhals."

"Benim adım da Brecht," dedi teğmen. Beceriksizce gülümsedi. "Susuzluktan ölecek gibiyim doğrusu." Bavulun üzerine eğildi, bavulu sık otların üzerine çekti ve dikkatle öne doğru eğdi. Şişe şakırtıları duyuldu hafiften. "Bakındı hele," diyen teğmen zarar görmemiş bir küçük şişe bulup çıkardı, "Tokay şarabı..." Şişenin etiketi kana bulanmış, dökülmüş şaraptan ıslanmıştı. Feinhals, teğmenin cam kırıklarını nasıl ayıkladığını seyretti. Beş-altı şişe kırıl-

maktan kurtulmuş gibi görünüyordu. Brecht çakısını çıkarıp birini açtı. İçti. "Harika," dedi şişeyi yere koyarken. "İster misiniz?"

"Teşekkür ederim," dedi Feinhals. Şişeyi alıp bir yudum içti, fazla tatlı buldu şarabı, şişeyi geri verip yine "Teşekkür ederim," dedi.

Toplar uzaktan yine ateş ediyordu köye; birden çok yakınlarından bir makineli tüfek ateş etmeye başladı. "Şükürler olsun," dedi Brecht, "onlar da yok olup gittiler sanmıştım."

Şişeyi sonuna kadar içip hendeğe yuvarladı. "Bu duvarın solundan ilerlememiz gerekli."

Kuru bir ot yığını ışıklar saçarak yanıyordu, ama en dibi için için yanıyordu. Kıvılcımlar sağa sola saçılıyordu.

"Çok mantıklı bir insana benziyorsunuz," dedi teğmen.

Feinhals sustu.

"Demek istiyorum ki..." dedi teğmen ve ikinci şişeyi açmaya başladı, "demek istediğim şu savaşın boktan bir savaş olduğunu bilecek kadar mantıklısınız."

Feinhals sustu.

"Boktan bir savaş derken," dedi teğmen, "kazanılan bir savaş boktan bir savaştır demek istemiyorum. Demek istediğim bu savaş, çok, çok kötü bir savaş bu." "Öyle," dedi Feinhals. "Çok, çok kötü bir savaş bu." Makineli tüfeğin güçlü atışları çok yakından geldiği için bayağı sinirleniyordu.

"Şurada, bu duvarın tam bitiminde bir çiftlik avlusu var, şimdi tam önünde bulunuyoruz, onun arkasında öteki makineli tüfek..."

Makineli tüfek birkaç kısa, keskin atış daha yaptıktan sonra artık hiç ateş etmedi. Sonra bir Rus makineli tüfeği ateş etmeye başladı, onun arkasından da öteki tüfeklerin ateş ettiğini duydular. Sonra yeniden Alman ve Rus makineli tüfekleri birlikte ateş etti. Sonra ortalık birdenbire sessizleşti.

"Hay Allah kahretsin!" dedi teğmen.

Kuru ot yığını olduğu yere çökmeye başlamıştı. Artık alevler çok yukarı çıkmıyordu, hafif çatırtılar işitiliyordu, karanlık yoğunlaşmaya başlamıştı. Teğmen, Feinhals'e bir şişe uzattı. Feinhals başını salladı. "Teşekkür ederim, bana çok tatlı geldi," dedi.

"Çoktandır piyade misiniz?" diye sordu teğmen.

"Evet," dedi Feinhals, "dört yıldır."

"Şu işe bak!" dedi teğmen. "İşin tuhaf tarafı şu ki benim piyade sınıfıyla ilgili bir şeyden pek haberim yok, pratik bakımdan demek istiyorum, aksini iddia etmem budalalık olur. Gece savaşçısı olarak iki yıllık bir eğitim var arkamda, yeni bitti daha. Şimdi piyade sınıfından biri olarak şerefliler katına yükselmek için canım burnumdan geliyor. Bombok bir şey, değil mi?" Yeniden içti.

Feinhals susuyordu.

"Düşman senden üstünse ne yapabilirsin pratik bakımdan," diye devam etti teğmen inatla. "İki gün önce yirmi kilometre ötedeydik, bir adım geri çekilmeyeceğiz olduğumuz yerden deniyordu. Ama çekildik işte; talimatnamedeki maddeyi olduğu gibi biliyorum, şöyle der: Alman piyadesi geri çekilmez, ölüm pahasına da olsa; aşağı yukarı böyledir madde işte, ama kör değilim ben, sağır da değilim. Söylesenize lütfen," diye sordu ciddiyetle, "ne yapacağız biz şimdi?"

"Herhalde bir birlik kuracağız," dedi Feinhals.

"Harika," dedi teğmen. "Birlik kuracağız. Harika. Birlik kuracağız." Yavaşça güldü. "Bizim güzelim Prusya talimatnamesinde bir boşluk var: Eğitim sırasında geri çekilme hiç hesaba katılmıyor, onun için şimdi biz pratik olarak bunu denemek zorundayız. Öyle sanıyorum ki, geri çekilmeden söz etmeyen tek talimatname bizimki; yapılacak şey yalnızca oyalayıcı direnme, ama bu yoldaşların kendilerini daha fazla oyalattırmaya niyetleri yok. Geliniz," dedi. Ceketinin ceplerine iki şişe koydu. "Hadi gelin, şu güzelim savaşın içine dalalım yine. Hey Allahım! Şu za-

vallı adam şarabı buralara kadar sürükledi ha! Zavallı adam."

Feinhals yavaş yavaş arkasından gitti. Duvarın köşesini döner dönmez bir sürü adamın üzerlerine koşarak geldiğini duydular. Adımlar çok iyi, çok yakından duyuluyordu. Teğmen duvarın arkasına sıçradı, makineli tüfeğini kolunun altına alıp Feinhals'e fısıldadı: "Öyle sanıyorum ki, göğsümüzü süslemek için on sekiz feniğe teneke var." Ama Feinhals teğmenin titrediğini gördü. "Kahrolası," diye fısıldadı teğmen, "iş ciddileşti şimdi, savaş var şimdi işte."

Adımlar daha da yaklaştı, adamlar koşmuyordu artık.

"Saçma," dedi Feinhals yavaşça, "Rus değil bunlar."

Teğmen susuyordu.

"Neden koşup durdu bunlar anlayamadım, hem de öyle patırtı ederek."

Teğmen susuyordu.

"Sizin adamlar bunlar," dedi Feinhals. Adımlar artık çok yaklaşmıştı.

Bunların, başlarındaki çelik miğferlerle köşeyi dönen Almanlar olduğunu gölgelerinden anlamışlardı, ama teğmen yavaşça seslendi: "Dur, parola!" Adamlar ürktüler. Feinhals, birden nasıl duraklayıp irkildiklerini gördü. "Bombok," dedi içlerinden biri, "parola bombok."

"Tannenberg," dedi bir başka ses.

"Hay Allah kahretsin," dedi teğmen, "ne işiniz var burada? Çabuk duvarın arkasına gelin. Biriniz köşede kalıp kulak kabartsın."

Feinhals, acaba kaç kişi diye merak etti. Karanlıkta saymaya uğraştı adamları, altı ya da yedi kişi olsalar gerekti. Çimenlerin üzerine oturdular. "Şarap var," dedi teğmen, elleriyle şişeleri yoklayıp uzattı. "Bölüşün aranızda."

"Prinz," diye seslendi, "Başçavuş Prinz, ne var, ne oldu?"

Prinz, köşede durup kalmış olanın adıydı. Döndüğü sırada karanlık içinde nişanlarının parladığını gördü Feinhals.

"Teğmenim," dedi Prinz, "saçma bir şey bu. Herifler sağımızı, solumuzu kuşatıp ileri geçmişken ille de burada, makineli tüfeğimizin mevzilenmiş olduğu bu pis çiftlik avlusunda cepheyi tutabileceğimizi söyleyemezsiniz herhalde. Teğmenim, cephe birkaç yüz kilometre genişliğinde ve uzun bir süredir de boyuna kayıp duruyor. Şu yüz elli metrelik yerin bir şövalye haçı nişanı kazandırsın diye saptandığını da sanmıyorum. Buralardan çıkıp gitmenin zamanı, yoksa ortada kalırız, kimsenin umurunda da olmaz."

"Ama herhangi bir yerde cepheyi tutmak gerek. Hepiniz burada mısınız?"

"Evet," dedi Prinz, "herkes burada. İzinlilerle taburcularla cepheyi tutabileceğimizi sanmıyorum. Hem küçük Genzki de yaralı üstelik. Genzki." diye seslendi yavaşça, "neredesin?"

Zayıf bir adam ayrıldı duvarın dibinden.

"Güzel," dedi teğmen, "siz geri dönün Feinhals, onu alıp birlikte gidin, sargı merkezi arabanın durmuş olduğu yerde. Komutana makineli tüfeği otuz metre geriye aldığımı söyleyin. Prinz, bir adam daha verin yanına."

"Wecke," dedi Prinz, "sen birlikte git. Siz de mobilya arabasıyla mı geldiniz?" diye sordu Feinhals'e.

"Evet."

"Biz de öyle."

"Haydi," dedi teğmen, "yürüyün bakalım, maaş defterini komutana teslim edin."

"Ölen bir kişi mi?" diye sordu Prinz.

"Evet," dedi teğmen sabırsızlıkla. "Haydi, gidin artık."

Feinhals yanındaki iki adamla yavaş yavaş köye doğru yollandı. Artık sürüyle tank ateş ediyordu güney ve doğu tarafından. İleride solda, anayolun köye doğru uzandığı yerden karmakarışık seslerle haykırmalar işitip bir an oldukları yerde durdular, birbirlerine baktılar.

"Harika," dedi kolundan yaralı olan ufak tefek er.

Hızla yürümeye devam ettiler, ama hendekli yoldan çıktıkları sırada bir ses: "Parola!" diye bağırdı.

"Tannenberg," diye homurdandılar.

"Brecht mi? Brecht'in savaş birliği mi?"

"Evet," diye seslendi Feinhals.

"Geriye... Herkes geriye, köye, anayolda toplanın."

"Geriye dön," dedi Wecke, Feinhals'e, "geri dönsene."

Feinhals hendekli yoldan aşağı koşup tekrar yukarı tırmandı, yarı yükseklikten bağırdı: "Heey, Teğmen Brecht!"

"Ne var?"

"Herkes geriye, herkes köye, anayolda toplanılacak!"

Hepsi geri dönüp yavaş yavaş yürüdüler.

Kırmızı mobilya arabası yine hemen hemen dolmuştu. Feinhals yavaşça rampaya tırmanıp ön tarafta bir yere oturdu, sırtını dayayıp uyumaya çalıştı. Bu yabancı gürültüleri oldukça gülünç buluyordu. Yolu açık tutmak isteyenlerin Alman tankları olduğunu biliyordu şimdi. Çok fazla ateş ediyorlardı, zaten gerektiğinden fazla ateş ediliyordu bu savaşta, ama belki de bu savaşın özelliğiydi bu. Nişan dağıtan bir binbaşıyla nişanları dağıttığı birkaç kişi dışında herkes binmişti arabaya. Çabuk çabuk nişanlarla beratları dağıtan kır saçlı, ufak tefek, başı açık olan binbaşının önünde bir başçavuş, bir assubay, üç de piyade eri vardı. Arada bir tekrar tekrar bağırıyordu binbaşı: "Dr. Greck, Üsteğmen Dr. Greck." Sonra, "Brecht, Teğmen Brecht nerede?" diye bağırdı. Mobilya arabasının içinden Brecht'in sesi geldi: "Buyurun." Sonra yavaş yavaş öne doğru ilerleyip elini kasketinin kenarına götürerek rampanın üzerinde durdu: "Teğmen Brecht, binbaşım..." "Bölük komutanınız nerede?" diye sordu binbaşı. Çok öfkeli değildi, ama biraz kızmış görünüyordu. Nişan verdiği erler yavaşça rampaya çıktılar, Brecht'in yanından sıkışarak geçip içeri girdiler.

Binbaşı köy yolunun üzerinde tek başına duruyordu, Brecht çok şaşkın bir suratla: "Hiç haberim yok binbaşım.

'Dr. Greck biraz önce bana bölüğü toplanma yer[illegible] mem için emir vermişti, kendisi şey edecekti..." Brecht sustu, sonra kem küm etti: "Dr. Greck kalın bağırsağından çok rahatsız."

"Greck!" diye bağırdı binbaşı köyün içine doğru. "Greck!" Başını sallayarak Brecht'e döndü: "Bölüğünüz çok iyi dövüştü, ama buradan çıkmamız gerekli."

İkinci bir Alman tankı hemen yolun oradan, önlerinden, sağa doğru ateş etti, küçük batarya da yön değiştirmiş olsa gerekti; o da tankın ateş ettiği yere ateş ediyordu. Köyde sürüyle ev yanıyordu şimdi. Köyün ortasında, tüm evlerin üzerinden yükselen kilise de kırmızımsı, saydam bir ışığa gömülmüştü. Mobilya arabasının motoru homurdanmaya başladı. Binbaşı yolun kenarında kararsız durmuş mobilya arabasının şoförüne bağırıyordu: "İleri!"

Feinhals maaş defterini açıp okudu: "Finck, Gustav, assubay, sivil mesleği: Meyhaneci, oturduğu yer: Heidesheim."

'Heidesheim,' diye düşündü Feinhals... Ürktü birdenbire. Heidesheim kendi memleketine üç kilometre uzaklıktaydı ancak, kahverengi boyanmış tabelasıyla o meyhaneyi tanıyordu: "Finck Şarapevi, kuruluşu 1710." Sık sık geçtiği olmuştu önünden, ama içeri girip bir şey içmemişti. Kapı burnunun önünde kapandı, kırmızı mobilya arabası hareket etti.

Greck hep ayağa kalkıp kendisini bekledikleri köy çıkışına doğru koşmak istiyordu, ama yapamıyordu artık. Doğrulmaya kalktı mı, burgu gibi içine işleyen bir sancı karnının üzerine kapanmaya zorluyordu kendisini. Müthiş bir dışarı çıkma gereksinimi duyuyordu. Ama bu zorlama, içinde büyük bir sancı yaptığı halde o ancak küçük, bir kaşıklık parçalar halinde dışarı çıkabiliyordu. Şöyle doğru dürüst oturamıyordu. Dayanabildiği tek duruş biçimi, iyice önüne kapanıp küçük parçalar halinde bağırsağı boşaldıkça hafif gevşeklik duymasıydı. Böyle anlarda

kramp geçer diye umut besliyordu. Umut besliyordu, ama yalnızca bir an için geçiyordu kramp. Burgu gibi içine işleyen bu kramplı sancı, onu yürümekten alıkoyacak kadar felce uğratıyordu. Şöyle yavaş yavaş sürünerek bile ilerleyemiyordu. Belki de ilerlemenin tek çaresi yüzükoyun yere kapanıp ellerinin üzerine abanarak zar zor ileri sürüklemekti bedenini, ne var ki yine de vaktinde gitmiş olmayacaktı. Hareket merkezi üç yüz metre ötedeydi, atış sesleri arasında bazen Binbaşı Krenz'in bağırarak adını nasıl söylediğini duyuyordu. Ama artık hemen hiçbir şeye aldırdığı yoktu: Sancısı vardı, çok, çok ağır bir sancı. Çıplak kalmış altı üşürken ve bağırsağındaki o içine işleyen sancı patlamaya hazırlanan bir infilak maddesi gibi hep yeniden baş gösterirken sıkı sıkı duvara yaslanıyordu.

Gözyaşları dökülüyordu yüzünden aşağı. Çevresinde şarapneller yere çarpıp parçalanır, arabalar köyden çıkıp giderken bu savaşla ilgili hiçbir şey düşünmüyordu artık. Tanklar bile geriye, yola çekilip ateş ede ede kente doğru yol alıyordu. Her şeyi duyuyordu, köyün çevrildiği apaçıktı. Ama karnındaki sancı daha büyüktü, daha yakın, daha önemli, daha müthişti. Onun zoru, kendisini felce uğratan bu sonu gelmez sancıydı. Eskiden pek de hoşlanmadığı babası tarafından getirilen ve sancılı hastalığıyla ilgili konsültasyon yapmış olan tüm doktorlar, yabancı, sırıtkan bir kafile halinde gözlerinin önünden geçiyordu. Hastalığının çocukluğundan geldiğini ve noksan gıda almakla ilgili olduğunu kendisine şöyle açıktan açığa söylemeyi göze alamamış olan o umutsuz kafalar, çevresinde sıralanıyordu.

Bir şarapnel pislik çukuruna düştü, dudaklarının üzerinde tadını duyduğu o tiksinti veren sıvı, bir dalga gibi başından boşaldı ve Greck, aralarında bulunduğu çiftlik yapılarının tankların yaylım ateşi altında olduğunu anlayınca daha güçlü ağlamaya başladı. Mermiler vınlayarak kıl payı farkla yanından, üzerinden geçiyordu. Arkasında camlar şangırdıyor, tahta yapılar parçalanıp birbirinden ayrılıyor, evin birinde bir kadın haykırıyor, çevresinde sıva topakla-

rıyla kalas parçaları uçuşuyordu. Kendini yere bırakıp pislik çukurunun dibindeki duvarın arkasına sindi, pantolonunu dikkatle ilikledi. Bağırsağındaki kasılmalar, feci sancıya ancak kısa aralar verse de, yavaş yavaş ateş altındaki küçük taş yolu sürünerek indi; çünkü evin bulunduğu alanın dışına çıkmak istiyordu. Pantolonu iliklenmişti. Ama artık sürünmeye devam edemezdi, sancı felce uğratıyordu tüm bedenini. Yattığı yerde kaldı –bir an için tüm yaşantısı döndü dolaştı gözlerinin önünde– sözü edilmeyecek tekdüze acılar ve aşağılamalarla dolu bir kaleydoskop[1]. Yalnız yüzünden dökülerek pisliğin içine akan, dudaklarının üzerinde tatmış olduğu pisliğin içine akan gözyaşlarıydı önemli ve gerçek olan. Saman, gübre, pislik ve kuru ot. Bir mermi gelip bir samanlığın çatısındaki kalasa çarptı, büyük ahşap yapı saman balyalarıyla birlikte Greck'in üzerine yıkıldığı sırada, o hâlâ ağlıyordu.

VII

Yeşil mobilya arabasının harika bir motoru vardı. Nöbetle direksiyona geçen şoför yerindeki iki adam birbirleriyle çok konuşmuyorlardı, ama konuştukları zaman hemen hemen yalnız motor üzerine konuşuyorlardı. "Güzel şey ha..." diyorlardı zaman zaman, hayretle başlarını sallayıp bu güçlü, boğuk, çok düzenli, bozuk ya da huzursuzluk verici hiçbir sese rastlanmayan homurtuya kulak kabartıyorlardı. Gece sıcaktı, karanlıkta dümdüz kuzeye doğru ilerledikleri cadde, bazen orduya ait araçlar, at arabalarıyla tıkanıyor, bazı bazı da yürüyüş halindeki kafileleri çok geç fark ettikleri için birdenbire fren yapmak zorunda kalıyorlardı. Yüzlerini farlarıyla aydınlattıkları bu tuhaf biçimsiz karaltıların neredeyse içine dalacak gibi oluyorlardı bazen... Mobilya arabalarıyla tankları ve yürüyüş halindeki kafileleri yan yana bırakmayacak kadar dardı

[1] Biçim değiştiren çeşitli renkte kâğıtlarla dolu dürbün. (Çev.)

yollar. Ama kuzeye yaklaştıkça yol da tenhalaşıyor, yeşil mobilya arabasını hiç sıkıntı çekmeksizin uzun zaman büyük bir hızla sürebiliyorlardı. Farlarından çıkan ışık ağaçlarla evleri aydınlatıyor, bazen dönemeçlerde bir tarlaya vurup bitkileri, çoğu zaman mısır başaklarıyla domatesleri keskin ve belirli bir biçimde ortaya koyuyordu. Sonunda üzerinde ilerledikleri yol bomboş kaldı; adamlar şimdi esniyor ve mola vermek için herhangi bir yan sokakta, bir köyün içinde duruyorlardı. Ekmek torbalarını açıp mataralarındaki sıcak, koyu kahveleri yudumluyor, ince, yuvarlak, teneke konserve kutularını açıp içinden çikolata çıkarıyor, ekmeklerine sakin sakin tereyağı sürüyorlardı. Tereyağı kutularını açıp içindekini kokluyor, üzerine büyük sucuk dilimlerini yerleştirmeden ekmeği kalın bir tereyağı tabakasıyla örtüyorlardı. Sucuk kırmızıydı ve içine karabiber taneleri karışmıştı. Adamlar rahat rahat yiyorlardı yemeklerini. Gri ve yorgun yüzlerinde bir yaşama sevinci beliriyordu. Solda oturup da işi önce biten adam bir sigara yakıp cebinden bir mektup çıkardı. Katlanmış kâğıdı açıp içinden bir resim aldı: Resim çayırda bir tavşanla oynayan güzel, küçük bir kızı gösteriyordu. Resmi yanında oturana uzatıp: "Baksana," dedi, "benim küçük, güzel değil mi?" Güldü, "izin ürünü bir çocuk." Öteki, yanıt yerine ağzındakini çiğneyerek gözlerini resme dikti ve mırıldandı: "Güzel izin ürünü mü dedin? Kaç yaşında?"

"Üç yaşında..."

"Karının resmi yok mu?"

"Var tabii." Solda oturan göğüs cebini açtı, ama birden durup:

"İşitiyor musun?" dedi. "Bunlar delirmiş sanırım." Yeşil mobilya arabasının içinden çok güçlü, boğuk mırıldanmalarla tiz bir kadın sesi geliyordu.

"Yatıştır şunları," dedi direksiyon başında oturan.

Öbürü arabanın kapısını açıp köy yoluna baktı, sıcak ve karanlıktı dışarısı, evler aydınlanmamıştı. Gübre kokuyordu ortalık, güçlü sığır gübresi kokuyordu. Evlerin bi-

rinde de bir köpek havlamaktaydı. Adam aşağı inip köy yolunun üzerindeki yumuşak ve derin çamura bir küfür salladı, sonra yavaş yavaş arabanın çevresinde dolaştı. Karoserinin içinden yükselen homurdanmalar dışarıdan ancak hafif hafif duyuluyordu. Şimdi köyde iki köpek havlamaya başlamıştı, sonra da üç köpek. Herhangi bir yerde birdenbire bir pencere aydınlandı, bir adamın silueti göründü. Şoför –Schröder'di şoförün adı– arkadaki ağır yaylı kapıları pek açmaya yanaşmıyordu, zahmet etmeye değmez gibi geliyordu ona, makineli tüfeğini alıp çelik kabzasıyla mobilya arabasının kenarına birkaç kez hızlı hızlı vurdu, hemen sessizleşti arabanın içi. Sonra Schröder, arabanın tepesindeki deliği kapayan dikenli telin sağlam olup olmadığını anlamak için tekerleğin üzerine çıktı. Dikenli tel sağlamdı henüz.

Schröder şoför yerine döndü. Plorin yemeğini bitirmiş, kahve içip sigara tüttürüyordu, üç yaşındaki tavşanlı kızın resmi önündeydi. "Gerçekten de güzel bir kız," deyip bir an başını kaldırdı. "Sustular artık. Karının resmi yok mu sende?"

"Var tabii." Schröder cüzdanını çıkardı bu kez, açıp içinden eskice bir resim çıkardı: Resim ufak tefek, biraz şişmanlamış, kürk mantolu bir kadını gösteriyordu. Kadın şaşkın şaşkın gülümsemekteydi, yüzü biraz yaşlıca ve yorgundu, topukları aşırı yüksek olan kara ayakkabıları kendisine sancı verecekmiş gibi görünüyordu. Sık, kumral saçları dalgalıydı. "Güzel kadın, " dedi Plorin. "Yola devam edelim."

"Evet," dedi Schröder, "bas gaza bakalım." Dışarı bir kez daha baktı: Şimdi köyde sürüyle köpek havlamaktaydı, sürüyle pencere açılmıştı, millet birşeyler bağırmaktaydı karanlığın içine.

"Haydi," dedi Schröder arabanın kapısını hızla kapayıp, "bas gaza bakalım."

Plorin motoru çalıştırdı; birkaç saniye çalıştırdıktan sonra gaza bastı, yeşil mobilya arabası köy yolunda yavaş

yavaş ilerlemeye başladı. "Güzel şey ha," dedi Plorin, "çok güzel şey, şu motor yok mu..."

Motorun gürültüsü bütün şoför yerini dolduruyordu, kulakları iyice bu homurtuyla dolmuştu. Ama bir parça ilerleyince arabanın içinden yükselen boğuk homurdanmaları yeniden duydular. "Bir şarkı söylesene," dedi Plorin, Schröder'e.

Schröder şarkı söylemeye başladı. Yüksek ve güçlü bir sesle, çok güzel ve tam da doğru olmamakla birlikte içinden gelerek söylüyordu şarkıyı. Şarkıların duygulu bölümlerini özellikle içten söylüyordu, hem öylesine içten söylüyordu ki, sanki bazı yerlerinde ağlayacakmış gibiydi, ama ağlamıyordu. Özellikle hoşuna gittiği anlaşılan bir şarkı 'Heidemarie' adlısıydı, en sevdiği şarkı bu olsa gerekti. Hemen hemen bir saat süreyle çok yüksek sesle şarkı söyledi, bir saat sonra yerlerini değiştirdiler; şimdi de Plorin başlamıştı şarkı söylemeye.

"Bizim babalık iyi ki duymuyor şarkı söylediğimizi," dedi Plorin gülerek. Schröder de güldü ve Plorin şarkı söylemeye devam etti yeniden. Hemen hemen Schröder'in okumuş olduğu şarkıları okuyordu, ama anlaşıldığına göre en çok 'Gri kafileler'i severek okuyordu. En sık bu şarkıyı söylüyordu, bir yavaştan söylüyordu şarkıyı, bir de çabuk çabuk; kahramanların yaşantısındaki umutsuzluk ve büyüklüğün özellikle ortaya çıktığı güzel yerlerini daha da yavaştan alarak, üzerine daha basarak, bazen de defalarca arka arkaya söylüyordu. Direksiyonda oturan Schröder, yola baktı, arabayı çok hızlı sürmeye, bu arada da ıslık çalmaya başladı. Yeşil mobilya arabasının içinden artık hiç ses gelmiyordu.

Yavaş yavaş serinledi ortalık. Bacaklarına örtüler çekiyor, yolculuk boyunca mataralarındaki kahveden zaman zaman birer yudum içiyorlardı. Şarkı söylemeyi kesmişlerdi, yeşil mobilya arabasının içi sessizdi şimdi. Aslında her yer sessizdi, dışarıda her şey uyuyordu, köy yolu bomboş ve ıslaktı, yağmur yağmıştı buralara herhalde; geçtikleri

köyler ölü gibiydi. Karanlığın içinde bazen tek tek evler, bazen de bir anayol kenarında bir kilise ortaya çıkıyordu, bir an için karanlığın içinde yükselip sonra arkada kalıyorlardı.

Sabaha karşı saat dörtte ikinci molayı verdiler. Şimdi ikisi de yorgundu, yüzleri gri, zayıf ve kirliydi, pek konuşmuyorlardı birbirleriyle artık. Geçirmek zorunda oldukları bir saatlik zaman kendilerine sonsuz gibi geliyordu. Yolun yanında kısa bir mola verip biraz içkiyle yüzlerini yıkadılar, tereyağlı ekmeklerini isteksiz yediler, arkasından da kahvenin geri kalanını yudumladılar. Dar, teneke kutulardaki içlerini tazeleyen çikolatayı yiyip dudaklarına birer sigara iliştirdiler. Yola devam ettikleri sırada daha bir iyi hissettiler kendilerini. Şimdi yine direksiyonda oturan Schröder, hafif hafif ıslık çalıyor, bir battaniyeye sarılmış olan Plorin de uyukluyordu. Yeşil mobilya arabasının içi iyice sessizdi.

Hafif hafif yağmur yağmaya başlamıştı. Anayol'dan kıvrılıp bir köyün dar yollarından geçerek arazi üzerinde kendilerine yol açtılar, yavaş yavaş bir ormanın içinden geçmeye başladıkları sırada gün ağarıyordu. Sisler yükseliyordu. Araba ormandan çıkınca üzerinde barakalar görünen bir çayır başladı, sonra yine bir küçük orman çıktı ortaya, sonra bir çayır, sonra da araba kalaslarla dikenli tellerden yapılmış bir büyük kapının önünde durup kornasını öttürdü kuvvetle. Kapının yanında kara, beyaz, kırmızı çizgili bir nöbetçi kulübesiyle bir makineli tüfeğin önünde çelik miğferli bir adamın oturduğu bir de kule vardı. Kapı nöbetçi tarafından açıldı, nöbetçi şoför yerindekilere bakıp sırıttı, yeşil mobilya arabası yavaş yavaş çevresi çevrilmiş avluya girdi.

Şoför komşusunu dürtüp: "Geldik," dedi. Yanlarındaki kapıyı açıp ağırlıklarıyla dışarı çıktılar.

Ormanda kuşlar cıvıldıyordu, güneş doğudan yükselip yeşil ağaçları aydınlattı. Hafif bir sis inmişti her şeyin üzerine...

Schröder ile Plorin nöbetçi kulesinin arkasındaki barakaya doğru yürüdüler yorgun argın... Barakanın önündeki birkaç basamağı çıktıkları zaman kamp yolunun üzerinde harekete hazır bir araba kafilesi gördüler. Kampta sessizlik vardı, hiçbir şey kımıldamıyordu, yalnız krematoryumun bacalarından duman çıkıyordu bol bol. Takım başçavuşu bir masanın önünde uykuya dalmıştı. Başçavuş, ürküp uyanınca iki adam sırıtıp baktılar yorgun argın: "Biz geldik, " dediler.

Başçavuş kalkıp gerindi, esneyerek: "İyi," dedi; uykulu uykulu bir sigara iliştirdi ağzına, elini saçlarından geçirip kasketini başına koydu, palaskasını düzeltti, aynaya bir bakıp gözlerindeki çapağı eliyle ovuşturarak sildi. "Kaç kişi var?" diye sordu.

"Altmış yedi kişi," dedi Schröder, masanın üzerine bir tomar kâğıt attı.

"Geri kalanlar mı bunlar?"

"Evet, geri kalanlar," dedi Schröder. "Yeni bir haber var mı?"

"Gidiyoruz buradan, hemen bu akşam."

"Kesin mi?"

"Evet, işler kötüye gidiyor."

"Hangi yöne gidilecek?"

"Yönümüz: Büyük Almanya, bölüm Ostmart."

Takım başçavuşu güldü. "Yatıp uyuyun hadi," dedi, "yorucu bir gece geçireceğiz yine, akşam saat tam yedide hareket ediyoruz."

"Peki kamp ne olacak?" diye sordu Plorin.

Takım başçavuşu kasketini aldı, dikkatle taranıp sağ eliyle perçemini düzeltti.

Güzel bir delikanlıydı, kestane saçlı ve zarif. İçini çekti.

"Kamp," dedi, "kamp yok artık. Akşama kadar kamp falan kalmayacak, boşaldı kamp."

"Boşaldı mı?" diye sordu Plorin. Oturmuştu ve ceket kolunun yenini nemli makineli tüfeğinin üzerinden geçiriyordu.

"Boşaldı," dedi takım başçavuşu, hafif gülümsedi, omuz silkti, "kamp boşaldı diyorum size ya, yetmiyor mu?"

"Başka yere mi taşındı?" diye sordu Schröder kapının yanına dikilip.

"Hay Allah kahretsin," dedi takım başçavuşu, "rahat bırakın beni yahu, boşaldı dedim, başka yere taşındı demedim ki, yalnız koro kaldı," sırıttı.

"Babalık korosu için deli olur yahu. Görürsünüz bak, onu da nasıl beraberinde götürür yine."

"Yaa," dediler ikisi birlikte, "demek öyle ha!" Schröder de ekledi: "Babalık gerçekten deli olur şarkıları için." Üçü birden kahkahayı bastılar.

"Öyleyse gidiyoruz," dedi Plorin, "arabayı bırakacağım burada, ben götüremem artık."

"Bırak kalsın," dedi takım başçavuşu, "Willi götürür onu."

"Eh, biz çekip gidiyoruz artık." İki şoför dışarı çıktılar.

Takım başçavuşu başını sallayıp pencereye yaklaştı, harekete hazır kafilenin de durduğu kamp yolunun üzerindeki yeşil mobilya arabasına baktı. Kamp sessizlik içindeydi. Yeşil mobilya arabasının kapısı ancak bir saat sonra, kamp komutanı Filskeit kampa gelince açıldı. Filskeit kara saçlı, orta boyluydu; soluk, zeki yüzünde bir erdemlilik havası vardı. Sertti, düzenli olmaya çok önem veriyordu, dürüstlükle yapılmayan işlere katlanamıyordu. Tüm işlerinde, harfi harfine yönetmeliğe uyardı. Nöbetçi kendisini selamlayınca başını eğip yeşil mobilya arabasına bir göz attı, nöbetçi kulübesine girdi. Takım başçavuşu selamlayıp tekmili verdi.

"Kaç kişi hepsi?" diye sordu Filskeit.

"Altmış yedi kişi, komutanım."

"Güzel," dedi Filskeit. "Bir saat içinde şarkı söylemeye hazır olsunlar, bekliyorum." Gevşek bir hareketle başını salladı, yeniden nöbetçi kulübesinden çıkıp kamp alanı-

nı yürüyerek geçti. Kamp dört köşeliydi, dört baraka ve güney kanadında, kapının bulunduğu yerdeki küçük delikle tam bir dörtgen. Köşelerde nöbetçi kuleleri görünüyordu. Ortada mutfak barakaları, bir ayakyolu barakası, kampın güneydoğu nöbetçi kulesinin yanında hamam, hamamın yanında da krematoryum vardı. Kamp sessizlik içindeydi, yalnız kuzeydoğu nöbetçi kulesindeki nöbetçi hafif sesle bir şarkı mırıldanıyordu. Bunun dışında sessizlik hüküm sürüyordu kampta. Mutfak barakasından ince, mavi bir duman çıkıyor, krematoryumdan ise bereket güneye doğru savrulan koyu kapkara bir duman yükseliyordu. Krematoryum çoktandır koyu koyu duman çıkarmaktaydı. Filskeit her şeyi gözden geçirip başını salladı, mutfağın yanındaki çalışma odasına girdi. Kasketini masanın üstüne atıp başını salladı hoşnut bir tavırla. Her şey yolundaydı. Bunu düşünerek gülümseyebilirdi, ama Filskeit hiç gülümsemezdi ki. Hayatı çok ciddi buluyordu, görevi daha da ciddi; ama en ciddiye aldığı şey sanattı.

Komutan Filskeit sanatı, müziği severdi. Orta boylu, kara saçlıydı, bazı kimseler soluk, zeki yüzünü güzel buluyordu, ama köşeli, aşırı büyük çenesi yüzünün duygulu havasını oldukça bozuyor, zeki yüzüne aynı zamanda hem korkunç, hem de insanı şaşırtan bir kabalık anlamı veriyordu.

Filskeit bir zamanlar müzik öğrencisi de olmuştu, ne var ki müziği profesyonel müzisyende eksik olmaması gereken yavanlığa yer vermeyecek kadar çok seviyordu. Bir bankaya memur oldu, tutkulu bir müziksever olarak kaldı. En büyük merakı da koroydu.

Çalışkan, haris, aynı zamanda da güvenilecek bir adamdı. Banka memuruyken kısa zamanda kısım şefi oldu. Ne var ki, asıl tutkusu müzikti, koroydu.

Eskiden, şimdi çok gerilerde kalmış bir zaman içinde, MGV Concordia'nın koro şefliğini yapmıştı. O sıralarda yirmi sekiz yaşındaydı, ama bu on beş yıl önceydi ve kendisini, meslekten olmadığı halde koro şefi seçmişlerdi.

Derneğin amaçlarını daha tutkulu, daha kesin olarak ileri götürecek meslekten bir müzisyen bulamamışlardı. Koroyu yönettiği sırada soluk, hafif titreyen yüzünü, ince ellerini seyretmek insanı büyüleyen bir şeydi. Korodaki gençler aşırı düzenliliğinden ötürü kendisinden korkar olmuşlardı; tek bir yanlış ses bile kulağından kaçmıyor, herhangi bir gevşeklik gösterirse öfkeyle yerinden uğruyordu. Sonra bir zaman geldi, bu kendi halindeki dürüst koro şarkıcıları Filskeit'in sertliği ve yorulmaz bilmez çalışma gücünden usanıp bir başka koro şefi seçtiler. Aynı zamanda, dinsel tören sırasında aykırı olarak papazlık makamının kilise korosunu da yönetmişti. Ne var ki, o sıralarda özel bir koroya sahip olabilmek için tüm olanaklara başvurmuştu. Halk arasında papazın adı 'kutsal'a çıkmıştı, zaman zaman çok sert görünen yumuşak başlı, biraz da budala bir adamdı papaz; ak saçlı, artık yaşlanmış, müzikten de hiçbir şey anlamayan bir adam. Ne var ki, koro provalarına her zaman katılır, bazen de hafif hafif gülümserdi. Filskeit nefret ediyordu bu gülüşten: Bir sevgi gülüşüydü bu, merhametli, acımalı bir sevgi gülüşü. Bazen de papazın yüzü sertleşiyordu ve Filskeit, dinsel tören sırasına ve aynı zamanda bu gülümseyişe karşı içinde nasıl bir nefretin doğduğunu hissediyordu. 'Kutsal'ın bu gülümseyişi şunu söylemek istiyordu sanki: Boşuna –boşuna– ama yine de severim seni. Sevilmek istemiyordu Filskeit, bu kilise şarkıları ile papazın gülümseyişinden gittikçe nefret eder olmuştu. Concordia'daki korodan uzaklaştırılınca kilise korosunu da bıraktı. Bu belli belirsiz sertliği, 'Yahudice sevgi gülüşü' diye adlandırdığı, aynı zamanda hem dar görüşlü, hem de sevgi dolu gibi görünen bu gülümsemeyi anımsardı sık sık. Göğsünün içini bir nefret ve işkence oyar gibi olurdu o zaman.

Kendinden sonra gelen kişi, iyi puro içmeye bayılan, bira içen, açık saçık fıkralar anlattırıp dinleyen bir eğitim danışmanıydı. Tüm bunları aşağı görürdü Filskeit: Sigara, içki içmez, kadınlarla da bir alışverişi olmazdı.

Gizli ülkülerine çok uygun düşen ırkçılık fikirleri ile dolu olarak, hemen bir süre sonra Hitler Gençlik Örgütüne girdi. Orada çok çabuk şarkı şefliğine yükselerek korolar düzenledi ve en sevdiği şeyi de buldu: Kadın-erkek, karma koro. Evde olduğu zamanlar –Düsseldorf'un bir kenar semtinde, sade, kışla tarzında döşenmiş bir odası vardı–, kendini, koro literatürü ile ırk sorunu üzerine edinebildiği yazılara veriyordu. Bu uzun, kapsamlı incelemenin sonucu 'Koro ile ırk arasındaki ilişkiler' adlı bir yazısı oldu. Yapıtını bir devlet müzik okuluna verdiyse de satır kenarlarına bazı alaycı notlar ekleyerek geri verdiler kendisine. Ancak bir süre sonra, Filskeit bu okul yönetmeninin Yahudi, adının da Neumann olduğunu öğrendi.

Kendini parti içindeki müzikle ilgili görevine iyice vermek için 1933'te bankayı bıraktı. Yapıtı bir müzik okulu tarafından olumlu görüldü ve birkaç kısaltma yapıldıktan sonra bir müzik dergisinde yayımlandı. Hitler Gençlik Örgütünde şeflik rütbesine yükselmekle birlikte SA ve SS birliklerine de sadıktı. Konuşma korosuyla erkekler ve karma koro uzmanıydı. Önderlik niteliklerine sahip olduğu tartışma kabul etmezdi. Savaş çıkınca sürekli olarak görev almak üzere birçok kez örgütün kafatası birliklerine başvurduysa da kara saçlı, çok ufak tefek, anlaşıldığına göre piknik tipten olduğu için iki kez geri çevrildi. Evindeki aynanın önünde sık sık, saatlerce ve umutsuzca durup gözden kaçması olanaksız şeye baktığını kimse bilmiyordu: Ateşli bir hayranlıkla övdüğü ve Lohengrin'in indiği ırktan değildi kendisi.

Ne var ki, bütün parti örgütüne olağanüstü belgeler gösterdiği için üçüncü kez başvurduğunda kafatası birliklerine kabul olundu.

Savaşın ilk yıllarında müzik alanındaki ününden oldukça çekti: Cepheye değil de kurslara gönderildi, sonraları kurs yönetmeni, daha sonra kurs yönetmenleri için kurulan bir kursun öğretmeni oldu. Bütün SS birliklerinin şarkı eğitimini yönetti. En büyük başarılarından biri, on üç ayrı milliyetten olup on sekiz ayrı dil konuşan kimse-

lerden oluşturduğu halde, 'Tannhäuser'in bir koro bölümünü olağanüstü bir anlaşma içinde okuyan lejyonerler korosuydu. Daha sonraları ordudaki en seçkin nişanlardan birini, birinci sınıf savaş liyakat nişanını aldı. Ancak yirminci kez savaş görevine gönüllü olarak başvurduktan sonradır ki cepheye gönderildi: 1943'te Almanya'da küçük bir toplama kampının başına getirildi, neden sonra 1944'te de Macaristan'daki bir gettonun komutanı oldu, daha sonraları, bu getto Rus'ların yaklaşmasıyla boşaltılınca kuzeydeki bu küçük kampın yönetimini üzerine aldı.

Bütün emirleri harfi harfine yerine getirmekti tutkusu. Tutuklular arasında ne büyük müzik yetenekleri bulunduğunu anlamakta gecikmedi: Yahudiler bakımından şaşırdığı bir şey oldu bu; çok geçmeden kendince bir seçim yöntemi buldu. Her yeni gelen tutukluyu önünde şarkı söylemeye çağırtıyor, bir kartoteks üzerinde şarkı alanındaki yeteneğini sıfır ile on arasındaki notlarla saptıyordu. On alanlar çok azdı –bunlar hemen kamp korosuna katılıyordu– sıfır alanlar ise iki günden fazla hayatta kalmak olanağına sahip olamıyordu pek. Yer değiştirmeleri gerektikçe iyi erkek ve kadın şarkıcılardan elinde bir grup kalabilecek biçimde tutukluları seçiyor, korosu böylece hep tamam kalıyordu. MGV Concordia zamanından kalma bir sertlikle yönettiği bu koroyla çok övünüyordu. Bu koro ile her rekabete atılabilirdi, ama ne yazık ki dinleyici olarak yalnızca ölüm halindeki tutuklular ile nöbetçiler vardı.

Ne var ki emirler müzikten bile kutsaldı onun için, son zamanlarda da korosunu zayıf düşüren sürüyle emir gelmişti: Macaristan'daki gettolarla büyük kamplar da artık yok olduğundan ve kendi küçük kampı da demiryoluna bağlı bulunmadığından hepsini kampta öldürmek zorunda kalıyordu.

Filskeit severek öldürmüyordu. Kendisi hiç kimseyi öldürmemişti henüz, bu şaşırdığı şeylerden biriydi: Yapamıyordu bunu. Harfi harfine yerine getirilmesini istediği

emirlere karşı bir hayranlık vardı içinde. Önemli olan emirleri severek yerine getirmek değil, onların ne kadar önemli olduğunu görebilmek, onlara saygı duymak, onları yalnızca yerine getirmekti.

Filskeit pencereye yaklaşıp dışarı baktı: Yeşil mobilya arabasının arkasına iki kamyon gelmiş, şoförler henüz inmişti. Yorgun argın, nöbetçi kulübesinin merdivenini çıkıyorlardı.

Kamp Başçavuşu Blauert beş adamla büyük kapıdan geçip mobilya arabasının büyük, ağır yaylı kapılarını açtı: Arabanın içindekiler haykırdılar –günışığı gözlerini ağrıtmıştı–, uzun süre ve yüksek sesle bağırdılar; aşağı atlayanlar sallanarak Blauert'in kendilerine gösterdiği yere yürüyorlardı.

İlk inen yeşil mantolu, kara saçlı bir kadındı; üstü başı pisti, mantosu yırtılmış gibiydi, mantosunun önünü korkuyla kapıyordu, kolunda da on iki-on üç yaşında bir kızı vardı. İkisinin de eşyası yoktu.

Sallanarak arabadan inenler yoklama alanında sıraya girdiler. Filskeit hafif sesle saydı hepsini: Giyinişleri, tavır ve yaşları bambaşka, yirmi bir erkek, kadın ve çocuktular. Yeşil mobilya arabasından başka çıkan olmadı, altı kişi ölmüş olacaktı. Yeşil mobilya arabası yavaş yavaş ilerleyip yukarı krematoryumun orada durdu. Filskeit hoşnut, başını salladı: Arabadan altı ceset indirilip barakaya taşındı.

Boşaltılanların eşyası nöbetçi kulübesinin önünde toplandı. İki kamyon da boşaltılmıştı: Filskeit, yavaş yavaş doldurulmakta olan beşli sıraları saydı, yirmi dokuz beşli sıra vardı. Kamp Başçavuşu Blauert megafonla konuştu: "Beni dinleyin... Bu kampta geçici olarak bulunuyorsunuz. Burada çok kısa bir süre için kalacaksınız. Birer birer tutuklular kayıt masasına, sonra sizi kişisel bir sınavdan geçirecek olan kamp komutanına gideceksiniz. Daha sonra sıra hamama girmeye ve bit temizliğine gelecek, ondan sonra da hepinize birer sıcak kahve. En ufak bir karşılık

gösteren hemen öldürülecektir." Makineli tüfeklerini yoklama alanına çevirmiş olan nöbetçi kulelerini ve emniyeti açılmış makineli tüfekleriyle arkalarında duran beş kişiyi gösterdi.

Filskeit penceresinin arkasında sabırsız adımlarla bir aşağı, bir yukarı dolaşmaktaydı. Birkaç sarışın Yahudi çarpmıştı gözüne... Macaristan'da sürüyle sarışın Yahudi vardı. İçlerinde kuzey ırkı ile ilgili bir resimli kitabı süsleyecek örnekler olmakla birlikte Filskeit, bu sarı saçlı Yahudileri esmerlerden daha az seviyordu.

Yeşil mantolu, üstü başı yırtık birinci kadının kayıt masasının bulunduğu barakaya nasıl girdiğini gördü, oturup emniyeti açılmış tabancasını masanın üzerine koydu. Birkaç dakika sonra kadın karşısında olacak ve kendisi için şarkı söyleyecekti.

Ilona, on saattir korkuyu beklemekteydi. Ama gelmiyordu korku... Bu on saat içinde başından geçen birçok şeye, içinde duyduğu birçok şeye boyun eğmişti: Tiksinti ile öfke, açlıkla susuzluk, soluk alamamak, umutsuzluk. Ama korkuyu boşuna beklemişti. Gelmiyordu korku... On saattir içinde yaşadığı bu dünya bomboş gibiydi, gerçek kadar boş. Şimdiye kadar duymuş olduğu, başından geçmiş şeyler gibi boş. Ama tüm bunları duymak, onları yaşamış olmak, onların içinde bulunmaktan daha fazla korku salmıştı içine. Artık fazlaca istekleri falan yoktu, bu isteklerin yalnızca bir tanesi vardı, o da yalnız kalıp dua edebilmekti.

Yaşantısını çok daha başka türlü canlandırmıştı gözlerinin önünde. Yaşantısı şimdiye kadar temiz ve güzel geçmişti, düzenli, neredeyse gözlerinin önünde canlandırmış olduğu gibi, tasarlamış olduğu planlar yerini bulmamış da olsa. Ne var ki, bunu beklememişti hiç... Bundan korunabileceğini tasarlamıştı aklınca.

Her şey yolunda giderse bir buçuk saat sonra ölmüş olurdu. Şansı da vardı bir bakıma, birinciydi... Şu adamın sözünü ettiği hamamların ne olduğunu pekâlâ biliyordu.

On dakika ölüm işkencesine katlanması gerektiğini hesaba katmalıydı. Ama bu öylesine uzak bir şey gibi geliyordu ki kendisine, bundan da korkmuyordu. Arabanın içinde de doğrudan doğruya kendi şahsına yönelmiş birçok şeylere dayanmak zorunda kalmıştı. Biri, karanlıkta şehvet hırsının kokusunu almış olduğu ve şimdi boşuna yeniden arayıp tanımak istediği bir herifti. Bir başkası da korumuştu kendisini o heriften, daha sonra usulca kulağına bir pantolon yüzünden tutuklanmış olduğunu, bir subaya sattığı bir tek pantolon yüzünden tutuklanmış olduğunu fısıldamıştı o yaşlı adam. Ama şu anda onu da bulup çıkaramıyor, tanıyamıyordu. Öbür herif karanlıkta memelerini yoklamıştı, entarisini yırtmış, ensesini öpmeye kalkmıştı bereket öteki araya girip ayırmıştı kendisini adamdan. Pastasını da, beraberinde getirdiği biricik paketi de kapmışlardı elinden, paket yere düşmüştü, karanlıkta yeri yoklayarak kir ve krema bulaşmış olan hamur parçaları geçirmişti eline. Maria ile birlikte yemişlerdi onu –pastanın bir parçası mantosunun cebinde ezilmişti–, ne var ki birkaç saat sonra çok lezzetli bulmuştu bu pastayı, cebinden küçük yapışkan topakları çıkarıp çocuğa vermiş, kendi de yemişti, durmadan mantosunun cebinden kazıdığı bu ezilmiş, kirli pastayı çok lezzetli bulmuştu. Kendi canına kıyanlar olmuştu; hemen hemen sessiz sedasız kan akıtıp, yanlarında oturanlar akan kanın üzerinde kayıp deliler gibi bağrışmaya başlayıncaya kadar öyle bir köşede inleyip durmuşlardı. Ne var ki, hemen seslerini de kesmişlerdi nöbetçi arabanın kenarına vurunca, tehdit eder gibi ve korkunç bir gürültüydü bu, insan olamazdı böyle vuran, çoktandır insanlar arasında değildiler.

Pişmanlığı da boşuna bekler olmuştu; o çok hoşlandığı, adını bile doğru dürüst bilmediği erden ayrılması da saçmaydı. Ana-babasının evi boştu hanidir, orada yalnızca kızkardeşinin şaşırıp ürkmüş kızını, küçük Maria'yı bulmuştu. Kız henüz okuldan gelmiş, evi boş bulmuştu. Ana-babası ile büyükanne ve büyükbabası gitmişlerdi çok-

tan –komşular onların daha öğle üzeri alıp götürüldüklerini anlatmıştı. Ana-baba ile büyükanne ve büyükbabayı aramak için gettoya koşmaları saçma bir şey olmuştu. Her zamanki gibi gettoya bir berber dükkânının arka penceresinden bakıp boş caddelerden koşmuşlar, harekete hazır durumda beklemekte olan ve içinde hısımlarını bulacaklarını umut ettikleri bu mobilya arabasına kapatılmak için tam zamanında gelmişlerdi. Ana-baba ile büyükanne ve büyükbabayı bulamamışlardı, bu arabanın içinde değildiler. Komşulardan hiçbirinin okula koşup kendisine haber vermemesi hayrete düşürüyordu Ilona'yı. Maria da düşünememişti bunu. Kendisini uyarsalar da boşuna olacaktı belki. Arabada biri ağzına bir sigara iliştirmişti; daha sonra bu adamın pantolon yüzünden alıp götürülen adam olduğunu anlamıştı. Yardımcısının adı ne bilmiyordu Ilona, hiç kimse kendini takdim etmiyordu, ne şu şehvet hırsı içindeki herif, ne de yardımcısı. Bir kibrit yandı mı bütün suratlar aynı surattı: Korku ve nefret içinde dehşet veren suratlar.

Uzun süre dua edebilmişti: Manastırda bütün duaları, bütün ilahilerle büyük yortu günlerinin dualarını ezberlemişti, şimdi onları bildiği için seviniyordu. Dua ederken serinlik veren bir neşe ile doluyordu içi. Herhangi bir şey elde etmek ya da herhangi bir şeyden korunmak için dua etmiyordu, çabuk, ağrısız sızısız bir ölüm ya da hayatı için bir şey dilemiyordu, yalnızca dua ediyordu o kadar; arkasını yaylı kapıya dayayabildiği, hiç değilse sırtı serbest kaldığı için seviniyordu. Önce tersine durmuştu arabanın içinde, sırtı kalabalığa dönük olarak oturmuştu, yorulup da kendini arkaya bırakınca, olduğu gibi arkaya bırakınca, bedeni, üzerine düştüğü adamın içinde o delice tutkuyu doğurmuştu. Bu oldukça korkutmuştu kendisini, ama pek incitmemişti, hemen hemen aksine, sanki bu adamdan yanaymış, bu yabancının tarafını tutuyormuş gibi bir duygu vardı içinde.

Serbest kalıp hiç değilse sırtını iyi mobilyaların korunması için düşünülmüş olan bu yaylı kapıya verince, sevinmişti. Maria'yı sıkı sıkı göğsünde tutuyor, çocuğun uyuduğunu görünce seviniyordu. Her zamanki gibi kendinden geçerek dua etmeyi düşündü, ama başaramadı, soğuk, neredeyse düşünceye dalmak gibi bir şey oldu bu. Yaşantısını bambaşka canlandırmıştı gözünün önünde: Yirmi üç yaşında devlet sınavını vermiş, sonra manastıra girmişti, –hısımları düş kırıklığına uğramıştı, ama kararını da anlayışla karşılamışlardı. Bütün bir yıl manastırda kalmıştı; güzel günlerdi o günler. Gerçekten rahibe olsaydı şimdi Arjantin'de okul hemşiresiydi kesinlikle, hem de güzel bir manastırda tabii... Ne var ki, rahibe olmamıştı; evlenmek, çocuk sahibi olmak isteği öylesine güçlüydü ki içinde, daha bir yıl geçmeden dünyaya geri dönmüştü. Çok başarılı bir öğretmen olmuştu, gerçekten de öyleydi. Öğrettiği iki dersi, Almancayı da, müziği de çok seviyor ve çocuklardan çok hoşlanıyordu. Bir çocuk korosundan daha güzel bir şey düşünemiyordu. Okulda kurmuş olduğu çocuk korosuyla başarı kazanmıştı; çocukların şarkıları, yortu günlerinde söylettiği şu Latince şarkılar, gerçekten de meleklere has bir tarafsızlığa sahipti. Çocukların şarkı söylemesi başıboş, içten gelen bir sevinçti; hiç anlamadıkları sözlerdi söyledikleri şarkılar, güzel sözlerdi. Hayat güzel görünmüştü gözlerine, uzun bir süre, hemen her zaman: İçinde üzüntü yaratan tek şey şu sevecenlik ve çocuk isteğiydi. Hiç kimseyi bulamaması acı veriyordu ona. Kendisiyle ilgilenen sürüyle erkek vardı, bazıları sevdalı olduklarını da itiraf etmişlerdi, birkaçına da öptürmüştü kendisini, ne var ki ne olduğunu anlatamayacağı bir şeyi bekliyordu, sevda diye adlandırmıyordu bunu –kaç türlüsü vardı sevdanın– daha iyisi şaşırtıcı sevda diye adlandırmalıydı bunu, adını bilmediği o erkek, yanında, haritanın dibinde durup da küçük bayrakları iğnelediği zaman bu şaşırtıcı sevdayı içinde duyduğuna inanmıştı. Onun kendisine sevdalanmış olduğunu biliyordu; iki gün arka arkaya gelip saatlerce ya-

nında kalmış, kendisiyle konuşmuştu. Üniforması Ilona'ya biraz huzursuzluk verip biraz da korkutmakla birlikte onu cana yakın bulmuştu. Ama birden, yanında durduğu o birkaç dakika içinde ve kendisini unutmuş gibi göründüğü sırada, ciddi ve acılı yüzüyle Avrupa haritasını tarayan elleri şaşırtmıştı Ilona'yı. Öyle sevinç duymuştu ki içinde, şarkı söyleyebilirdi o sırada. Yeniden öptüğü ilk adam o olmuştu.

Barakaya çıkan basamakları yavaş yavaş tırmanıp Maria'yı da arkasından çekip yürüttü. Nöbetçi elindeki makineli tüfeğin namlusuyla yanından dürtüp: "Daha çabuk, daha çabuk," diye bağırınca şaşkınlıkla başını kaldırıp baktı. İçeride bir masanın başında yazıcılar oturmaktaydı: Önlerinde büyük paketler halinde kartoteks kartları duruyordu, bir puro kutusunun kapağı büyüklüğündeydi kartlar. Ilona'yı ilk masaya dürttüler, Maria'yı da ikinci masaya. Üçüncü masaya da üstü başı parça parça, tıraşı uzamış, kaçamak bir gülüşle gülen yaşlı bir adam geldi. Ilona gülerek karşılık verdi adam, arabadaki yardımcısıydı.

Ilona adını, mesleğini, doğum tarihini ve dinini söyledi. Yazıcı yaşını sorunca şaşırdı, "Yirmi üç," dedi.

'Yarım saat daha,' diye düşündü. Belki de yalnız kalmak için biraz daha fırsat vardı. Bu ölüm dairesinde işlerin bu derece kayıtsız yürütülmesine şaştı. Her şey mekanikti burada, biraz gergin ve sabırsız bir hava vardı: Bu insanlar işlerini herhangi bir büro işi gibi aynı musibet hava içinde yapıyorlardı. Bir görevi kayıtsız şartsız yerine getiriyorlardı, öyle bir görev ki usanç veriyordu onlara, ama yine de yerine getiriyorlardı. Ilona'ya hiçbir şey yapmıyorlardı. Ilona hâlâ gelmesinden korktuğu korkuyu bekliyordu. Eskiden büyük bir korku duymuştu içinde, manastırdan çıkıp da bavuluyla tramvaya gittiği ve ıslak parmaklarıyla elindeki parayı sıkı sıkı tuttuğu sıra duyduğu büyük korkuydu bu: Bu dünya tümden yabancı ve çirkin görünmüştü kendisine, bir koca ile çocuklara sahip olmak için özle-

mini çektiği dünyaydı bu. Manastırda bulamayıp şimdi tramvaya giderken artık hiç bulamayacağını umduğu bir sıra sevinç veren şey. Ama utanmıştı çok, bu korkudan ötürü utanmıştı.

İkinci barakaya gidince, barakanın önünde sıra halinde beklemekte olanların arasında tanıdık kimse göremedi; basamakları çıktı, Ilona kapıda duralayınca nöbetçi sabırsızlıkla içeri girmesini işaret etti. İçeri girip Maria'yı da arkasından sürükledi: Tersine bir şey gibiydi bu, ikinci kez kabalıkla karşılaşıyordu, nöbetçi çocuğu yanından ayırıp da çocuk karşı koyunca nöbetçi saçlarına yapışıp çekiştirdi. Maria'nın bağırdığını duyan Ilona, elindeki kartoteks kartıyla odadan içeri girdi. Odada subay üniformalı tek bir adam vardı. Göğsünün üzerinde çok etki yapan ince, gümüş haç biçiminde bir nişan duruyordu. Yüzü solgundu ve acı çekmiş gibi görünüyordu; kendisini görmek için başını kaldırdı. Neredeyse yüzünü değiştiren kaba çenesini gören Ilona ürktü. Hiç konuşmaksızın elini uzatınca Ilona kartı verip bekledi: Hâlâ korku yoktu içinde... Adam kartı okuyup Ilona'yı gözden geçirdi, sonra sakince konuştu:

"Bir şarkı söyleyin..."

Durakladı Ilona... "Hadi..." dedi subay sabırsızca, "bir şarkı söyleyin, ne olursa olsun..."

Ilona subaya bakıp ağzını açtı. Bir süre önce üzerinde çalışıp çocuklarla birlikte 'etüd' ettiği değişik bir tonda okumaya başladı kutsal ilahiyi. İlahiyi söylerken dikkatle adamın yüzüne bakıyordu ve şu anda, adam ayağa kalkıp da gözlerini yüzüne dikince birden korkunun ne olduğunu anladı.

Bu yüz, kramp geçiren korkunç bir bitki gibi önünde kasılırken Ilona ilahiyi okumayı sürdürüyordu. Ilona çok güzel okuyordu ilahiyi; korku yavaş yavaş yükselip gırtlağını bir kusma nöbeti gibi tıkadığı halde gülümsediğinin farkında değildi.

Şarkı söylemeye başlayalı ortalık sessizleşmişti, dışarısı da sessizleşmişti. Filskeit gözlerini Ilona'ya dikti: Bir ka-

dın, hem de güzel bir kadın, daha hiç kadın girmemişti hayatına hayatı öldürücü bir iffet havası içinde geçmişti. Yalnız başına kaldığı zamanlar aynanın önüne geçip boşuna aramıştı demek güzellik, büyüklük ve ırk bütünlüğünü. İşte önündeydi aradığı şey: Güzellik, büyüklük ve ırk bütünlüğü. Üstelik kendisini iyice felce uğratan bir şeyle de ilişkisi vardı tüm bunların: İnançla. Kadının hâlâ ilahiye devam etmesine nasıl engel olmuyor, anlayamıyordu, belki de düşler içindeydi. Korkudan titrediğini görmekle birlikte kadının bakışlarında... kadının bakışlarında neredeyse sevgi gibi bir şey vardı yoksa alay mıydı bu... Fili, Redemptor Mundi, Deus diye okuyordu kadın. Bir kadının böyle şarkı söylediğini daha hiç duymamıştı.

Spiritus Sancte, Deus... güçlüydü kadının sesi, sıcak ve inanılmaz bir berraklığı vardı. Besbelli düşler içindeydi kendisi. Şimdi de şöyle okuyacaktı kadın: Sancta Trinitas, unus Deus... Bunu biliyordu henüz; kadın okumaya devam etti: Sancta Trinitas– 'Katolik Yahudiler mi yoksa?' diye düşündü Filskeit. Delirmek işten değildi. Pencerenin yanına koşup hırsla açtı: Dışarıda durmuş ilahiyi dinliyorlardı, hiçbiri kımıldamıyordu. Filskeit sarsıldığını duydu, bağırmak istedi, ama gırtlağından yalnızca kısık bir hırıltı çıktı, kadın ilahiyi okurken dışarıda şu soluk kesmiş sessizlik sürüp gidiyordu.

Sancta Dei Genitrix... titreyen parmaklarıyla tabancasını alıp hızla döndü, kör gibi ateş etti kadının üzerine, kadın yere yığılıp bağırmaya başladı. Artık sesine kavuşmuştu Filskeit; kadının sesi çıkmıyordu çünkü... "Alaşağı edin hepsini," diye bağırdı, "hepsini alaşağı edin, kahrolası koroyu da, atın dışarı koroyu, barakadan atın." Bütün şarjörü yerde işkenceli bir korku içinde yatmakta olan kadının üzerine boşalttı.

Dışarıda kan dökme başlamıştı.

VIII

Bayan Susan savaşı üç yıldır gözlüyordu. Eskiden iki Alman eriyle askeri arabalar, bir de süvariler gelmişti. O tozlu sonbaharda köprü üzerinden geçip Polonya toprağına uzanan geçitlere doğru ilerlemişlerdi. Doğrusu tam bir savaşı andırmıştı bu: Üstü başı pis erler, at üzerinde yorgun subaylar, motosikletler. Belirli aralıklarla öteye beriye gidip geliyorlardı; bütün bir öğleden sonra savaş havası. Neredeyse güzel bir tabloydu bu. Erler köprünün üzerinden geçmiş, arabalar da onların önünden ilerlemişti; en önde de motosikletler... Bayan Susan onları bir daha hiç görmedi.

Sonraları yeniden sessizleşmişti ortalık: Yalnız zaman zaman köprünün üzerinden geçip ötedeki ormanların içinden gözden kaybolan bir Alman askeri kamyonu geliyordu. Kamyon hırlayıp inleyerek, arada da belirli molalar vererek ötedeki dağa tırmanırken Bayan Susan sessizlik içindeki motor seslerini uzun uzun dinliyordu. Kamyon dağın sırtında kayboluncaya kadar uzun zaman geçiyordu. Arabaların yukarılardan, çocukluğunu geçirmiş olduğu köyünün yanından geçtiğini düşündü. Yazları çayırlarda, kışları da tek başına gergefin başında geçirirdi. Ta yukarılarda kuru, kayalık otlaklarda kalırdı bazen. Caddeden aşağı ya da yukarı gidip gelen bir şey var mı diye saatlerce sırttan aşağı eğilip bakardı. Ne var ki, o zamanlar henüz otomobil yoktu, arasıra, o da çok seyrek, bir araba geçerdi. Çoğu zaman Polonya topraklarına gelen Çingenelerle Yahudilerdi bunlar... Ancak çok sonraları, kendisi uzaklarda kaldığı bir sıra, Szarny'deki köprünün oradan geçip tam vadinin içinden ilerleyen demiryolu döşenmişti. Eskiden otlaklardan aşağıya, buralara bakardı işte... Uzun bir süre, hemen hemen on yıl yukarılara çıkmamış, seslerini duyabildiği süre, geçen otomobillere kulak kabartmıştı; şimdi sırtta gözden kaybolup caddeden yukarılara doğru tırmanan otomobillerin sesini yine işitiyordu işte. Şimdi de belki yeğenlerinin

oğulları yukarıdan Almanların zar zor ilerleyen askeri otomobillerine bakıyordu. Ne var ki, otomobiller çok seyrek geliyordu. Kamyon düzenli olarak her iki ayda bir geliyordu, arada da daha seyrek başka araçlar. Bazen erlerle yüklü bir araç gelip dağlara çıkmadan önce, erler Bayan Susan'dan bira içiyordu, akşamüstü de bu kez öbür erlerle dolu araç dağdan inip ovaya doğru hareket etmeden yine önünde duruyor, bira içiyorlardı. Ne var ki, yukarıda fazla er bulunmuyordu; kamyon topu topu üç kez geliyordu, çünkü savaş Bayan Susan'ın önünden geçip dağlara çıkalı altı ay geçmiş, bu arada hemen evinin arkasındaki ırmağın üzerinden geçen köprü atılmıştı. Gece vakti olmuştu bu. O gürültüyü, kendi ağzından çıkan haykırmayı, ötedeki komşuların bağırıp çağırmalarını, o sıralarda yirmi sekiz yaşında olan ve gitgide tuhaflaşan kızı Maria'nın sonu gelmeyen haykırmalarını unutmayacaktı. Pencere camları kırılıp dökülmüş, ahırdaki inekler böğürmeye başlamış, köpek bütün gece havlayıp durmuştu. Sabah gün ışıyınca ne olup bittiğini görmüşlerdi: Köprü yok olmuştu, beton kazıklar duruyordu henüz; yaya geçidi ile taşıt geçidi, bir de parmaklıklar havaya uçurulmuştu, pas tutmuş demir kısım aşağıda ırmağın içindeydi ve bazı yerlerden dışarı fırlamıştı. Daha sabah sabah bir Alman subayıyla beş er gelip bütün Berczaba'yı arayıp taramış, önce kendi evine, bütün odalara, ahırlara, hatta gece vakti kopan gürültüden beri ağlayıp sızlayarak odasında yatıp kalmış olan kızı Maria'nın yatağına bile bakmışlardı. Biraz ötedeki Temann'ların evini de aramışlardı. Her oda, her saman balyası ile samanlıktaki ot yığınları, hatta üç yıldır boş durup yıkılmaya yüz tutan Brachy'nin evi bile aranmıştı. Brachy'ler Prusya'ya göç etmişler, orada çalışıyorlardı. Bu âna kadar evle arsayı satmak isteyen kimse çıkmamıştı.

Almanlar küplere binmişlerdi öfkeden, ama ne bir şey geçirebilmişlerdi ellerine, ne de bir kimseyi. Kayıkhaneden kayığı çıkarıp ırmak üzerinden Tzenkoschik'e, tam caddenin yukarılara yöneldiği yerdeki küçük köye doğru yol-

lanmışlardı: Bayan Susan'ın çatı penceresinden ormanların arkasındaki kilise kulesi görünüyordu. Ama Almanlar Tzenkoschik'de de ne bir şey, ne de bir kimse bulabilmişlerdi; belki de Swortschick'lerin iki oğlunun köprü yok edileli beri ortadan yok olduğunu bilmiyorlardı.

Bayan Susan köprünün yok edilmesini gülünç bulmuştu biraz: Alman kamyonu aşağı yukarı iki ayda bir karşıya geçiyor, arada da çok seyrek olarak erlerle dolu bir araba geliyordu, köprü yalnız karşıda otlak ve ormanları olan köylülere hizmet ediyordu. Her iki ayda bir ancak beş kilometre uzaktaki, demiryolunun ırmak üzerinden geçtiği Szarny'ye kadar yarım saatlik bir dolambaç yapmak Almanlara pek zor gelmiyordu herhalde.

Ancak üzerinden birkaç gün geçmişti ki, Bayan Susan köprünün tahrip edilmesinin kendisi için ne demek olduğunu anladı. Önceleri bir sürü meraklı gelmiş, meyhanesinde içki ve bira içip neler olduğunu anlatmasını istemişlerdi. Ama sonraları yine sessizleşti Berczaba, çok sessizleşti; ötedeki ormanlarla otlaklara gitmek zorunda olan köylülerle ırgatlar hiç gelmez oldular, pazar günleri Tzenkoschick'e gidenler, ormanlara gezinti yapan çiftler bir de erler hiç görünmez oldular. On dört gün içinde Bayan Susan'ın sattığı tek şey, içkisini kendi yapmaya alışkın olan şu pinti Temann'a verdiği bira oldu. Gelecekte yalnızca Temann'a bir bardak bira satabileceğini düşünmek, –o da ancak on dört günde bir– çok üzücü bir şeydi. O adamın ne pinti olduğunu bilmeyen yoktu.

Ne var ki, bu çok sessiz zaman yalnızca üç hafta sürdü. Günün birinde gri, küçük, çok hareketli bir Alman askeri otomobili üzerindeki üç subayla geldi. Subaylar tahrip edilmiş köprüyü gözden geçirip yarım saat kıyıda bir aşağı bir yukarı dolaştılar, ellerindeki dürbünlerle çevreye bakıp önce Temann'ların sonra Bayan Susan'ın damına çıktılar, yukarıdan yine dürbünle çevreye bakıp meyhanesinde bir bardak içki bile içmeden çekip gittiler.

Bundan hemen iki gün sonra da Tesarzy'den Berczaba'ya doğru bir toz bulutunun yaklaşmakta olduğu görüldü; yorgun erlerdi bunlar. Yedi erle bir başçavuş. Bayan Susan'a pansiyonunda yatıp yemek yiyeceklerini anlatmaya çalıştılar. Bayan Susan korktu önce, ama bir süre sonra bunun kendisi için ne kadar iyi bir şey olduğunu anlayıp hâlâ yatağında yatmakta olan Maria'ya koştu çabucak.

Erlerin vakti vardı herhalde, sabırla beklediler. Piposlarını doldurup bastıran, bira içen, ağırlıklarını yerleştirip dinlenmeye koyulan yaşlıca adamlardı. Bayan Susan yukarıda üç kişilik odayı; artık uşak tutacak parası olmadığı için üç yıldır boş duran uşak odasını, kocasının eskiden ziyaretlerle konuklar için olduğunu söyleyip de ne ziyaret, ne de konuk yüzü görmemiş olan küçük odayı, bir de kocasıyla kendine ait yatak odasını hazırlayıncaya kadar sabırla beklediler. Bayan Susan, Maria'nın odasına taşındı. Odaları hazırladıktan sonra aşağı inince başçavuş parayı, bir dolu kronu, belediyenin kendisine ödemek zorunda olduğunu anlatmaya çalıştı, para karşılığında erler için yemek de pişireceğini söyledi.

Erler şimdiye kadar gördüğü en iyi müşterilerdi: Bu sekiz adam, bir ay içinde köprüden geçen insanlardan daha fazla yemek yiyordu. Görünüşe bakılırsa erlerin bol vakti, bol da parası vardı. Yaptıkları iş müthiş gülünç geliyordu Bayan Susan'a; ikisi birlikte belirli bir yolu ırmak kıyısı boyunca inip çıkıyor, sonra kayıkla yukarı gidip dönüyordu. İki saatte bir nöbet değiştiriyorlardı. Damın üstünde oturan bir başkası da elindeki dürbünle tüm çevreyi gözden geçirip üç saatte bir nöbet değiştiriyordu. Damdakiler keyiflerine bakıyordu. Birkaç tuğlasını söktükleri çatı penceresini genişletmişlerdi, geceleri bir teneke levha ile kaplıyorlardı pencereyi... Bütün gün orada minderli eski bir koltuğun üzerinde oturup kalıyorlardı. Koltuk bir masanın üzerindeydi. İçlerinden biri bütün gün orada oturup sıradağları, ormanı, ırmağın kıyılarını, bazen de gerideki Tesarzy'yi gözlüyordu. Ötekiler de can sıkıntısı içinde

çevrede dolanıyorlardı. Bayan Susan erlerin bunun için ne kadar para aldıklarını öğrendiği zaman bayağı çileden çıkmıştı; üstelik memleketteki aileleri de para alıyordu. İçlerinden biri öğretmendi; kendisine karısının kaç para aldığını olduğu gibi hesaplayıp göstermişti, ama öyle çoktu ki bu para, Bayan Susan inanamıyordu. Kocası burada dolanıp gulaş, sebze, patates yiyecek, kahve içip ekmekle sucuk yiyecek diye, ne çok para alıyordu bu öğretmenin karısı... Her Allahın günü öğretmenin tütünü bile eksik olmuyor, yemek yemediği zamanlar lokantanın bir köşesine çekilip yavaş yavaş birasını yudumluyor ve okuyordu; durmadan okuyan bir adamdı bu, kitaplarla dolu koca bir sırt çantası vardı; yemek yemeyip kitap okumadığı zamanlar elindeki dürbünle damın bir kenarına çömeliyor, iyice saçmalayıp ormanları, çayırları ya da tarladaki köylüleri gözlüyordu. Bu er çok yakınlık gösteriyordu kendisine; adı Becker'di, ne var ki Bayan Susan, yalnız kitap okuduğu, bira içip okumaktan, bir de evin içinde oturup kalkmaktan başka bir şey yapmadığı için pek hoşlanmıyordu ondan.

Ama tüm bunlar eskiden olmuş şeylerdi. Bu ilk gelen erler uzun boylu değil, ancak dört ay kalmışlardı. Sonra başkaları gelip altı ay, sonra yine başkaları aşağı yukarı bir yıl kadar kalmışlardı. Daha sonraları da düzenli olarak her altı ayda bir nöbet değiştirmeye başlamışlardı. Eskiden Bayan Susan'ın yanında kalmış olan bazı erler de yeniden gelmiş ve üç yıl boyunca yine aynı işi yapmışlardı: Çevrede dolanmak, bira içmek, kâğıt oynamak, yukarıda damda oturmak, aptalca gezinip durmak... Erlere yemek pişirip onları barındırdığı için dünyanın parasını alıyordu. Artık başka müşteri gelmez olmuştu. Yemek salonu bile erlerin oturma odası oluvermişti.

Dört aydır yanında oturmakta olan başçavuşun adı Peter'di, soyadını bilmiyordu Bayan Susan; bu başçavuş iri bir adamdı, köylüye benzeyen bir hali vardı, üstelik bıyıklıydı da... Bayan Susan ona baktıkça yine bir savaştan geri

dönmemiş olan kocası Wenzel Susan'ı anımsıyordu sık sık... O zaman da erler geçmişti köprünün üzerinden; toz toprak içinde, yaya, atlı, kirli arabalar içinde geçip bir daha geri dönmeyen erler... Ancak yıllar geçince geri dönebilmişti birçoğu, ama bu dönenlerin vaktiyle oradan geçip giden erler olup olmadığını bilemiyordu Bayan Susan... O zaman gençti henüz, yirmi iki yaşında güzel bir kadındı; Wenzel Susan onu dağdan indirip karı yapmıştı kendine; tarladaki işler için bir ırgatı bir de atı olan bir aşhane sahibinin mutlu karısı olmuş, kocası çok zengin gelmişti kendisine. Ağırdan alan halleri, bıyığıyla yirmi altı yaşındaki Wenzel'i sevmişti. Wenzel Presburg'daki avcı erlerinin onbaşısıydı. Toz toprak içindeki yabancı erlerin ormanın içinden, doğduğu köyden geçip dağlara doğru çıkmalarından hemen kısa bir süre sonra Wenzel Susan yine, onbaşı olarak avcı erlerinin bulunduğu Presburg'a hareket etmişti, hem de dağların içine. Wenzel oradan üzerlerinde iyi olduğu yazılı üç kart göndermişti. Son gönderdiği kartta da çavuş olduğunu yazmıştı. Sonraki dört hafta hiç haber gelmemiş, neden sonra Viyana'dan aldığı bir mektuptan kocasının vurulup öldüğünü öğrenmişti.

Bundan bir süre sonra Maria doğmuştu. Şu anda şu başçavuştan, Wenzel Susan'a benzeyen Peter adındaki adamdan gebeydi Maria. Anısında Wenzel yirmi altı yaşında genç bir adam olarak yaşıyordu; Peter adındaki, kırk beş yaşındaki şu başçavuş –kendisinden altı yaş daha gençti– çok yaşlı görünüyordu gözüne. Bayan Susan bazı geceler yatağına uzanmış, ancak sabaha karşı, o da çıplak ayaklarıyla odaya sızan ve horozlar ötmeye başlamadan çabucak yatağına giren Maria'yı beklemişti. Bazı geceler uyanık bekleyip dualar etmiş, Meryem Ananın resmi önüne her zamankinden çok çiçek koymuştu, ama Maria yine de gebe kalmıştı işte. Başçavuş ezilip büzülerek, bir köylü gibi çaresiz ona gelmiş, savaş biter bitmez Maria ile evleneceğini söylemişti.

Neyse, artık hiçbir şeyi değiştiremezdi; aşağı koridorun oradaki Meryem Ana resminin önüne yine yığınla çiçek koyup bekliyordu. Berczaba sessizleşmişti; hiçbir şey değişmemiş olmakla birlikte Bayan Susan ortalığı daha da sessiz buluyordu; erler yemek odasında dolanıyor, mektuplar yazıyor, kâğıt oynuyor, içki içiyorlardı. İçlerinden birkaçı, üzerlerindeki, burada bulunmayan şeylerle alışverişe girişmişlerdi: Çakılar, tıraş bıçakları, makaslar –harita makasları– ve çoraplar ticaret konusuydu. Bunların karşılığında ya para alıyorlardı ya da tereyağıyla yumurta. Yine her Allahın günü okuyan, Tesarzy'deki trenden alınıp kendisine arabayla bir sandık dolusu kitap getirilen biri vardı aralarında. Profesördü bu. O da en azından yarım gün yukarı damda oturup elindeki dürbünle ötedeki dağlara, ormana, ırmak kıyısına ve bazen de gerideki Tesarzy'ye bakıyor, tarlada çalışan köylüleri seyrediyordu. O da kendisine karısının çok, hem de çok fazla para aldığını, ayda birkaç bin kron aldığını anlatıyordu. Bayan Susan bu adama da inanmıyordu, çok paraydı bu, akıl almayacak kadar fazla paraydı, bu yalan olsa gerekti, kocası burada oturup kitap okuyacak, yazı yazacak, yarım gün, sık sık yarım geceliğine okuyup yazacak, sonra gündüz birkaç saat dürbünle damda oturacak diye bu kadar fazla para alamazdı karısı. İçlerinden biri de resim yapıyordu: Hava güzelse dışarıda ırmak kıyısında oturuyordu, buradan çok güzel görünen dağları, ırmağı, köprü kalıntısını çiziyordu, birkaç kez de kendi resmini yapmıştı; resimler çok hoşuna gitmiş, birini yemek odasına asmıştı bile. Üç yıldır burada yatıp kalmıştı bu erler, tam sekiz kişi, hiçbir şey de yapmıyorlardı. Irmak boyunca gezinip kayıkla ötelere doğru gidiyor, ormandan geçip Tzenkoschik'e kadar çıkıyor, sonra geri dönüp yine ırmağın üzerinden geçerek kıyıdan yürüyor, daha sonra da Tesarzy'ye inip nöbeti bırakıyorlardı. İyi yiyip bol uyuyorlardı, yeteri kadar paraları da vardı üstelik; belki Wenzel, Susan'ı da eskiden bir başka ülkede hiçbir şey yapmasın diye alıp götürmüşlerdi, diye düşünü-

yordu Bayan Susan. Hem çalışabilen, üstelik severek çalışan Wenzel kendisi için o kadar gerekli olduğu halde. Onu kesinlikle şu Romanya adındaki ülkede hiçbir şey yapmasın, hiçbir şey yapmayarak beklerken vurulup ölsün diye alıp götürmüşlerdi. Erler burada kalalı, ancak birkaç kez ateş etmişlerdi. Her seferinde de büyük heyecan başgöstermiş, yine her seferinde bir yanlışlık yapıldığı anlaşılmıştı; çoğu zaman ormanın içinde kıpırdayıp dur dedikleri halde durmayan av hayvanlarına ateş ediyorlardı. Ne var ki, bu da öyle pek sık olagelen şeylerden değildi.

Bu üç yıl boyunca bir de Tesarzy'den çocuğu için doktor getirmek üzere gece Tzenkoschik'den aşağı inip ormandan geçen bir kadına ateş etmişler, bereket kadını vuramamışlar, hatta daha sonra kayığa binmesi için yardım edip karşı kıyıya bile geçmişlerdi. Henüz yatmamış olan ve yemek odasında oturup okuyarak, yazı yazarak vakit geçiren profesör o kadınla birlikte Tesarzy'ye kadar gitmişti. Ne var ki, tüm bu üç yıl içinde tek bir partizan bile ele geçirememişlerdi. Swortschik'in oğulları ortadan yok olalı, buralarda tek bir partizanın bile bulunmadığını çocuklar bile biliyordu. Üzerinden demiryolu geçen büyük köprünün orada, Szarny'de bile, partizan yoktu görünürlerde. Savaş içinde iyi para kazanıyordu, ama Wenzel Susan'ın o Romanya adındaki ülkede belki de hiçbir şey yapmamış, hiçbir şey yapamamış olmasını düşünmek çok acı geliyordu Bayan Susan'a. Belki de bu savaş denen şey, erkeklerin hiçbir şey yapmamasından ortaya çıkıyordu; bunu da kimse görmesin diye tutup başka ülkelere gidiyorlardı. Her ne olursa olsun, üç yıl boyunca bu adamların hiçbir şey yapmayarak, zamanı çalmalarını, üstelik buna karşı da bol para almalarını, her yılın bir gecesi yanlışlıkla av hayvanlarına, çocuğuna doktor aramaya giden zavallı bir kadına ateş etmelerini iğrenç ve gülünç buluyordu Bayan Susan. Kendisi işten baş alamazken bu adamların böyle tembellik etmek zorunda kalmaları iğrenç ve gülünçtü. Kendisi yemek pişiriyor, ineklere, domuzlara, tavuklara

bakıyor, üstelik erlerden birçoğu da para karşılığında çizmelerini temizlettirip çoraplarını yamatıyor, çamaşırlarını yıkatıyordu. İşi öylesine başından aşkındı ki yeniden bir uşak, Tesarzy'li bir adam tutmak zorunda kaldı. Çünkü Maria gebe kalalı hiçbir şey yapamıyordu. O başçavuşla karı-koca gibiydiler artık: Başçavuşun odasında yatıp kahvaltısını hazırlıyor, giysilerini temizleyip adamla bazen kavga da ediyordu.

Derken günün birinde –hemen hemen üç yıl sonra– pantolon kenarı kırmızı şeritli, yakası altın sarısı çok yüksek rütbeli bir subay geldi –Bayan Susan sonraları bu subayın gerçek bir general olduğunu öğrenmişti. Bu yüksek rütbeli subay birkaç kişiyle birlikte Tesarzy yönünden çok hızlı bir arabayla gelmişti; yüzü soluk sarı ve kederli görünen bu subay, tekmil vermek üzere palaskasını, tabancasını kuşanmadan dışarı fırlayan başçavuş Peter'i kükrer gibi azarlamıştı Bayan Susan'ın evi önünde. Sonra öyle, öfkeli durup dışarıda beklemişti. Yanında duran, titreyen elini kasketinin yanında tutan bir başka subayı da azarlayıp durmuştu öfkeli öfkeli. Altmışın üstünde kır saçlı, yorgun bir adam olan bu subayı Bayan Susan tanıyordu. Çünkü bazen bisikletiyle Tesazy'den gelip yemek odasındaki başçavuş ve erlerle tatlı tatlı, dostça konuşurdu. Sonra da profesör tarafından uğurlanarak bisikleti elinde Tezarsy'ye dönerdi. Neden sonra Peter palaskası ve tabancasıyla gelip öbür adamlarla ırmak kıyısına gitti. Kayıkla karşı kıyıya geçip ormanın içinden yürüdüler, uzun bir süre köprünün orada durdular, sonra dama çıktılar. Subaylar hep birlikte çekip gittiler. Peter iki erle hâlâ evin önünde duruyordu; araba neredeyse Tesarzy'ye varıncaya kadar kollarını kaldırıp ellerini başlarının yanında tuttular. Sonra Peter öfkeyle evden içeri dalıp kasketini masanın üzerine fırlatıp attı. Maria'ya söylediği tek şey: "Anlaşıldığına göre yeniden yapılacak," tümcesi oldu.

İki gün sonra yine Tesarzy'den o yana hızla bir kamyon geldi. Bu kamyondan yedi genç erle, bir de gençten

subay indi. Subay acele acele evden içeri dalıp yarım saat kadar başçavuşun odasında kaldı. Maria bu konuşmaya katılmayı deneyip hiçbir şey yokmuş gibi odaya girdiyse de genç subay hemen dışarı çıkardı kendisini; Maria yine içeri girdi, subay bu kez daha sertten alarak Maria'yı dışarı attı. Eskiden gelmiş olan erler ağırlıkları arayıp hazırlar ve yeni gelenler onların odalarına yerleşirken Maria merdivenin yanında durmuş, ağlayarak tüm bu işleri seyretmek zorunda kalmıştı. Yarım saat ağlayıp sızlanarak bekledi, profesör omzunu okşayınca öfkelendi ve bağırıp ağlayarak ağırlığıyla odadan çıkıp kıpkırmızı bir yüzle kendisine yatıştırıcı sözler söyleyen Peter'in koluna asıldı. Peter arabaya bininceye kadar yapıştı kaldı yanında. Sonra ağlayarak merdivenin üzerinde durup hızla Tesarzy'ye dönen arabanın arkasından bakakaldı. Kendisine söz vermişti, ama yine de geri gelmeyecekti Peter; farkındaydı bunun.

Köprü yapımına başlanmasından iki gün önce Feinhals, Berczaba'ya geldi. Bu küçücük yer bir meyhane ile biri bırakılmış, biri de yarı göçmüş iki evden oluşuyordu. Feinhals ötekilerle birlikte araçtan indiği sırada, bütün çevre tarlalardan yayılmakta olan patates ateşinin acımsı dumanıyla örtülüydü. Sessiz ve barış içindeydi ortalık, hiçbir yerde savaş yoktu sanki.

Bacağında bir cam kırığı olduğu, ancak kırmızı mobilya arabası geri döndüğü sırada anlaşılmıştı. Ameliyat sonunda bunun bir Tokay şarap şişesine ait parça olduğu ortaya çıkmıştı. Yaralılara verilen gümüş nişanı almaya hak kazanabileceği için son derece tuhaf bir işlem baş göstermişti. Başhekim cam kırıklarının yaralılara verilen nişana hak kazandıramayacağını ileri sürerek nişanı vermemiş ve Feinhals birkaç gün kendi kendini sakatlamadan ötürü zan altında kalmıştı. Tanık gösterdiği Teğmen Bercht haber yollayıncaya kadar sürmüştü bu. Çok içtiği halde çabuk iyileşmişti yarası; bir ay sonra da kendisini Berczaba'ya ileten bir sevkiyat yerine yollanmıştı. Şarap içip Ilona'yı dü-

şündü, evin içindeki taşınma gürültülerini dinledi; eski piyade erleri köşe bucakta öteberilerini arıyor, garson kadın tezgâhın arkasında durmuş asık bir yüzle olan biteni seyrediyordu; güzel görünen yaşlıca bir kadındı, hâlâ da güzeldi, içerideki koridorda da yüksek ve güçlü sesle bir başka kadın ağlıyordu.

Sonra kadının sesinin daha da yükseldiğini, kamyonun geldikleri yere döndüğünü duydu. Gress gelip onu odasına çıkardı. Odanın tavanı alçaktı, badanası yer yer dökülmüştü, tavandaki mertekler karaydı. Küf kokuyordu içerisi, dışarıda bunaltıcı bir sıcak vardı; pencereden bir bahçeye bakılıyordu: Yaşlı meyve ağaçlarıyla bir çayır, kenarlarda çiçek tarhları, küçük ahırlar, arkadaki bir sundurmanın önünde de boyası çatlayıp dökülmüş olan bir kayık. Dışarısı sessizdi. Soldaki tahta perdenin üzerinden köprü görünüyordu, paslı demir kazıklar sudan dışarı fırlamış, beton ayaklar yosun tutmuştu. Küçük ırmak kırk ya da elli metre genişliğindeydi.

Feinhals şu anda Gress'le aynı odada yatmaktaydı. Bir gün önce onu sevkiyat yerinde tanımış, kendisiyle gereksiz hiçbir şey konuşmamaya karar vermişti: Gress'in dört nişanı vardı göğsünde. Hemen her zaman ballandıra ballandıra –ve inanmak gerekirse– hepsini de kırık kalpleriyle geride bıraktığı Polonyalı, Romen, Fransız ve Rus kadınlarından söz açıyordu. Feinhals hiç zevk duymuyordu Gress'i dinlemekten; aynı zamanda da sıkıcı, sonsuz derecede sıkıcı ve kötü buluyordu bu konuşmayı. Gress'in göğsünde olağanın dışında fazla nişan var diye ne anlatırsa dinleneceğini sanan kimselerden olduğu belliydi.

Feinhals'e gelince, onun yalnızca bir tek nişanı vardı, tek bir nişanı; o da hiçbir şey söylemediği, neredeyse hiçbir açıklama istemediği için yalnızca dinlemek için yaratılmıştı sanki. Gress'le birlikte gözetleme postası görevini paylaşacağını duyunca sevindi. Hiç değilse ondan gün aşırı kurtulmuş olacaktı. Gress, bir Slovak kadınını, herhangi

bir kadını aldatmaya karar verdiğini söyleyince Feinhals hemen yatağına uzandı.

Yorgundu; her akşam, herhangi bir yerde uykuya yatınca, düşünde Ilona'yı göreceğini umuyordu, ama hiç de göremiyordu aslında. Onunla konuşmuş olduğu tümceyi aklına getiriyor, onu kendini vererek düşünüyor, ama uykuya varınca yine de gelmiyordu Ilona. Uykuya dalmadan Ilona'nın kolunu yanında duyabilmek için şöyle bir yana dönmesi yeter gibi geliyordu kendisine, ama Ilona yanında değildi, çok uzaktaydı; yana dönmesinin anlamı yoktu. Tüm gücüyle onu düşünüp birlikte kalacakları odayı gözlerinin önüne getirince uzun bir süre uyuyamıyordu. Uyursa da kötü uyuyordu zaten; düşte ne gördüğünü sabah bilemiyordu. Düşünde Ilona'yı görmemiş olduğu kesindi.

Akşamları yatakta dua ediyor, yola çıkmadan önceki günlerde Ilona ile yaptığı konuşmaları aklına getiriyordu; hep kıpkırmızı kesilirdi Ilona'nın yüzü... Herhalde odasına girip doldurulmuş hayvanların, taş numunelerinin, haritaların ve duvarlardaki sağlık tablolarının arasında durmasını çok yadırgıyordu. Ama belki de yadırgadığı şey din üzerine yaptıkları konuşmalardı. Feinhals kiliseye gidemediğini, papaz ve vaizların suratlarına katlanamadığını söyleyince yüzü ateş gibi kızarıyor, öfkeleniyordu. "Tanrıyı avutmak için dua etmeli insan..." demişti bir aralık.

Ilona'nın kendini öptüreceğini hiç ummamıştı Feinhals. Ama öpmüştü Ilona'yı, o da kendisini öpmüştü. Feinhals şimdi sık sık gözlerinin önünde canlanan o odada pekâlâ birlikte kalabileceklerinden emindi; içinde eskiden kalma su bulunan mavimsi çanağı, geniş kahverengi yatağı, ağaçların altına dökülüp çürümeye başlamış meyveleriyle bakımsız meyve bahçesine bakan biraz kirli bir oda. Ilona ile yatağa uzanıp onunla konuştuğunu gözünün önüne getiriyor, ama bunu düşünde görmüyordu hiç. Ertesi sabah görev başladı. Eski püskü masanın yanındaki koltuğa oturup elindeki dürbünle çatı penceresinden dışarı sıra dağla-

ra, ormana bakıyor, kamyonla geldiği yere kadar kıyıları gözden geçiriyordu: Partizan falan yoktu görünürlerde, ama belki de tarlalardaki köylülerdi partizanlar; ne var ki elindeki dürbün bunu saptamaya yetmiyordu. Ortalık öylesine sessizdi ki içinin fenalaştığını duyuyordu. Sanki bir yıldır burada oturup kalmış gibi duyuyordu kendini... Dürbünü kaldırıp ayarladı ve ormanın üzerinden, altın sarısı kilise kulesinin tepesinden geçerek sıradağları taradı. Hava çok berraktı, ta ötelerde, göğe doğru yükselen doruklar arasında bir keçi sürüsünü görebiliyordu: Hayvanlar küçücük, beyaz, sert kenarlı bulutçuklar gibi öteye beriye dağılmışlardı. Bu gri, mat yeşil zemin üzerinde bembeyaz duruyorlardı. Feinhals, dürbünün içinden bakarken sessizliği, ıssızlığı olduğu gibi içine sindirdiğini duydu: Hayvanlar çok yavaş hareket ediyordu, hem de çok seyrek. Sanki kısa iplerle çekiliyorlarmış gibi. Hayvanları çıplak gözle üç-dört kilometreden nasıl görebilirse dürbünle de öyle görüyordu. Çok uzaktaydı sanki hayvanlar, sonsuzcasına uzakta, sessiz, kimsesiz, yalnız. Çobanı göremiyordu Feinhals. Dürbünü indirip de onları göremeyince birden korku girdi içine, kilise kulesinin tepesinden dağlara doğru keskin bir bakışla bakıyordu, ama hayvanların izini bile göremiyordu. Beyazlıkları bile görünmüyordu, çok uzaktaydılar herhalde, dürbünü yine kaldırıp yalnızlıklarını içinde duyduğu, beyaz keçilere baktı. Ne var ki aşağı bahçeden gelen komut sesleri birden ürküttü Feinhals'i; dürbünü indirip öyle çıplak gözle bahçeye bakarak eğitimin nasıl yapıldığını gözden geçirdi. Teğmen Mück veriyordu komutları. Feinhals dürbünü gözlerine götürüp ayarladı, Mück'ü yeniden incelemeye başladı. Ancak iki gün olmuştu Mück'ü tanıyalı. Ne var ki Mück'ün çok ciddi olduğunu, her şeyi çok ciddiye aldığını anlamıştı. İnce, esmer profili öldürücü bir ciddiyetle kaskatıydı sanki. Arkasında kavuşturduğu elleri hiç kımıldamıyor, zayıf boynunun kasları kıpırdıyordu. Kötü bir görünüşü vardı Mück'ün, yüzünün rengi kasvetli, neredeyse griydi, soluk

dudakları, 'sola dön', 'sağa dön', 'geriye dön' derken kımıldamıyor gibiydi. Şu anda Feinhals, yalnız Mück'ün profilini, yüzünün ölüm ciddiliğindeki, kımıldamaksızın duran yarısını görebiliyordu. Belli belirsiz kımıldayan dudakları, eğitim yapan erlere değil de çok uzaklara, herhangi bir yere –belki de gerilere– bakıyormuş gibi görünen kederli sol gözüyle yüzünün yarısını görebiliyordu. Sonra Gress'e baktı; Gress'in yüzü herhangi bir biçimde huzursuzlaşmış, işkence yapılmış gibiydi.

Erlerin 'sola dön', 'sağa dön' ve 'geriye dön' yaptıkları bahçeye, bu dolgun, harika çayıra baktığı sırada ahırların arasındaki bir ipe çamaşır asan bir kadın gördü. Önceki gün koridorda ağlayıp bağırmış olan kız olmalıydı bu. Ciddi ve kederli, hem de öyle kederli duruyordu ki, şirin değil de güzeldi ancak. İnce, çok esmerdi yüzü; dudakları kenetlenmiş gibiydi. Dört erle teğmene hiç bakmıyordu bile.

Ertesi sabah saat sekize doğru yine dama çıkınca, ona sanki aylar, yıllardır orada oturuyormuş gibi geldi.

Sessizlikte, ıssızlıkta hayret edilecek bir taraf yoktu: Ahırdaki ineklerin hafif hafif böğürmeleri, patates ateşinin hâlâ havada asılı kalmış kokusu duyuluyordu. Tek tek ateşler göze çarpıyordu hâlâ. Feinhals dürbünü ayar edip de uzaklara çevirerek altın sarısı kilise kulesinin tepesinden ötelere bakınca yalnız sessizliği kuşatmış oluyordu. Karşıdaki yükseklikler bomboştu; kara kayaların yükseldiği gri, mat yeşil bir zemin görünüyordu. Mück, atış eğitimi için yanındaki dört erle ırmağın kıyısına inmişti. Kısa, kederli komutları öteden beri çok hafiften geliyordu kulağa; sessizliği daha da arttırıyordu neredeyse. Aşağıda, evin mutfağındaki genç kadın bir Slovak halk şarkısı okuyordu. Yaşlı kadın ırgatla patates toplamaya tarlaya gitmişti. Ötedeki köy evi de sessizlik içindeydi. Uzun bir süre sıradağları arayıp taradı, ne var ki sessiz, ıssız düzlüklerden, dik kayalıklardan başka bir şey bulamadı. Yalnız sağdaki ormanların içinde bir görünüp hemen yok olan tren du-

manını gördü, dürbünle bakılınca duman ağaçların tepelerine inen toz gibi görünüyordu; çıt bile yoktu ortalıkta, yalnız ırmak boyunca Mück'ün kısa komutları, bir de evdeki genç kadının kederli şarkısı işitiliyordu.

Neden sonra Mück ile erleri ırmak kıyısından döndüler. Feinhals şarkı söylediklerini duyuyordu. Bu dört erin şarkı söylediğini duymak keder veren bir şeydi. 'Gri Kafileler'i söyleyen yakınmalı, kırık dökük, zayıf bir kuartetti bu. Feinhals, Mück'ün, "Sol, sağ! Sol, sağ!" diye komut verdiğini duyuyordu. Mück'ün umutsuz bir biçimde yalnızlıkla savaştığı belliydi, ama boşunaydı bu. Sessizlik komutlarından daha güçlü, şarkıdan daha güçlüydü.

Aşağıda evin önünde durdukları sırada Feinhals, ilk otomobilin geldiğini duydu. Korkup caddeye çevirdi dürbünü: Bir toz bulutu hızla yaklaşmaktaydı; şoför yerini, bir de şoför yerinin arkasından yukarı kadar çıkmış büyük, ağır bir şey gördü...

"Ne var, ne oluyor?" diye bağırdı sokaktakiler.

"Bir otomobil," diye yanıt veren Feinhals, yaklaşmakta olan arabayı tam dürbününün içinde tuttu, aynı zamanda genç kadının da evden dışarı çıktığını duydu. Kadın erlerle konuşup Feinhals'e aşağıdan birşeyler söyledi. Feinhals kadının ne söylediğini anlamamıştı, ama aşağı bağırdı: "Şoför sivil, yanında da kahverengi üniformalı biri oturuyor, herhalde partiden biri olacak, arabanın arkasında da bir beton karıştırma makinesi var."

"Beton karıştırma makinesi mi?"

"Evet," dedi Feinhals.

Şimdi aşağıdakiler gözlerini şoför yerine, kahverengi üniformalı adama, bir de beton karıştırma makinesine dikmişlerdi. Köyün oradan bir arabanın, daha küçük bir toz bulutunun gelmekte olduğunu gördüler, sonra bir daha, bir daha; köyden köprü kalıntısına doğru ilerleyen bir kafile halindeydiler. İlk araba köprüye gitmeden önce şöyle bir durduğunda, ikincisi de, şoför yerini ve yükünü görebilecekleri kadar yaklaşmış bulunuyordu: Baraka parçala-

rıyla yüklenmişti ikinci araba. Şimdi hepsi, Maria da dahil olmak üzere, arabanın yanına üşüşmüşlerdi. Yalnız teğmen gelmemişti. Arabanın kapısı açılıp kahverengi üniformalı adam aşağı atladı. Adamın başında kasket yoktu, güneş yanığı bir rengi vardı, yüzü de sevimli ve aydınlıktı. "Hayl Hitler, delikanlılar!" diye bağırdı, "Berczaba mı burası?"

"Evet," diye yanıt verdi erler. Çekimser bir tavırla ellerini ceplerinden çıkardılar. Adamın kahverengi gömleğinde binbaşı apoleti vardı. Onunla nasıl konuşacaklarını bilemiyorlardı.

Şoför yerine doğru bağırdı adam: "Geldik artık, motoru durdur!" Erlerin üzerinden teğmene baktı, bir an durdu, sonra birkaç adım yaklaştı. Teğmen de birkaç adım yaklaşınca adam durup bekledi, teğmen hızla yürüyüp kahverengi üniformalı adamın önüne gelip durdu. Mück önce elini kasketinin kenarına götürdü, sonra 'hayl' demek için kolunu kaldırdı ve: "Mück," dedi. Üniformalı adam da elini yukarı kaldırdı, sonra kolunu uzatıp Mück'ün elini sıktı: "Deussen," dedi, "yapı amiriyim, buradaki köprüyü yapacağız."

Teğmen erlere, erler Maria'ya baktılar. Maria eve doğru koşarken Deussen çevik bir hareketle seyirtip yaklaşan arabalara yol göstermeye koyuldu.

Deussen her şeyi çok dikkatli, çok çaba harcayarak yapıyor, ama belirli bir hoşnutluk da gösteriyordu. Bayan Susan'dan mutfağı göstermesini isteyip gülümsedi, dudaklarını yaladı, hiçbir şey söylemeden yürüyüp eve girdi, evi iyice gözden geçirdikten sonra dışarı çıktı, gülümsedi; hemen biraz sonra baraka parçaları yüklenmiş olan iki araba geri dönüp Tesarzy yönünden ilerledi. Deussen Temann'larda konaklamıştı. Bir süre sonra pencerenin önünde sigarasını tüttürerek arabaların nasıl boşaldığını gözlemeye koyuldu. Arabaların yanında, kolunda başçavuş işareti taşıyan kahverengili, gençten bir adam daha vardı. Deussen bazen pencereden ona birşeyler bağırıyordu. Bu ara-

da bütün arabalar gelmişti; on araba kadar vardı. Ortalık işçiler, demir taşıyanlar, mertekler, çimento torbalarıyla dolmuştu. Bir saat sonra Szarny'den aşağı ırmak yoluyla küçük bir motor geldi. Motordan kahverengi üniformalı üçüncü bir adamla, işçiler tarafından güler yüzle selamlanan iki de güneş yanığı şirin Slovak kadını indi.

Feinhals hepsine dikkatle bakıyordu. Önce büyük mutfak sobası, çökmeye yüz tutmuş eve getirildi. Sonra arabaları boşaltmayı sürdürdüler: Tamamlanmış korkuluk parçaları, balyozlar, burgular, ziftlenmiş mertekler, yükseklik ölçecek gereçlerle mutfak eşyası... Saat tam on birde Slovak kadınları patates soymaya başlamışlardı bile. Saat on ikide de bütün yapı malzemesi boşaltılmıştı, hatta çimento için bir baraka bile yapılmıştı. Köyden daha üç kamyon gelip köprü rampasının oraya kireç boşalttılar. Feinhals, nöbeti Gress'e bırakıp yemek için aşağı indiğinde aşhanenin üzerine 'kantin' yazılı bir tabela asılmış olduğunu gördü.

Sonraki günler boyunca da Feinhals yapıyı iyiden iyi gözlemekten geri kalmadı ve her şeyin nasıl bir dikkat ve özenle planlanmış olduğuna şaşırdı: Yapılan hiçbir iş fazladan yapılmıyordu, hiçbir malzeme gerekli olduğu yerden biraz ötede olsun bırakılmıyordu. Feinhals hayatı boyunca sürüyle yapı alanına girmiş çıkmıştı, kendi yönettiği bazı yapı işleri de olmuştu, ama burada görülen işlerin böylesine temiz ve tez elden yapılmasına şaşırıyordu. Daha üzerinden üç gün geçmeden köprü ayakları betonla doldurulmuştu, en sondaki ayakların beton dolgusu yapılırken en öndekilerin ağır demir çatısını koymaya başlıyorlardı. Dördüncü gün köprünün üzerindeki yaya geçidi hazırdı bile. Bir hafta sonra da Feinhals ırmağın öbür kıyısında kamyonların köprü parçalarıyla yüklü olarak ilerlediğini gördü. Deussen'in aynı zamanda köprünün son iskelet kısmının montajı için rampa ve kaide olarak kullandığı ağır kamyonlardı bunlar. Yaya geçidi bitince bütün işler daha hızlı yapılmaya başlandı, Feinhals artık dağlara ya da or-

mana çok seyrek bakıyordu. Köprünün nasıl yapıldığını iyiden iyiye gözlüyor, eğitime katılmak zorunda kaldığı zamanlar bile çoğu zaman işçileri seyrediyordu: Feinhals seviyordu bu işi.

Akşamları ortalık kararmaya başlayıp da gözetleme postası geri alınınca Feinhals aşağı bahçede oturup Stalin Gadlenko adındaki genç bir Rusun çaldığı balalaykayı dinliyordu. İçeride meyhanede şarkı söyleniyor, içki içiliyor, dansa izin olmamakla birlikte dans da ediliyordu. Ne var ki Deussen bütün bunları görmüyor gibiydi. Keyfi yerindeydi Deussen'in: Köprüyü bitirmek için on dört gün süre verilmişti kendisine; iş böyle devam ederse on iki gün içinde bitirmiş olacaktı köprüyü. Mutfak için gerekli olan şeyleri Temann ile Bayan Susan'dan satın alabildiği için benzinden bir hayli tasarruf etmişti. İşçilerin içecek sigara bulmasına, iyi yemek yiyebilmelerine, kendilerini iyi hissetmelerine çok dikkat ediyordu. Bu davranışın, korku salmakla birlikte işi baltalayacağı kesin olan güç gösterisinden çok daha yararlı olduğunu biliyordu. Sürüyle köprü yapmıştı şimdiye kadar, şu arada tekrar tahrip edilmiş olan köprüler; ama ne de olsa bir süre hizmet etmişti bu köprüler. Şimdiye dek süre bakımından başı hiç derde girmemişti.

Bayan Susan seviniyordu: köprü yeniden çıkacaktı ortaya, yeniden varolacaktı, hem artık savaş olmasa da köprü varolacaktı ve köprü varolunca da erlerin keyfi yerine gelecek, köylerden gelenler olacaktı yine. İşçiler de mutlu görünüyorlardı. Her üç günde bir küçük, hareketli, açık kahverengi boyalı bir araba Tesarzy'den bu yana, caddeden inerek geliyor, meyhanenin önünde gıcırtılı sesler çıkararak duruyordu. Arabadan yaşlı, yorgun, yüzbaşı apoletli, kahverengi üniformalı bir adam iniyordu. Herkes çağrılıp herkese para ödeniyordu. Hepsine de çok para veriliyordu, o kadar çok ki, hem erlerden çoraplar, gömlekler satın alabildikleri gibi, akşamları içip mutfakta çalışan Slovak kadınlarıyla dans bile edebiliyorlardı.

Onuncu gün Feinhals köprünün tamamlandığını gördü: Korkuluk yerine oturtulup bağlanmış, taşıt geçidinin asma iskelesi tamamlanmıştı. Çimento ve demir taşıyan taşıtların nasıl yüklenip hareket ettiklerini, çimento konmuş olan barakanın nasıl sökülüp gönderildiğini gözlüyordu Feinhals. Ayrıca işçilerin yarısı, bir de mutfak işçisi kadın da geri gönderilmiş, Berczaba biraz daha sessizleşmişti. Yalnızca on beş işçi kalmıştı geriye; bir de Deussen ile başçavuş işaretli ve kahverengi üniformalı genç adamla Feinhals'in sık sık gördüğü biricik mutfak işçisi kadın. Bu kadın bütün gün pencerenin önünde oturup patates soyuyor, kendi kendine şarkı söylüyor, eti dövüp sebze ayıklıyordu; çok da şirindi üstelik, gülümseyince Feinhals içinde bir sızı duyuyor, dürbünle bakınca karşıdaki cadde tarafında kadının ağzını, ince, koyu renkli kaşlarını, beyaz dişlerini olduğu gibi görüyordu. Kadın hep hafif hafif şarkı söylüyordu kendi kendine. Feinhals aynı gün akşam meyhaneye gidip kadınla dans etti. Sonra çok sık dans eder oldu kadınla, koyu renkli gözlerini çok yakınında görüyor, sağlam, beyaz kollarını ellerinin içinde duyup kadının mutfak kokmasına şaşırıyordu, meyhanede ağır ve boğucu bir hava vardı. Maria hesaba katılmazsa, bu kadın tezgâhta oturup da kimseyle dans etmeyen tek kadındı. Feinhals geceleri adını bilmediği bu Slovak kadını görüyordu düşünde. Akşamları yatakta uzun uzun ve bütün varlığıyla kendini vererek Ilona'yı düşündüğü halde düşünde yine bu kadını görüyordu.

Ertesi gün, hafif hafif mırıldanılarak şarkı söylendiğini duyduğu halde Feinhals, artık dürbünüyle kadına bakmadı; dağlara baktı, yeniden bir keçi sürüsü görünce mutlu hissetti kendini. Hemen şu anda kilise kulesinin sağında, beyaz, yavaş yavaş geriye doğru kımıldanan lekeler gibiydi keçiler. Gri, mat yeşil bir arka planın üzerindeydiler.

Birdenbire elindeki dürbünü bıraktı Feinhals: Dağlardan aşağı doğru bir atış sesi, uzaktaki bir patlamanın yankısını duymuştu. Sonra yeniden çok belirli olarak, fazla

yüksek sesli olmayan ve çok uzaktan gelen bir atış daha... Köprüdeki işçiler ses kesip durdular. Slovak kadın şarkı söylemiyordu artık. Teğmen Mück heyecanla koşup geldi, Feinhals'in elinden dürbünü koparırcasına çekip aldı, dağlara doğru baktı. Uzun bir süre baktı dağlara doğru; ama yeni bir patlama sesi gelmedi. Mück dürbünü geri verip mırıldandı. "Dikkat etmeli şimdi. Dikkat etmeli." Silahların temizlenmesini denetlediği avluya koştu.

Gürültüler olduğu gibi kalmakla birlikte, ortalık öğleden sonra önceki günlere göre daha bir sessizleşti; ziftlenmiş mertekleri yerine göre biçip yan yana süren, vidalayan köprü işçileri; hiç yanıt almaksızın kızına uzun boylu etkin sözler söyleyen mutfaktaki yaşlı kadın; açık pencere önünde işçilerin akşam yemeğini hazırlayan Slovak kadının hafif hafif şarkı mırıldanması... Tavanda büyük, sarı patatesler kızarıyor, bir toprak kapta da domatesler parıldıyordu alacakaranlıkta. Feinhals, yukarı dağlara, ormana baktı, ırmak kıyısını taradı, her şey sessizlik içindeydi, karşıda hiçbir şey kımıldamıyordu. İki nöbetçi ormanın içinde yok olmuşlardı. Feinhals köprüdeki işçilere baktı: Yarı yarıya bitirmişlerdi işi, merteklerden oluşan kara, dayanıklı taşıt geçidi yavaş yavaş yerini buldu; Feinhals elindeki dürbünü döndürünce artmış olan malzemenin cadde üzerinde nasıl yüklendiğini gördü: Gereçler, taşıyıcı kemerler, yataklar, sandalyeler, mutfak sobası... Hemen sonra da araba sekiz işçiyle Tesarzy yönünde yola koyuldu. Slovak kadın pencerenin önünde durup arkalarından elini salladı, ortalık daha bir sessizleşecek gibiydi artık. Akşama doğru motor da ırmaktan yukarı yola çıktı. Köprünün taşıt geçidinde eksik kalmış tek bir dar parça vardı: Üç ya da dört mertek... İşçiler paydos ettikleri sırada iki metre kadar bir açıklık kalmıştı. Feinhals, işçilerin gereçlerini köprüde bıraktıklarını gördü. Araba Tesarzy'den geri gelip mutfağın önünde durdu, bir küçük sepet meyve ile birkaç şişe boşalttı; Feinhals nöbeti bırakmadan biraz önce yukarılardan patlama seslerinin yankısı işitildi yine. Dağlardan

tiyatrolardaki gibi yapma bir biçimde çoğaltılmış, çatırdayan, sonra zayıflayan gökgürültüleri geldi –üç ya da dört kez– sonra yine sessizleşti ortalık. Teğmen Mück yine koşarak yukarı çıktı, yüz kasları oynayarak dürbünle baktı. Soldan sağa doğru kayarak kayalıkları, dağ sırtlarını taradı, başını sallayarak dürbünü bıraktı, bir kâğıda bir şey not etti, hemen bunun üzerine Gress, Deussen'in bisikletiyle Tesarzy'ye doğru yola koyuldu.

Gress henüz gitmişti ki Feinhals, dağların oradan karşılıklı makineli tüfek atışları duydu: ani bir fren gibi gıcırdayan bir Alman makineli tüfeğinin belirli, sinirli havlamasına karşılık bir Rus makinelisinin boğuk, sert bir sesle ortalığı taraması... Kayıp gidiyordu sanki atışlar, öylesine çabuk ateş ediliyordu. Çarpışma kısa sürdü, karşılıklı birkaç atış yalnızca, sonra el bombaları patladı, üç ya da dört tane... El bombalarının gürültüsü yeniden yankı yaparak çoğaldı. Yankıları zayıflayarak iniyordu ovaya doğru. Nedense Feinhals çok gülünç buldu bunu: Her ortaya çıktığı yerde savaş, gereği olmayan bir gürültüyle birlikte geliyordu. Mück bu kez yukarı çıkmayıp köprüde kalarak gözlerini, dağlara dikmişti. Yukarıdan yalnızca tek bir atış sesi geldi, bir tüfek sesi olsa gerekti, yankısı yuvarlanan bir taşın çıkardığı gürültü gibi inceden ve hafiftendi. Sonra ortalık kararıncaya kadar her şey sessiz sedasız kaldı. Feinhals teneke levhayı çatı penceresinin üzerine kapatıp yavaşça aşağı indi.

Gress geri dönmemişti henüz. Aşağıdaki aşhanede Mück sinirli bir biçimde öğütler veriyor, konuşmasında gece için arttırılmış olan önlemleri bildiriyordu. Ölüm ciddiliğindeki yüzüyle orada durup huzursuz bir tavırla iki nişanıyla oynuyordu. Doldurulmuş olan makineli tüfeği boynunda, çelik miğferi palaskasında asılıydı.

Gress gelmeden, Tesarzy'den aşağı, içinden şişman, kırmızı yüzlü bir yüzbaşının indiği gri bir araba geldi. Yüzbaşıyla birlikte bir de zayıf, sert yüzlü bir üsteğmen inmişti arabadan. Mück'le birlikte köprü üzerinde dolaş-

maya başlamışlardı. Feinhals evin önünde durmuş, arkalarından bakıyordu. Sanki bu üç kişi bir daha hiç geri dönmeyeceklermiş gibi uzaklaşmışlardı, ama hemen biraz sonra geri döndüler. Araba bir dönüş yaptı. Ötede Deussen pencereden bakıyordu; işçilerin oturduğu evin alt katında da yarı karanlık içindeki kaba tahtadan bir masanın çevresine adamlar toplanmıştı: Önlerindeki tabaklarda domatesle patates vardı. Odanın bir köşesinde, bir eli kalçasında, bir elinde de sigara, Slovak kadın ayakta duruyordu; beyaz sigarayı dudaklarına götürürken kolunun çizdiği eğri Feinhals'e çok ahenkli geldi. Gri arabanın motoru çalışınca kadın daha da yakına gelip elindeki sigarayı pencerenin kenarına koydu, gülümseyerek Feinhals'e baktı. Dikkatli dikkatli kadının yüzüne bakan Feinhals, yola koyulan iki subayı selamlamayı unuttu. Kadının üzerinde koyu renkli, korsajlı bir yelek vardı, göğüslerinin beyazlığı, esmer yüzünün altında yürek biçiminde ışıldıyordu. Mück, Feinhals'in yanından eve girip: "Makineli tüfeği alıp getirin," dedi. Feinhals, subayların arabasının durduğu yerde, caddenin üzerindeki cephane sandıklarının yanında, kara, ince uzun bir makineli tüfeğin yatmakta olduğunu gördü. Yavaş yavaş caddeden karşıya geçip makineli tüfeği alıp getirdi. Kadın sigarasının ateşini koparıp izmaritini önlüğünün cebine koydu. Hâlâ Feinhals'e bakıyordu, ama artık gülümsemiyordu; kederli görünüyordu, ağzında gamlı bir kırmızılık vardı. Sonra birden dudaklarını biraz yalayıp geri döndü, masayı temizlemeye başladı. İşçiler evden çıkıp köprüye doğru yürüdüler.

Feinhals, yarım saat sonra makineli tüfekle köprüye gittiği sırada hâlâ orada çalışıyorlardı. Karanlıkta son merteği de yerine koyuyorlardı. En son çiviyi Deussen kendisi vidaladı. Işığı bir karpit lambasından alıyordu, elindeki İngiliz anahtarı Feinhals'e bir laternanın kolu gibi göründü. Deussen, ses çıkarmayan büyük, koyu renkli bir kutuyu oyuyordu sanki. Feinhals, makineli tüfeği yere bırakıp Gress'e: "Bir dakika..." dedi ve tekrar geri döndü. İşçi şan-

tiyesinin önündeki araba motorunun çalışmaya başladığını duymuştu. Rampaya kadar gidip geri kalan yapı malzemesinin nasıl yüklendiğini seyretti. Ama bir şey kalmamıştı artık: Bir soba, birkaç sandalye, bir sepet patates, tabak, çanak, bir de işçilerin ağırlıkları. İşçiler köprüden geri dönüp arabaya bindiler. Ellerinde içki şişeleri vardı; içip duruyorlardı. En sonuncu olarak da Slovak kadın bindi arabaya. Başında kırmızı bir atkı vardı, elindeki ağırlık öyle pek güzel bir şey değildi: mavi bir örtüye sarılı bir paket. Kadının arabaya bindiğini gören Feinhals bir an duraladı, sonra hızlı hızlı geri döndü. En son Deussen geldi köprüden: Elinde İngiliz anahtarı, yavaş adımlarla Temann'ların evine girdi.

Yarı gece rampanın oradaki küçük duvarın arkasında yepyeni makineli tüfekle oturup kaldılar, geceye kulak verdiler. Sessizdi ortalık; bazen ormandaki arama tarama grubu geliyordu, yorgun argın birkaç söz ediyor, sonra ses etmeden orada kalarak ormana giden dar yola dikiyorlardı gözlerini. Ama hiç kimse gelmedi ormandan. Yukarılarda, dağlarda da sessizlik vardı. Geceyarısına doğru nöbet değiştirince geri döndüler, hemen yatıp uyudular. Ancak sabaha karşı gürültüyle uyanıp kalktılar. Gress çizmelerini ayağına geçirirken Feinhals çıplak ayaklarıyla pencerenin önüne dikilip karşı tarafa baktı: Sürüyle adam toplanmıştı karşıda, anlaşılan kendilerini köprüye bırakmak istemeyen teğmenle konuşuyorlardı. Görünüşe bakılırsa dağlardan, ormanın arkasında kilise kulesi görünen köyden gelmişlerdi. Ötede, ormanın başladığı yerde bile sonu gelmediği anlaşılan arabalı, denkli oldukça uzun bir insan kafilesi vardı. Ciyak ciyak bağırmaları korkuyla doluydu. Feinhals, Bayan Susan'ın ayaklarında terlikler, sırtında bir mantoyla köprüye yürüdüğünü gördü. Bayan Susan, teğmenin yanında durup uzun bir süre bekleşenlerle konuştu, sonra dönüp teğmenle konuştu yeniden. Deussen de gelmişti; sigarası ağzında ağır ağır yürüyüp o da konuştu teğmenle, sonra Bayan Susan'la görüştü, bekleşenlere de birşeyler

söyledi. Sonunda öbür yandaki mülteciler kafilesi yavaş yavaş harekete geçip Szarny'ye doğru yürümeye başladı. Çocuklar, sandıklar, sepetlerle tavuklarla tıka basa doldurulmuş sürüyle araba vardı. Çok yavaş ilerleyebilen uzun bir kafile. Deussen, Bayan Susan'la geri dönüp başını sallayarak ona birşeyler anlatmaya çalışıyordu.

Feinhals yavaş yavaş giyinip yine yatağa uzandı. Uyumaya çalıştı, ama Gress uzun uzadıya tıraş oluyor, ıslık çalıp duruyordu. Birkaç dakika sonra iki arabanın geldiğini duydular. Önce yan yana geliyorlarmış gibi bir ses işitildi, sonra biri ötekini geçmiş gibi oldu; birinin sesi aşağıdan gelirken ötekinin sesi pek duyulmuyordu. Feinhals kalkıp merdivenden indi; araba, işçilere para getirmek için levazım amirinin arasıra geldiği kahverengi binek arabasıydı. Karşıda Temann'ların evi önünde duruyordu. Deussen şu sırada binbaşı apoleti taşıyan kahverengi üniformalı bir adamla köprüye doğru yürümekteydi. İkinci araba da çıkageldi birden. Bu araba gri renkli, pislik ve çamur içindeydi; felçli gibiydi de üstelik. Bayan Susan'ın evi önünde durunca ufak tefek, çevik bir istihkâm teğmeni arabadan atladı ve Feinhals'e seslendi: "Yürüyüşe geçmeye hazırlanın, buralarda işler sarpa sarıyor. Komutanınız nerede?"

Feinhals köprüyü gösterip: "Orada," dedi.

"Sağol," dedi teğmen. Arabadaki piyade erine seslendi: "Hazır olun," ve hızla köprüye doğru koştu. Feinhals arkasından izledi. Binbaşı apoleti taşıyan kahverengi üniformalı adam köprüyü iyice gözden geçirip Deussen'den her şeyi göstermesini istedi, kabul anlamında başını salladı, sonra Deussen'le yavaş yavaş geri döndü. Deussen hemen ağırlığıyla Temann'ların evinden çıkıp geldi; İngiliz anahtarı da elindeydi. Kahverengi araba hızla geri dönüp gitti.

Mück, yanında iki makineli tüfek keskin nişancısı, istihkâm teğmeni ve bir de silahsız, üstü başı pis ve hırpalanmış görünen topçu assubayıyla geri döndü: Adamın yüzünden terler akıyordu, ağırlığı, hatta kasketi bile yoktu. Durmadan heyecanla ormanı, ormanın üzerinden de dağ-

ları gösteriyordu. Feinhals artık sesleri duyuyordu: Yoldan aşağı ağır ağır ilerleyen araçlar. Ufak tefek istihkâm teğmeni arabasına koşup seslendi: "Çabuk olun, çabuk olun!" Piyade eri elinde gri teneke kutular, kahverengi mukavva paketleri ve bir kangal telle koşarak geldi. Teğmen saatine baktı: "Saat yedi," dedi, "on dakika vaktimiz var." Mück'e bir göz attı: "Tam yediyi on geçe havaya uçurulacak. Karşı saldırıya geçmenin anlamı yok."

Feinhals yavaş yavaş merdiveni çıkıp yukarıda ağırlıklarını aradı, tüfeğini aldı, nesi var nesi yoksa kapının önüne çıkarıp yeniden evden içeri girdi. Henüz giyinmemiş olan iki kadın koridorlarda heyecanla koşup odalarda ellerine ne geçerse seçim yapmaksızın topluyor, karşılıklı birbirlerine bağırıyorlardı. Feinhals, Meryem Ana tablosuna baktı: Çiçekler kurumuş, solmuştu. Kurumuş sapları dikkatle ayıkladı, geri kalan taze çiçekleri gevşetip bir buket haline getirdi, saatine baktı. Saat yediyi sekiz geçiyordu; öbür taraftan gelmekte olan araçların gürültüsü olduğu gibi duyuluyordu artık, herhalde köyün yanından geçip ormana girmiş olacaklardı. Dışarıda herkes yürüyüşe geçmeye hazırdı. Teğmen Mück elindeki tekmil defterine, yorgun argın, bir sıranın üzerinde oturan hırpalanmış topçu assubayının künyesini yazıyordu.

"Schniewind..." dedi assubay, "Arthur Schniewind, 912'nci bataryadan." Mück, başını sallayıp tekmil defterini deri çantasına sokuşturdu. Tam bu sırada ufak tefek istihkâm subayı piyade eriyle koşarak gelip bağırdı: "Tam siper! Tam siper!" Cephesi köprü rampasına çapraz duran evin mümkün olduğu kadar yakınına, yolun üzerine attılar kendilerini. İstihkâm teğmeni saatine baktı. Sonra köprü havaya uçtu birden. Gürültü büyük olmadı, havaya uçuşan şeyler de görünmedi, çatırtı gibi bir ses işitildi, sonra birkaç el bombası birden patlıyormuş gibi bir ses; ağır taşıt geçidinin şakırdadığını duydular. Ufak tefek teğmen konuşuncaya kadar bir an beklediler: "Oldu bitti," dedi teğmen. Ayağa kalkıp köprüye baktılar: Beton kazıklar

hâlâ oradaydı, yaya geçidiyle taşıt geçidi tertemiz uçurulmuştu havaya, yalnız karşıda korkuluğun bir kısmı asılı kalmıştı.

Yaklaşmakta olan araçların gürültüsü çok yakındaydı artık, sonra birden sessizleşti ortalık: Ormanın içinde durmuş olacaklardı.

Ufak tefek istihkâm teğmeni arabasına atlamış harekete hazırlanıyordu; "Daha ne bekliyorsunuz. Burada beklemeniz için emir verilmedi size!" diye bağırdı. Üstünkörü bir selam verip küçük, kirli arabasıyla uzaklaştı.

"Yürüyüş düzenine geç!" diye bağırdı Teğmen Mück. Caddenin üzerinde sıralandılar; Mück durmuş bir şey bekliyormuş gibi iki eve bakıyordu; ama iki evden ses seda çıktığı yoktu. Bir kadının ağladığını duydular yalnız; kadınların yaşlısı olsa gerekti.

"İleri marş!" diye bağırdı Mück. "Adi adım, marş." Kendisi hepsinin önünde yürüyordu: Suratı ölüm ciddiliği içinde ve kederliydi. Herhangi bir yere bakıyor gibiydi, çok uzak bir yere. Ya da gerilere, herhangi bir yere.

IX

Finck'lerin emlakinin böylesine büyük olmasına şaşırdı Feinhals. Önden bakıp da şimdiye kadar görmüş olduğu şey yalnızca 'Finck Otel ve Şarapevi, kuruluşu 1710' yazılı tabelanın asılı olduğu şu dar evdi. Müşteriler bölümüne çıkan harap bir merdiven, solda bir, kapının sağında iki pencere, sağda en ötedeki pencerenin yanında da bütün köylerdeki şarapevlerinde olduğu gibi, giriş: Bir taşıt aracının ancak zar zor geçebileceği yeşil boyalı, sallantılı bir kapı.

Ne var ki, şu anda sahanlığa bakan kapıyı açınca dört bir yandan çok sağlam yapıların düzenli bir biçimde çevirmiş olduğu büyük, tertemiz parkelenmiş bir avlu gördü. İlk katta bütün yapıyı çepeçevre dolanan tahta parmaklıklı bir taraça görünüyor, başka bir kapıdan da bir sundurma-

nın göze çarptığı ikinci bir avluya çıkılıyordu, sağda ise tek katlı bir bina, görünüşe bakılırsa bir salon vardı. Feinhals her şeyi dikkatle gözden geçirdi, çevreye kulak kabartıp iki Amerikan nöbetçisini görünce birden irkildi: İkinci girişte nöbet bekliyor, birbirinin yanından geçmek için belirli bir tempo tutturmuş kafesteki iki hayvan gibi yürüyorlardı. Birinin gözlüğü vardı, dudaklarını durmadan oynatıyordu; öteki sigara içiyordu. İkisi de çelik miğferlerini enselerine doğru yıkmışlardı ve oldukça yorgundular.

Feinhals, üzerindeki kâğıtta 'özel' yazılı soldaki kapıyı yokladı; sonra üzerinde 'müşteriler odası' diye bir tabela görünen sağdaki kapıyı dürttü. İkisi de kapalıydı. Bir şey bekliyormuş gibi olduğu yerde durup yorulmaksızın aşağı yukarı gidip gelen nöbetçilere baktı. Sessizlik içinde arasıra, o da çok seyrek, bir atış sesi duyuluyordu. Rakipler, anlaşıldığına göre pek de ciddiye almaksızın top oynar gibi, karşılıklı şarapnel gönderiyorlardı. Savaş henüz bitmedi demek istiyorlardı sanki. Şarapneller tehlike işareti gibi göğe yükseliyor, herhangi bir yerde düşüp patlayarak: "Savaş, savaştır bu. Dikkat: Savaş!" demek istiyordu. Yaptıkları yankı hafiften işitiliyordu. Ne var ki, Feinhals birkaç dakika bu zararsız gürültüye kulak verince yanılmış olduğunu anladı: Şarapneller yalnız Amerikan kesiminden geliyordu; Alman kesiminden ateş edildiği falan yoktu. Karşılıklı atış değildi bu. Birbirini düzenle izleyen, ırmağın öbür yanındaki dağlık arazide arka arkaya, hafifçe tehdit edici yankılar yapan tek taraflı patlamalardı. Feinhals yavaş yavaş sahanlığın karanlık köşesine doğru birkaç adım attı: Sol yandan bodruma, sağ yandan da üzerine 'mutfak' yazılı mukavva iğnelenmiş bir kapıya gidiliyordu. Mutfak kapısını tıkırdatınca hafiften, "Giriniz lütfen," dendiğini duydu, kapının tokmağını aşağı bastırdı. Dört surat, gözlerini dikmiş kendisine bakıyordu. Bu yaşaması durmuş, yorgun suratlardan ikisinin, çok uzaklarda bir Macar köyünün çayırında, kırmızı bir alevin hafiften ay-

dınlattığı ve bir an için görmüş olduğu suratlara ne kadar benzediğini görünce korkuyla irkildi. Ağzında pipoyla pencerenin yanında oturmakta olan yaşlı adam tıpkı o suratı andırıyordu, dar ve yaşlıydı suratı, gözlerinin içinde yorgun bir bilgelik okunuyordu. Benzerliğinden korku duyduğu ikinci surat, elindeki tahta arabasıyla yere çömelip oynamakta olan ve şu anda gözlerini kendisine diken altı yaşlarındaki bir çocuğun suratıydı: Çocuk da zayıftı ve yorgun görünüyordu, yorgun ve bilge; kara gözleri Feinhals'i bir süzdü, sonra bakışlarını yere indirdi; arabasını yorgun hareketlerle çekti.

İki kadın bir masanın başına geçmiş patates ayıklıyordu. Biri yaşlıydı, ama suratı ablak, esmer, çok esenlikliydi, eskiden çok güzel bir kadın olduğu anlaşılıyordu. Onun yanında oturan, göründüğünden daha genç olduğu anlaşılmakla birlikte solmuş, yaşlanmış bir haldeydi: Yorgun, üzgündü, ellerinin hareketinde bocalama vardı. Yaşlısının güzelce taranmış olmasına karşılık gencinin solgun alnı üzerinden sarı perçemler sarkıyordu suratına.

"Günaydın," dedi Feinhals.

"Günaydın," diye yanıt verdiler.

Feinhals kapıyı arkadan kapadı, bir an durakladı, öksürdü ve birden terlediğini duydu; gömleğini koltuk altlarına ve sırtına yapıştıran inceden bir ter...

Masanın başındaki gençten kadın yüzüne bakınca, kadının yerde arabasını itelemekte olan çocuğun ellerine benzeyen çok ince, beyaz ellere sahip olduğunu gördü.

Birçok kez yemek yendiği belli olan küçük oda küf kokuyordu. Duvarda sıra sıra tavalar, tencereler asılıydı.

İki kadın pencerenin yanında oturup avluyu seyreden yaşlı adama baktılar. Adam eliyle bir sandalye gösterip: "Buyurun oturun," dedi.

Feinhals yaşlı kadının yanına oturup: "Adım Feinhals," dedi, "Weidesheim'liyim, evime gidiyorum."

İki kadın başlarını kaldırdılar, yaşlı adam canlanmış görünüyordu. "Fèinhals mı?" dedi, "Weidesheim'li Jacop Feinhals'in oğlu musunuz yoksa?"

"Evet. Weidesheim'den ne haber var?"

Yaşlı adam omuz silkip ağzından bir duman bulutu çıkardı: "Haberler pek fena değil," dedi, "Amerikalılar köyü işgal etsin diye bekliyorlar, ama işgal etmiyorlar nedense. Aşağı yukarı üç haftadır buradalar, ama Weidesheim'e kadar şöyle iki kilometre daha gitmiyorlar, Almanlar da orada değil, sahipsiz ülke, sahipsiz olmasına da aldıran yok."

"Almanların bazen oraya ateş ettiği duyuluyor," dedi kadınların genci, "ama çok seyrek."

"Öyle, duyuluyor," dedi yaşlı adam; dikkatli dikkatli Feinhals'in yüzüne baktı:

"Siz nereden geliyorsunuz?"

"Öteden... Amerikalılar gelinceye kadar üç hafta bekledim oralarda."

"Tam karşı tarafa mı?"

"Hayır, daha güneyde, Grinzheim'de."

"Grinzheim'de mi? Yaa. Demek oradan geçip geldiniz!"

"Evet, dün gece."

"Sivil mi giyinip geçtiniz?"

Feinhals başını salladı. "Hayır," dedi, "oradayken de sivildim. Sürüyle er serbest bırakılıyor artık."

Yaşlı adam hafiften gülüp genç kadına baktı. "Duydun mu Trude?" dedi, "sürüyle eri serbest bırakıyorlarmış. Ah, gülmezsin de ne yaparsın."

Kadınlar patates ayıklamayı bitirmişlerdi; kadınların genci çanağı alıp köşedeki musluğun başına gitti, patatesleri bir süzgece boşalttı. Suyu akıtıp yorgun hareketlerle patatesleri yıkamaya başladı.

Yaşlı kadın Feinhals'in koluna dokundu. Kadından yana döndü Feinhals.

"Çok er mi bırakıyorlar?" diye sordu.

"Sürüyle," dedi Feinhals, "bazı birlikler bütün mevcutlarını bırakıyor. Yalnız Ruhr kesiminde toplanmak şartıyla. Ama ben Ruhr kesimine gitmedim."

Musluğun başındaki kadın ağlamaya başlamıştı. Sessiz sedasız ağlıyor, sıska omuzbaşları titriyordu.

"Şimdi de ağlamak." dedi pencere dibindeki yaşlı adam. "Ya gülersin ya da ağlarsın." Feinhals'e baktı. "Kocası vurulup öldü," dedi, "oğlumdu." Musluğun başında durup dikkatle, yavaş yavaş patatesleri yıkayan, bir yandan da ağlayan kadını gösterdi piposuyla. "Macaristan'da vuruldu," dedi yaşlı adam, "geçen güz."

"Yazın," dedi Feinhals'in yanındaki yaşlı kadın, "çürüğe çıkarılacaktı, az kalsın çıkıyordu da, hastaydı, çok hastaydı, ama bırakmak istemediler. Kantine bakıyordu." Kadın başını sallayıp musluğun başındaki gençten kadına baktı. Genç kadın yıkanmış patatesleri bir tencereye boşaltıp suyun altına tuttu. Hâlâ sessiz sessiz, neredeyse hiç ses çıkarmaksızın ağlıyordu, tencereyi ocağa koyup bir önlüğün cebinden mendil almak için köşeye gitti.

Feinhals, yüzünün çöktüğünü duydu içinde. Finck'i öyle pek de sık sık aklına getirmemişti, ancak üstünkörü birkaç kez. Ama şu anda o küçük adamı öyle kendini vererek anımsıyordu ki, şimdi gözüne gerçekte görmüş olduğundan çok daha belirli görünüyordu: Birden şarapnelin gelip çarptığı o inanılmayacak kadar ağır bavul, kapağının vınlayarak havaya savruluşu, karanlıkta şarabın ensesinden aşağı ve yola boşalması, kırık cam parçalarının çıtırtısı... Büyük, kan içindeki yarayı duyup da elini çekinceye dek yavaş yavaş yokladığı o adam ne kadar ufak, ne kadar sıskaydı...

Yerde oynamakta olan çocuğa baktı. İnce, beyaz parmaklarıyla arabasını çinilerin kırılıp dökülmüş olduğu yerden geçirip yavaştan ileri doğru sürüyordu. Yüklenip boşaltılan, küçük kibrit çöpleri duruyordu yerde. Çocuk çok duyarlıklıydı ve şu anda masanın başına geçip mendilini yüzüne kapamış olan annesi gibi yorgun hareket ediyor-

du. Feinhals sıkıntı içinde çevresine bakınıp 'Acaba onlara her şeyi anlatmalı mıyım?' diye düşündü, ama sonra başını önüne eğip 'Daha sonra anlatırım,' dedi içinden... Yaşlı adama anlatacaktı olan biteni. Şu anda bunun üzerine konuşmak istemiyordu: Finck'in seyyar hastaneden çıkıp Macaristan'a neden gittiğini akıllarına getiremezlerdi herhalde... Yaşlı kadın yeniden koluna dokundu. "Neniz var?" diye sordu, "Karnınız aç mı? Fenalık mı geçirdiniz yoksa?"

"Hayır," dedi Feinhals, "çok teşekkür ederim." İçini deler gibi bakmakta olan kadına: "Hayır hayır," diye yanıt verdi yeniden, "bir şey istemem, emin olun."

"Bir bardak şarap içmez misiniz?" diye sordu yaşlı adam, "ya da bir konyak?"

"Evet," dedi Feinhals, "bir konyak içerim."

"Trude," dedi yaşlı adam, "baya bir konyak versene."

Genç kadın ayağa kalkıp bitişik odaya geçti. "Oturduğumuz yer çok dar," dedi yaşlı kadın, Feinhals'e, "yalnızca şu mutfakla bir de müşteri odası... Ama yakında gidiyorlarmış, sürüyle tankları var burada, tutsaklar başka yere götürülecekmiş."

"Evde tutsak da mı var?"

"Evet," dedi yaşlı adam, "tutsaklar ön salonda; burada sorguya çekilen yüksek rütbeli subaylar var yalnız... Sorguya çekildikten sonra gidiyorlar. Hatta bir de general var. Şurada işte, bakın."

Feinhals pencereye gidince yaşlı adam parmağıyla iki nöbetçinin yanından ikinci avluya geçen girişi, küçük salonun dikenli telle örülmüş penceresini gösterdi.

"İşte," dedi yaşlı adam, "yine birini sorguya çekecekler, götürüyorlar işte."

Feinhals hemen tanıdı generali: Şu anda çok daha iyi, çok daha rahatlamış görünüyordu, boynunda nişanı da vardı üstelik, hem hafiften gülümsüyor gibiydi. Makineli tüfeklerinin namlusunu üzerine çevirmiş olan iki nöbetçinin önünde sakin, boyun eğmiş yürüyordu. Generalin yü-

zü hemen hiç sarı değildi artık, yorgun da görünmüyordu. Yüzü orantılı, sakin, aydınlanmış ve insancıldı. Çok tatlı bir gülümseyiş güzelleştiriyordu yüzünü. Girişten doğru gelip avluyu geçerek iki nöbetçinin önünde merdiveni çıktı.

"Generaldi bu..." dedi Finck, "albaylarla binbaşılar da var, yalnız kurmay subaylar; aşağı yukarı otuz kişi."

Genç kadın elinde bardaklar ve içki şişesiyle müşteri odasından geldi. Bardağın birini yaşlı Finck'in önüne, öbürünü de Feinhals'in masadaki yerine koydu. Feinhals pencerenin önünde kaldı. İkinci avlu üzerinden bakınca evin arka cephesindeki caddeye kadar olan yeri görebiliyordu. Yine makineli tüfekli iki nöbetçi durmaktaydı orada. Nöbetçilerin durduğu yerin tam karşısında cenaze malzemesi satan dükkânın vitrinini gördü. Lisenin bulunduğu caddeydi bu. Tabut hâlâ vitrindeydi: Ağır, gümüş işlemeli örtüsü ve gümüş kakmalı kapkara cilasıyla. Belki de hâlâ on üç yıl önce liseye devam ettiği sıralarda görmüş olduğu tabuttu.

"Şerefe," diyen yaşlı adam bardağını kaldırdı.

Feinhals çarçabuk masaya gidip bardağını aldı, genç kadına, "Teşekkür ederim," yaşlı adama da "şerefe," deyip içti. İçki çok iyiydi. "Sizce, eve ne zaman gitmem iyi olur?" diye sordu.

"Amerikalıların bulunmadığı bir yerden geçseniz iyi olur," dedi yaşlı adam, "en iyisi kamışlığın yakınından... Kamışlığı bilir misiniz?"

"Evet," dedi Feinhals. "Orada Amerikalı yok mu?"

"Hayır, orada yok. Oradan buraya gelenler oluyor, kadınlar ekmek almak için geliyorlar, geceleri, hepsi de kamışlıktan geçip geliyorlar."

"Gündüzleri ateş ettikleri oluyor arasıra," dedi genç kadın.

"Evet," dedi yaşlı adam, "gündüzleri ateş ediyorlar bazen."

"Teşekkür ederim," dedi Feinhals, "çok teşekkür ederim." Bardağını dikip içkiyi bitirdi.

Yaşlı adam ayağa kalktı, "Ben dağa çıkıyorum," dedi, "daha iyisi siz de birlikte gelin. Yukarıdan her şeyi daha iyi görürsünüz, babanızın evini de."

"İyi olur," dedi Feinhals, "ben de geleyim."

Masanın başında sebze ayıklayan kadınlara baktı, lahanayı dikkatle ayıklıyor, yapraklarını koparıp bir süzgece atıyorlardı.

Çocuk başını kaldırıp baktı, birden arabasını olduğu yere bırakıp, "Ben de geleyim mi?" diye sordu.

"Evet," dedi Finck, "gel birlikte bakalım." Piposunu pencerenin kenarına bıraktı.

"Şimdi de sıra öbürüne geldi," diye bağırdı, "bakın!"

Feinhals pencereye koştu: Albayın şapşal bir hali vardı şu anda, sivri suratı hastalıklı gibiydi. Nişanlarının sarkıp sallandığı yakası çok boldu. Dizlerini zar zor kaldırıyordu, kolları çok gevşekti. "Utanılacak şey," diye mırıldandı Finck, "utanılacak şey." Çengelde asılı duran şapkasını alıp giydi.

"Hoşça kalın," dedi Feinhals.

"Güle güle," diye yanıt verdi kadınlar.

"Yemek vakti döneriz," dedi yaşlı Finck.

Er Berchem, savaşı hiç sevmiyordu. Bir gece kulübünde garson ve barmendi eskiden; 1944 sonuna kadar askere gitmemeyi başarmış ve savaş boyunca bu gece kulübünde öğrendiği şeyler hemen hemen bin beş yüz savaş gecesi süresince kendisini haklı çıkarmıştı. Çoğu erkeklerin alkole sandıklarından daha az dayanıklı olduğunu hep bilirdi, çoğu erkeklerin ömürlerinin büyük kısmını kendilerini müthiş içici diye inandırmaya çalışmakla geçirdiklerini de bilirdi; hem buna beraberlerinde gece kulübüne getirdikleri kadınları inandırmaya uğraştıklarını da bilmiyor değildi. Ne var ki aslında gerçekten sarhoş olabilen, sarhoş olmala-

rı da seyredene zevk veren çok az erkek vardır. Bu türden erkeklere savaş içinde de az rastlanıyordu.

Çoğu insanların düştüğü hata da, göğüs ya da boyun üzerindeki bir parça parlak madenin ona sahip olan insanı değiştireceğine inanmalarıydı. Üniformasının herhangi bir yerinde bir nişan asılı diye –bu nişanı hak ederek kazanmış da olsa– bir budalanın zeki, bir zayıfın güçlü olabileceğine inanmış görünenler de vardı. Ne var ki Berchem bunun aslı olmadığını pekâlâ fark etmişti: Bir insanı, üzerindeki nişan dekoruyla değiştirmek olanağı varsa da, daha çok olumsuz yönde ortaya çıkıyordu bu değişiklik. Bu adamları çoğu zaman yalnızca bir geceliğine görmüştü; daha önceden tanımışlığı yoktu onları. Çoğunun alkole dayanıklı olmadığını biliyordu yalnızca. Üstelik bunlar alkole karşı çok dayanıklı olduklarına inanıyor; şu gün bugün, şurada burada hiç durmaksızın içtiklerini anlatmayı da beceriyorlardı. Onları sarhoşken görmek hiç de güzel bir şey değildi; bin beş yüz savaş gecesi boyunca garson olarak çalıştığı bu gece kulübü sıkı bir karaborsa denetlemesine de tabi tutulmamıştı: Ne de olsa herhangi bir yerde kahramanlar için içecek, tüttürecek ya da yiyecek bir şey bulunacaktı tabii. O zamanki şefi yirmi sekiz yaşında, turp gibi sağlamdı; 1944 Aralığında bile askere gitmemişti. Yavaş yavaş bütün kenti hırpalayan bombalar bile pek bir şey yapmamıştı şefe. Şefin kentin dışındaki ormanda, altında sığınağı bile bulunan bir villası vardı. Bazı özellikle sevimli kahramanlardan birkaçını özel içki masasında ağırlamak, arabasına atıp kentin dışındaki villasında onları konuk etmek çok hoşlandığı bir şeydi.

Berchem tam bin beş yüz savaş gecesi boyunca çok dikkatli davranmış, canını çok sıkmakla birlikte kendisine anlatılan şeyleri sık sık dinlemek zorunda kalmıştı. Bu anlatılanlardan kaç saldırı, kaç çevirme hareketi öğrendiğini bilemiyordu. Bir süre bu dinlediklerini yazmayı düşünmüştü, ama öyle çok çevirme hareketi, öyle çok saldırı ve öyle çok kahraman vardı ki, başa çıkılacak gibi değildi.

Kahramanların çoğunda nişan yoktu, ama hepsi de hak ettikleri halde alamadıklarını, çünkü... Bu çünkülü anlatıları çok dinlemişti, bıkmıştı savaştan artık. Ne var ki, bazıları da kafayı çekince gerçeği anlatıyorlardı. Gerçeği bazı kahramanlardan ve Fransız, Polonyalı, Macar ya da Romen bar kadınlarından da öğreniyordu. Oldum olası iyiydi arası bar kadınlarıyla. Bar kadınlarının çoğu alkole dayanıklıydı; Berchem bu birlikte içki içilebilen kadınlar karşısında oldukça zayıftı.

Şu anda Berchem, Aulberg adında bir yerde, bir samanlığın içindeydi; bir dürbünü, bir okul defteri, birkaç kalemi, bir de kol saati vardı. Yüz elli metre kadar ötede küçük ırmağın karşı kıyısındaki Weidesheim adındaki yerde ne görebiliyorsa not edecekti defterine. Weidesheim'da göze batar fazla bir şey yoktu: Buranın yarı cephesini bir marmelat fabrikasının duvarı oluşturuyordu, marmelat fabrikası da sessizlik içindeydi şu anda. Bazen, o da çok seyrek, caddenin üzerinden birkaç kişi geçiyor, batıya doğru Heidesheim yönünde uzaklaşıp dar sokaklarda görünmez oluyorlardı. Bu insanlar yukarılara doğru çıkıp bağlarına ya da meyve bahçelerine gidiyorlardı; Berchem onların Weidesheim'in arkalarında çalıştıklarını görüyordu, ne var ki Weidesheim'in arkasında gördüklerini okul defterine yazmak zorunda değildi. Şurada gözcülük görevini yaptığı topçu birliğine günde ancak yedi mermi veriliyordu, bu mermilerin herhangi bir biçimde kullanılmaları gerekiyordu, çünkü topçu birliği başka mermi alamıyordu ve bu yedi mermi de Heidesheim'de bulunan Amerikalılarla yapılacak bir ateş düellosuna yetecek gibi değildi. Çok alıngan oldukları ve her atışa yüz atışla yanıt verdikleri için Amerikalılara ateş açmak boşunaydı, hatta yasaktı. Bundan ötürü Berchem'in okul defterine yazdığı şeylerin pek de yararı yoktu aslında: "Saat 10.30'da bir Amerikan binek arabası Heidesheim yönünden geldi, marmelat fabrikasının girişi yanındaki evin önünde park etti. Arabanın geri döndüğü saat: 11.15." Bu araba her gün gelip Berchem'in

yüz elli metre ötesinde hemen hemen bir saat kalıyordu, ama bunu deftere yazmak da boşunaydı aslında: Bu arabaya hiç ateş edilmiyordu. Her seferinde arabadan bir Amerikan eri inip hemen her seferinde bir saat kadar evde kalıyor, sonra çekip gidiyordu.

Berchem'in ilk topçu komutanı Gracht adında bir teğmendi. Kendisinin rahip olduğunu söylemişlerdi. Berchem'in rahiplerle pek alışverişi olmamıştı, ama çok iyi bir adamdı bu rahip teğmen. Gracht yedi mermisini hep Heidesheim'in soluna düşen, sazlardan başka bir şey yetişmeyen bataklıklı bir küçük deltaya, ırmağın ağzına doğru atardı. Yerliler bu sazlığa kamışlık adını vermişlerdi. Gracht'ın mermilerinin orada kimsenin burnunu kanatmayacağı kesindi. Berchem okul defterine günde birkaç kez şöyle yazar olmuştu: 'Irmak ağzında göze batan hareketler.' Teğmen buna ağzını açmıyor, boyuna bataklığa yolluyordu yedi mermisini. Ne var ki iki gündür, yukarıda yedi mermisini tam yerinde kullanmak isteyen bir topçu komutanı bulunuyordu. Schniewind'di bu yeni komutanın adı. Hep marmelat fabrikasının önünde duran Amerikan arabasına Schniewind de ateş etmiyor, beyaz bayrakları görünce bundan vazgeçiyordu. Anlaşıldığına göre Weidesheim'liler her Allahın günü Amerikalıların oturdukları yeri işgal edeceğini hesaplıyordu, ama Amerikalılar işgal etmiyordu orayı. Oturdukları yer bir dirsek üzerinde ve elverişli bir yer de değildi. Heidesheim hemen hemen hiç göze görünmezken kendi yerleri iyice göz altındaydı. Anlaşılan Amerikalılar daha fazla ilerlemek niyetinde değildi. Başka yerlerde Almanya içlerine iki yüz kilometre kadar ilerlemişler, hemen hemen Orta Almanya'ya kadar dayanmışlardı, ama üç haftadır bu Heidesheim'de yatıp kalmışlardı. Heidesheim'e açılan her ateşe yüzden fazlasıyla karşılık vermişlerdi, ama artık kimse ateş etmiyordu Heidesheim'e. Yedi mermi Weidesheim ile çevresi için hesaplanmıştı; Topçu Komutanı Schniewind, Weidesheim'lıların vatanseverlik konusunda gösterdikleri inanç

yoksunluğunu cezalandırmaya karar vermişti. Beyaz bayraklara göz yumamazdı artık.

Bununla birlikte hemen o gün Berchem okul defterine şöyle yazıyordu: 'Saat 9'da ırmak ağzında göze çarpan hareketler.' Aynı şeyi saat 10.15'te de yazmış, sonra 11.45'te yine şöyle not etmişti: 'Amerikan binek arabası Heidesheim'den Weidesheim'deki marmelat fabrikasına...' Saat on ikide yemeğini almak için nöbetten birkaç dakikalığına ayrıldı. Merdivenden aşağı ineceği sırada aşağıdan Schniewind bağırdı: "Bir dakika, biraz yukarıda kalın biraz." Berchem samanlığın penceresine doğru sürünüp dürbünü eline aldı. Schniewind dürbünü Berchem'in elinden alıp yüzükoyun yatarak dışarıyı gözden geçirmeye başladı. Berchem yandan süzüyordu kendisini: Schniewind hiç hoşgörü gösteremediği halde, başkalarını çok hoşgörü sahibi olduklarına inandırmaya çalışan adamlardandı. Şu anda karnının üzerine uzanıp da çaresiz, yaşantısı durmuş Weidesheim'e diktiği gözlerindeki hırs pek de soylu değildi. Schniewind, dürbünü Berchem'e uzatıp: "Domuz herifler," dedi, "şu beyaz bayraklı kahrolası domuzlar! Defteri verin bana." Berchem uzattı defteri, Schniewind defterin içindekileri bir gözden geçirdi: "Saçma," dedi. "Şu bataklıklı ırmak ağzıyla ne zorunuz var bilmem ki. Kurbağalardan başka bir şey yoktur ki orada. Verin şunu!" Berchem'in elindeki dürbünü koparır gibi aldı, ırmak ağzına çevirdi. Berchem, Schniewind'in ağzının kenarında hafif bir tükürük izinin belirdiğini, sonra çok ince bir salyanın aşağı doğru sarktığını gördü. "Hiçbir şey yok," diye homurdandı Schniewind. "Bu ırmak ağzında hiçbir şey olduğu yok. Tek bir şey bile kımıldamıyor. Saçma." Okul defterinden bir yaprak koparıp cebinden bir kurşunkalem çıkardı, pencereden dışarı bakarken bir yandan da birşeyler yazdı kâğıda. "Domuz herifler," diye homurdandı, "domuzlar!" Sonra selam vermeksizin merdivenden aşağı indi. Berchem, yemeğini almaya gitmek üzere bir dakika sonra indi aşağıya.

Yukarıdan, üzüm bağlarının oradan, çok iyi görünüyordu her yer. Weidesheim'in ne Almanlar ne de Amerikalılar tarafından işgal edilmemesinin nedenini anlamıştı Feinhals: Değmezdi de ondan. Sessizlik içinde on beş evle bir marmelat fabrikası. Tren istasyonu Heidesheim'deydi, ötedeki, öbür taraftaki Aulberk İstasyonu da Almanların işgali altındaydı: Weidesheim ölü bir bölgede bulunuyordu. Weidesheim ile dağlar arasındaki bir delikte de Heidesheim yer almıştı. Feinhals, her büyükçe alanda tankların sık sık sıralanmış olduğunu gördü. Lisenin avlusunda, kilisenin yanında, pazar yerinde, Yıldız Otelinin büyük araba parkında; her tarafta sürüyle tank ve araç görünüyordu, hem kamufle bile edilmemişlerdi. Vadideki ağaçlar çoktan çiçek açmaya başlamıştı, sırtlarla çayırlar beyaz, kırmızı, mavimsi beyaz çiçekler açmış ağaçlarla kaplıydı, havada bir yumuşaklık vardı: İlkbahar gelmişti. Yukarıdan Finck'lerin arazisini bir resim taslağı gibi görüyordu, dar yollar arasındaki iki dört köşe avluyu, hatta dört nöbetçiyi bile görebiliyordu. Cenaze malzemesi satan dükkânın avlusunda bir adamın büyük, beyaz, sarı, biraz eğimli bir sandıkla uğraştığını gördü. Bir tabut hazırlanıyordu herhalde. Taze rendelenmiş tahta olduğu gibi görünüyordu, kırmızı, sarı bir parıltısı vardı tahtanın; ustanın karısı kocasının yanında, güneşin altındaki bir sıraya oturmuş sebze ayıklıyordu.

Caddelerde hayat vardı; alışverişe çıkmış kadınlar, erler, köyün sonundaki okul binasından henüz çıkmakta olan öğrenciler... Ama Weidesheim sessizlik içindeydi. Bütün ağaçların tepeleri arasında evler gizlenmişti sanki. Ama Feinhals oradaki her evi ilk bakışta tanıyordu, Berg'lerle Hoppenrath'ların evlerinin hasar görmüş, babasının evinin ise hiç hasara uğramamış olduğunu gördü. Bütün genişliği, renginin bütün sarılığı ve görkemli cephesiyle anacaddenin orada duruyordu. Ana-babasının ilk kattaki yatak odasından sarkan beyaz bayrak özellikle büyüktü. Öbür evlerde gördüğü beyaz bayraklardan daha bü-

yüktü kendi evlerinden sarkan. Ihlamurlar çoktan yeşermişti. Ne var ki, hiç insan yoktu görünürde, beyaz bayraklar rüzgârsız havada ölü gibi hareketsiz kalmıştı. Marmelat fabrikasının büyük avlusu da boştu, ötede beride küme küme yığılmış paslı kovalar duruyordu, sundurmalar kapalıydı. Feinhals birdenbire, Heidesheim tren istasyonundan hızla gelen bir Amerikan arabasının çayırların, meyve bahçelerinin arasından geçerek Weidesheim'e doğru ilerlediğini gördü. Arada bazı bazı beyaz ağaç tepelerinin arasında gözden kayboluyor, sonra yeniden ortaya çıkıyordu. Weidesheim anacaddesine girip marmelat fabrikasının önünde durmuştu araba.

"Hay Allah kahretsin!" dedi Feinhals ve parmağıyla Finck'e arabayı gösterdi. "Bu da nesi?"

Finck, hemen Feinhals'in yanında, gereç sundurmasının önündeki sırada oturuyordu. Hafiften başını sallayıp: "Hiç," dedi, "önemli bir şey değil. Froylayn Merzbach'ın sevdalısı, her gün gelir ona."

"Amerikalı mı?"

"Tabii," dedi Finck. "Almanlar bazen ateş ettikleri için kız ona gitmeye korkuyor. Onun için Amerikalı ona geliyor."

Feinhals gülümsedi. Froylayn Merzbach'ı iyi tanırdı: Kendisinden birkaç yaş gençti, evi bırakıp gittiği sıralarda on dört yaşındaydı, sıska, huzursuz, çok fazla, hem de kötü piyano çalan bir bakireydi. Feinhals, yönetmenin aşağıdaki salonunda kızın piyano çaldığı bazı pazar günlerini, öğleden sonraları anımsadı. Kendisi bahçede oturmuş kitap okurken kız piyano çalmayı bitirir, sıska, soluk yüzü pencerede görünür, kederli ve huzursuz bir tavırla bahçeye bakardı. Birkaç dakika süren bir sessizlik olur, sonra yeniden çalmaya başlamak için piyanosunun başına giderdi. Şu sıralarda yirmi yedi yaşında olsa gerekti. Bir sevdalısı olmasından ötürü sevinir gibi oldu Feinhals.

Hemen biraz sonra aşağıda, Merzbach'ların yanından doğru geçip evde olacağını düşündü. Belki yarın sabah şu

Amerikalıyı da görmüş olurdu. Belki onunla görüşmesi, onun aracılığıyla gerekli belgeleri ele geçirmesi de mümkün olurdu. Herhalde subaydı Amerikalı. Froylayn Merzbach'ın alelade bir eri sevdalı tutması pek akla yakın değildi.

Feinhals, artık yok olduğunu duyduğu kentteki küçük evini de getirdi aklına... Oradakiler kendisine artık ortalıkta ev diye bir şey kalmadığını yazmışlardı. Artık yok olmuş birçok ev görmüştü, ama bunu bir türlü gözünde canlandıramıyordu. Kendi evinin nasıl olup da yok olduğunu bir türlü gözlerinin önüne getiremiyordu. Zarar ziyana uğramış olmaktan ötürü izin almışsa da evin olduğu yere gidememişti. 'Ne diye gitmeli?' diye düşünmüştü, artık ortada hiçbir şey kalmadığını görmek için mi? 1943'te son kez gittiği zaman ev daha oradaydı. Kırılıp dökülmüş camları mukavva ile beslemiş, sonra birkaç ev ötedeki gece kulübüne gitmişti. Uzun bir süre oradaki garsonla konuşup görüşmüştü. Kendisine kırk feniğe sigara, altmış beş marka da Fransız konyağı satan, gençten, çok iyi, kendi halinde, sessiz bir adamdı garson. Ucuza vermişti sattığı şeyleri, hatta adını da söylemişti Feinhals'e, artık anımsayamıyordu adını. Çekici güzelliği soylu bir etki yapan, bir de kadın tanıştırmıştı.

Grete idi kadının adı, herkes onu ana diye tanımlıyordu, kendisiyle bir kadeh içip gevezelik etmenin çok güzel olduğunu söylemişti garson. Gerçekten erdemli bir hali olan bu Grete ile üç saat gevezelik etmişti Feinhals. Grete, Schleswig-Holstein'daki babaevinden söz açıp savaştan kaygılanmaması için Feinhals'i avutmaya çalışmıştı. Birkaç sarhoş subayla piyade erinin geceyarısı geçit resimlerindeki gibi yürüyüşe kalkmaları dışında gerçekten iyi vakit geçirmişti o gece kulübünde.

Şimdi eve gidip artık orada kalabileceği için seviniyordu Feinhals. Uzun bir süre burada kalıp ne olacağı anlaşılıncaya kadar hiçbir şey yapmayacaktı. Kuşkusuz çalışmak zorunluluğu olacaktı savaştan sonra, ama öyle fazla çalış-

maya hiç de niyeti yoktu. Zevk alacağını sanmıyordu artık çalışmaktan. Hiçbir şey yapmamak istiyordu, yortularda gelip ot yabasını iş olsun diye ellerine alan konuklar gibi, başını bağlamaksızın hasada yardım ederdi belki. Belki de daha sonraları, iş alabilirse, o dolaylarda birkaç ev yapardı. Çabuk bir bakışla Heidesheim'i gözden geçirdi: Bazı şeyler hasara uğramıştı; istasyon yakınındaki sıra evlerle istasyon binası da bunların arasındaydı.

Ateş edilmiş lokomotifi rayların yanına devrilmiş bir marşandiz treni de duruyordu orada. Bir vagondan Amerikalılara ait bir arabaya odun yükleniyordu. Taze biçilmiş keresteler, marangozun bahçesindeki ve ağaçlardaki çiçeklerden daha aydınlık ve parıltılı olan, sarı-beyaz ışıltılı tabut kadar parlaktı.

Feinhals, 'hangi yoldan gitsem?' diye düşündü. Finck Amerikan nöbetçilerinin demiryoluna yerleşip orada durduklarını, tarlaya çalışmaya gidenlere dokunmadıklarını söylemişti. Ama çok güvenilecek bir yoldan gitmek istiyorsa sürünerek kanaldan geçmeliydi. Kum dolmuş ırmak birkaç yüz metre kadar sığlaşıyordu orada. Herhangi bir nedenden ötürü karşıya geçmek için bu yoldan yararlanan kimseler gibi eğilerek geçilebilirdi oradan. Kanalın sonunda da kamışlığın insanı gözden saklayan sazlıkları başlıyordu. Kamışlık, Weidesheim bahçelerine sınırdı. Bahçelere bir ulaştı mı kimse göremezdi kendisini artık; ondan sonra yolda her adımı bilerek atacaktı. Omzuna bir çapa ya da kürek vurabilirdi. Bağlarla meyve bahçelerinde çalışmak için her gün sürüyle insanın Weidesheim'den geldiğine emin olmasını söylemişti Finck.

Feinhals'in istediği yalnızca huzurdu artık: Evde yatağına uzanmak, kimsenin kendisini rahatsız etmeyeceğini bilmek, Ilona'yı düşünmek, belki onu düşünde görmek... Sonraları çalışmaya da başlayabilirdi, ne zaman olursa. Önce şöyle adamakıllı uykuya doymak istiyordu; sonra da anasının kendisini şımartmasını. Uzun zaman için geldiğini öğrenince kesinlikle sevinecekti anası. Belki evde içile-

cek sigara da vardı; uzun bir süre sonra okumak fırsatını da ele geçirmiş olacaktı. Froylayn Merzbach herhalde artık daha iyi piyona çalıyordu. Eskiden, bahçede oturup kitap okuyabildiği, Froylayn Merzbach'ın kötü piyanosunu dinlemek zorunda kaldığı zamanlar çok mutlu olduğu geldi aklına. Mutlu olduğunu bilmemekle birlikte, 'Demek mutluymuşum o zamanlar,' diye düşündü. Şimdi farkındaydı bunun. Hiç kimsenin yapamadığı evler yapmanın düşünü kurmuştu o zamanlar, ama sonraları yaptığı evler başkalarının yaptığından pek de farklı olmamıştı. Vasat bir mimar olabilmişti ancak, bunu biliyordu da. Ama işinden anlamak, basit, iyi, hatta bittikleri zaman bazılarının hoşuna bile giden evler yapmak güzel bir şeydi ne de olsa. Bütün iş kendini öyle aşırı ciddiye almamaktı. Bütün mesele bundaydı işte. Şu anda, yarım saatten fazla sürmeyeceği kesin olmakla birlikte, evine giden yol çok uzunmuş gibi geliyordu Feinhals'e. Çok yorgun ve tembel hissediyordu kendini, 'Bir arabayla çabucak gidebilsem eve, kendimi yatağa atıp hemen uyuyabilsem ne iyi olurdu,' diye düşünüyordu. Birazdan üzerinde yürümeye başlayacağı bu yol çok sıkıntılı geliyordu kendisine. Amerikalıların tuttuğu sınırdan geçip gidecekti. Zorluk çıkabilirdi, ama artık zorlukla karşılaşmak istemiyordu; yorgundu çok, sıkıntı veriyordu her şey.

Öğle çanı çalmaya başlayınca kasketini başından alıp ellerini kavuşturdu. Finck'le küçük çocuk da aynı şeyi yaptılar. Aşağıda avluda tabut yapan marangoz da gereçlerini yere bıraktı, karısı sebze sepetini kenara koydu. Birbirine kavuşmuş elleriyle o da avluda duruyordu şimdi. Artık insanlar açıktan açığa dua etmekten utanmıyorlardı, her nedense Feinhals'in gözüne pek hoş görünmedi bu; kendi duası da pek hoşuna gitmedi –eskiden de dua ettiği olmuştu Feinhals'in– çok dindar ve zeki, üstelik inancıyla ilgili olarak papazların kendisini şaşırtmalarına meydan bırakmayacak kadar güzel ve zeki bir kadın olan Ilona da

dua etmişti. Şu anda dua ederken kendi kendisini, hemen hemen alışkanlıktan ötürü, istediği şey artık hiç de var olmadığı halde dua ederken yakalamış gibi oldu, Ilona ölmüştü artık, neden, ne için dua etmeliydi ki? Herhangi bir isteklerinin yerine gelmesi için dua eden bütün bu insanlardan kuşku duyuyordu artık. Ne var ki Ilona: "Tanrıyı avutmak için dua etmeliyiz," demişti kendisine. İlona bunu bir yerde okumuş, olağanın dışında, olağanüstü bir şey olarak kabullenmişti. Feinhals şu anda ellerini kavuşturmuş dururken, dua edeceği hiçbir şey olmadığı halde ilk kez gerçekten dua ettiğini anladı. Çoğu papazların suratlarıyla vaazlarına hiç katlanamadığı halde daha sonra kiliseye de gitmek istiyordu. Tanrıyı avutmak için yapacaktı bunu. Belki böylece papazların suratlarıyla vaazlarını de avutabilirdi. Gülümseyip ellerini çözerek kasketini geçirdi başına.

"İşte bakın," dedi Finck, "artık götürüyorlar işte." Heidesheim'i gösteriyordu. Feinhals, tabutçunun evi önünde bir kamyonun durduğunu gördü; yavaş yavaş Finck'in salonundaki subaylarla doluyordu kamyon. Yukarıdan bakılınca, göğüslerindeki nişanlar daha iyi görünüyordu. Sonra kamyon ağaçlıklı köy yolunun üzerinden batıya doğru, artık savaş verilmeyen yerlere doğru, hızla yol aldı.

"Yakında ilerlemeye başlayacakları söyleniyor," dedi Finck, "tankların hepsini görüyor musunuz?"

"Allah vere de hemen işgal etseler Weidesheim'i," dedi Feinhals. Finck başını salladı. "Çok uzun sürmez artık, gelip bizi de yoklarsınız değil mi?"

"Olur," dedi Feinhals, "sık sık gelirim size."

"Çok sevinirim," dedi Finck. "Tütün ister misiniz?"

"Teşekkür ederim," dedi Feinhals. Kendine bir pipo doldurdu, Finck kibriti uzattı. Yaşlı Finck elini torununun başı üzerinde tutarken, bir süre aşağıda çiçeklenmiş olan ovayı seyre daldılar.

"Artık gideyim," dedi Feinhals birden. "Gitmem gerekiyor, eve gitmek istiyorum."

"Gidin," dedi Fink, "rahat rahat gidin, tehlike yok artık."

Feinhals elini uzattı. "Çok teşekkür ederim," derken yaşlı adamın yüzüne baktı, "çok teşekkür ederim. Sizi yakında yoklarım sanıyorum." Küçük çocuğa da uzattı elini; çocuk koyu renkli küçük gözleriyle biraz düşünceli ve kuşkulu bakıyordu yüzüne.

"Çapayı da alın yanınıza," dedi Finck, "daha iyi olur."

"Teşekkür ederim," dedi Feinhals; çapayı Finck'in elinden aldı.

Bir süre, sanki aşağı avluda yapılmakta olan tabuta doğru yürüyormuş gibi oldu, tabuta doğru dikine yürüyordu. Sanki bir dürbünün içinden görüyormuş gibi, sarı parıltılı sandığın gittikçe büyüyüp daha da ortaya çıktığını görüyordu. Sağa sapıp köye girinceye kadar böyle yürüdü. Aşağıda, okuldan yeni çıkmış öğrencilerin akımına karıştı. Kent kapısına varıncaya dek bir grup çocuğun arasında yalnız başına kaldı. Cadde üzerinden sessiz sedasız geçip alt geçide vardı. Kanaldan sürünerek geçmek niyetinde değildi, sıkıntılı bir şey olacaktı bu. Yolu yordamı olmayan bataklıklı kamışlıktan geçmek de zoruna gidiyordu. Önce sağa, sonra sola sapıp da köye girmek adamakıllı göze batacaktı üstelik. Çayırlarla meyve bahçelerinden geçen düz yolu seçti, yüz metre önünden çapalı bir adamın gittiğini görünce adamakıllı rahatlamıştı.

Amerikalılar alt geçide iki nöbetçi dikmişlerdi. Adamlar, çelik miğferlerini çıkarmış, can sıkıntısıyla Heidesheim ve Weidesheim arasındaki çiçeklenmiş bahçelere bakıyordu. Feinhals'e hiç aldırmadılar, üç haftadır buradaydılar, iki haftadır Heidesheim'e bir tek atış bile yönelmemişti. Feinhals sessiz sedasız yanlarından geçerken başını eğip selam verdi, onlar da umursamaksızın başlarını salladılar.

Dümdüz bahçelerin içinden geçerek gideceği on dakikalık yol vardı, sonra sola sapıp Heuser'lerle Hoppenrath'ların evleri arasından geçecek, anacaddeden biraz aşağı inince eve varmış olacaktı. Belki tanıdık birine de rastlardı yolda; ama kimseyle karşılaşmadı, ortalık sessizlik içindeydi. Yalnız ilerlemekte olan kamyonların gürültüsü geliyordu kulağına; ne var ki şu sırada ateş etmeyi düşünen kimse olmasa gerekti. Uyarma işaretlerine benzettiği o düzenli şarapnel sesleri bile yoktu artık.

İçine acı veren bir duyarlıkla Ilona'yı düşündü: Çok üzüntü çekmiş gibi geliyordu kendisine, ölmüştü artık, belki de en kolay şeydi ölmek. Şu anda yanında olmalıydı; yanında olabilirdi de diye düşündü Feinhals. Ne var ki çok yaşlanmanın, hayatını birkaç anlık gerçekten başka bir şey olmayan sevda üzerine kurmanın doğru bir şey olmadığını biliyordu herhalde. Üstelik ölünceye kadar sürüp gidebilecek bir başka sevda varken. Aslında Ilona çok şeyler biliyor gibiydi. Kendisinden daha çok şey biliyordu. Şimdi birazdan evinde olacağı, orada yaşayıp kitap okuyacağı, mümkün olduğu kadar az çalışıp Tanrıyı avutmak için, –yoksa onun veremeyeceği bir şeyi ondan dilemek için değil– dua edeceği için aldanmış gibi duyuyordu kendini. Para ya da başarı ya da herhangi bir şey, insana yaşantısını sürdürecek bir şey gerekliydi. Çoğu kimseler ehil olmadıkları ne işler yaparak da sürükleyebiliyorlardı yaşantıyı... Bunu kendisi de yapmak zorunda kalacaktı, çünkü ille kendisinin yapması gerekse bile, artık ev yapmayacaktı; herhalde vasat bir mimar yapabilirdi o evleri nasıl olsa.

Hoppenrath'ların bahçesinin önünden geçerken gülümsedi: Babasının çok gerekli olduğunu öne sürdüğü şu beyaz nesneyi hâlâ püskürtmemişlerdi ağaçlarına. Babası bu yüzden çekişir dururdu yaşlı Hoppenrath'la; ne var ki yaşlı Hoppenrath yine de ağaçlarına sürmemişti bu beyaz nesneyi. Artık evinden çok uzakta değildi; solda Heu-

ser'lerin, sağda Hoppenrath'ların evi duruyordu. Yalnızca şu dar yolu yürüyecekti o kadar, sonra bir parça da soldaki anacaddeden aşağı inecekti. Heuser'lerin ağaçlarına o beyaz nesneden sürmüşlerdi. Feinhals gülümsedi. Öteden gelen bir atış sesi duyunca hemen yere attı kendini –hemen–, yeniden gülümsemeye kalkışacağı sırada, şarapnel Hoppenrath'ın bahçesinde patladı. Feinhals korktu birden. Parçalar bir ağacın tepesine saçılınca beyaz çiçeklerden yumuşak bir yağmur çayırın üzerine boşandı. İkinci şarapnel Baeumer'in evine doğru, babaevinin hemen hemen tam karşısına düşmüş olacaktı, üçüncü ile dördüncü de aynı yükseklikte, ama daha soldaydı, hepsi de orta kalibre. Feinhals yavaşça doğrulduğu sırada beşinci şarapnel de düştü, sonra ses seda çıkmadı artık. Bir süre kulak kabarttı Feinhals, artık hiç atış sesi duymayınca hızlı hızlı yürümeyi sürdürdü. Bütün köyde köpekler havlıyor, Heuser'in ahırında tavuklarla ördeklerin deli gibi kanat çırptıklarını duyuyordu. Bazı ahırlardan da boğuk inek böğürmeleri geliyordu. Feinhals, 'Saçma, ama ne saçma!' diye düşündü. Belki de geri döndüğünü duymadığı Amerikan arabasına ateş ediyorlardı. Anacaddenin köşesini döner dönmez arabanın çoktan gitmiş olduğunu gördü. Cadde bomboştu, yürümek zorunda olduğu birkaç adımı attığı sırada boğuk inek böğürmeleriyle köpek havlamaları izlemekteydi kendisini.

Tüm caddede biricik beyaz bayrak, babasının evi önünde asılı olandı; şu anda çok büyük bir bayrak olduğunu görüyordu bunun. Anasının yortularda dolaptan çıkardığı o kocaman masa örtülerinden biri olsa gerekti. Yeniden gülümsedi, ama kendisini yeniden yere attığı sırada çok gecikmiş olduğunu da anladı. 'Saçma,' diye düşündü, 'ama ne kadar da saçma.' Altıncı şarapnel babaevinin çatısına düşmüştü –taşlar döküldü aşağı– cadde kırık dökük sıva parçalarıyla doldu. Bodrumdan anasının haykırdığını duydu. Çabuk çabuk evin yanına süründü, yedinci mermi-

nin atıldığını duyduğu sırada çoktan haykırmıştı; daha şarapnel düşmeden haykırdı, yüksek sesle haykırdı hem, birkaç saniye süreyle haykırdı ve ölmenin en kolay şey olmadığını anladı birden. Şarapnel gelip kendisini buluncaya kadar haykırdı yüksek sesle, sonra ölüm halinde kapının eşiğine yuvarlandı. Bayrak direği kırılmıştı, beyaz örtü olduğu gibi üzerine düşüp Feinhals'i örttü.

Heinrich Böll

ADEMOĞLU NERDEYDİN

"Mermiler vınlayarak kıl payı farkla yanından, üzerinden geçiyordu. Arkasında camlar şangırdıyor, ahşap binalar parçalanıp birbirinden ayrılıyor, evin birinde bir kadın haykırıyor, çevresinde sıva topakları ile kalas parçaları uçuşuyordu... Yattığı yerde kaldı, bir an için bütün yaşantısı döndü dolaştı gözlerinin önünde. Sözü edilemeyecek tekdüze acılar ve aşağılamalarla dolu bir kaleydoskop. Bir mermi gelip bir samanlığın çatısındaki kalasa çarptı, büyük ahşap bina saman balyalarıyla birlikte Greck'in üzerine yıkıldığı sırada o hâlâ ağlıyordu."

Heinrich Böll, *Ademoğlu Nerdeydin* adlı kitabında, bizi insanoğlunun karşılaşabileceği en büyük acıyla, savaş acısıyla yüz yüze bırakıyor. Savaşın acımasızlığı altında ezilen, yitip giden genç insanlar, küçücük umut kırıntılarına tutunanlar, onca olumsuzluğun içinde yeşeren küçük sevdalar ve ölüm, hep ölüm.

Kapak resmi: SEMA ILGAZ TEMEL

ISBN 975-510-729-0

KDV İÇİNDEDİR